ಬಿಡುಗಡೆ

ವೀಣಾ ಶಾಂತೇಶ್ವರ

BIDUGADE (Short stories) by Dr. Veena Shantheswar, 'Manthralaya', First Cross, Sapthapura, Dharwad-580 001
Published by Kannada Sangha, Christ College, Dr. M. H. Marigowda Road, Bangalore-560 029

No. of Pages : 88+viii

First Impression : 1994

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ : **ಎಸ್. ಅಮೃತ**

ಬೆಲೆ : ಹದಿನೆಂಟು ರೂಪಾಯಿಗಳು

ಸಲಹೆ-ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರ

ರೆ॥ ಫಾ॥ ಥಾಮಸ್
ರೆ॥ ಫಾ॥ ಆಂತೋಣಿ ಕರಿಯಲ್
ರೆ॥ ಫಾ॥ ಟಿ. ಕೆ. ಜೋಸ್
ರೆ॥ ಫಾ॥ ವಿ. ಎಂ. ಅಬ್ರಹಾಂ
ಪ್ರೊ॥ ಎಚ್. ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಡಾ॥ ಎಚ್. ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್
ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಸ್. ನಂಜುಂಡಯ್ಯ
ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ
ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಪ್ರೇಮಾನಂದ
ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಸ್. ಸುಜೇಂದ್ರಪ್ರಕಾಶ್
ಶ್ರೀ ಮುನಿಧರ್ಮಯ್ಯ

ವಿಶೇಷ ನೆರವು

ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ ವಕ್ಕುಂದ
ಶ್ರೀ ಕೆ. ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ
ಶ್ರೀ ವೈ. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಸಾದ್

ಅಧಿಕೃತ ಮಾರಾಟಗಾರರು :
ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ
ಜಂಗಮ ಮೇಸ್ತ್ರಿ ಗಲ್ಲಿ, ಬಳೇಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು-560 053

ಮುದ್ರಕರು
ನೇತ್ರಾ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್
ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು 560 018

ಶ್ರೀ ಸಿ. ಕೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಗೌಡ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

ಸಂಪಾದಕ : **ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು**

ಅರ್ಪಣೆ

ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ
ಡಾ॥ ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ಡಾ॥ ಜಿ. ಎಸ್. ಆಮೂರ
ಇವರಿಗೆ

—ವೀಣಾ

ಮುನ್ನುಡಿ

ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗದ ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಕಾಲೇಜಿನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಧ್ಯೇಯ ವಾಕ್ಯವಾದ 'ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಮತ್ತು ಸೇವೆ'ಯನ್ನು ನಿಜಗೊಳಿಸಿದೆ.

ಡಾ॥ ವೀಣಾ ಶಾಂತೇಶ್ವರ ಅವರ ಐದನೆಯ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, 'ಬಿಡುಗಡೆ'ಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಘ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ. ವೀಣಾ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಳತೋಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು 'ಬಿಡುಗಡೆ'ಯ ಕಥೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತನಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿರುವ ಹುಟುಕಾಟವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಂಘ ಈಗಾಗಲೇ ತೊಂಭತ್ತೈದು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಒಂದು ಅಪರೂಪದ, ಆನಂದದ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಕಾಲೇಜಿನ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೂರನೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ. ಪ್ರೊ॥ ಚಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಈ ಸಾಹಸವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರೈಸಲಿ ಎಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರೆ॥ ಫಾ॥ ಡಾ. ಅಂತೋಣಿ ಕರಿಯಲ್

ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು
ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜ್
ಬೆಂಗಳೂರು-560 029

ಕೃತಜ್ಞತೆ

— ಈ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಹೊರತರುತ್ತಿರುವ ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂಘದವರಿಗೆ,

— ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಪ್ರೊ॥ ಚಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು ಮತ್ತು ಪ್ರೊ॥ ಎಚ್. ಎಸ್. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರಿಗೆ,

— ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಒತ್ತಾಸೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಡಾ॥ ಶಿವಾನಂದಗಾಳಿ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಪ್ರಭಾ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅವರಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ವೀಣಾ ಶಾಂತೇಶ್ವರ

'ಮಂತ್ರಾಲಯ'
ಮೊದಲನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ
ಸಪ್ತಾಪುರ
ಧಾರವಾಡ–580 001

ಪರಿವಿಡಿ

ಬಿಡುಗಡೆ

ಬಿಡುಗಡೆ

“ಸರೂ, ಏ ಸರೂ...ಏಳಲ್ಲ, ಬೆಳಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೊತ್ತಾತು...” ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದ ಮೃದುವಾದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಆತ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

“ಊ್ಞ ಊ್ಞ”—ಬೆಳಗಿನ ಸವಿನಿದ್ದೆಯ ಮಂಪರಿನಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಇಚ್ಛಿಸದ ಸರೋಜಾ ಮುಸುಕನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು. ಆತ ಆಕೆಯ ಮುಸುಕು ಸರಿಸಿ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಹೂಮುತ್ತನ್ನೊತ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದ, “ಜಾಣಮರಿ, ಏಳು, ಇವತ್ತು ಸೋಮವಾರ, ಇಬ್ರೂ ಡ್ಯೂಟಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ ?”

ಹಾಗೆ ಹತ್ತಾರು ನಿಮಿಷ ಮುದ್ದುಗರೆದರೂ ಆಕೆ ಏಳದಿದ್ದಾಗ ಎದ್ದು ಹೊರಡುತ್ತ ಆತನೆಂದ, “ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಭಾಳೊತ್ತನಕ ಅಕೌಂಟ್ಸ್ ಬರಕೋತ ಕೂತಿದ್ದೆಲ್ಲs, ಅದಕ್ಕs ನಿನ್ನ ನಿದ್ದಿ ಮುಗೀವಲ್ದು. ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಮಲಕೋ. ನಾನs ಒಂದಿಷ್ಟು ಬ್ರೇಕ್‌ಫಾಸ್ಟ್ ರೆಡೀ ಮಾಡ್ತೀನಿ. ಆವ್ಯಾಲ ಎದ್ದೇಯಂತ.”

ಸರೋಜಾಗೆ ಅಂತಹ ಗಾಢ ನಿದ್ದೆಯೇನೂ ಹತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅಡಿಗೆಮನೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸದ್ದುಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಳು. ಹಾಲು ಕಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...ರವೆ ಹುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...ಉಪ್ಪಿಟ್ಟಿಗೆ ಒಗ್ಗರಣೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...ಚಹಾಕ್ಕೆ ಎಸರು ಇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...ಡಬ್ಬಿಗಳನ್ನು ತಡಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಬಹುಶಃ ಸಕ್ಕರೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ತೆಗೆದಿರಿಸಿದ್ದು ಮುಗಿದಿರಬೇಕು, ದೊಡ್ಡ ಡಬ್ಬಿಯೊಂದು ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿದೆ, ‘ಸರೂ, ಸಕ್ಕರಿ ಎಲ್ಲೆದ್ಯ ?’ ಅಂತ ಬಹುಶಃ ಕೂಗುತ್ತಾನೆ...ಇಲ್ಲ, ಹುಡುಕಾಟ ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಮಲಗಿರುವ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಡಿಸ್ಟರ್ಬ್ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಾನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...ಸಿಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಸಿಗದೆ ಏನು ? ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಅಡಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲೇ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲೋ ಬಾಟಲಿಯಲ್ಲೋ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವಲ್ಲ... ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವ್ಯವಧಾನ ಇರಬೇಕಷ್ಟೆ.

"ಸರೂ ಡಾರ್ಲಿಂಗ್, ಚಹಾ-ತಿಂಡಿ ರೆಡಿ. ಈಗರೆ ಏಳು ಮಹಾರಾಯ್ತಿ"— ಆತ ಒಳಗಿನಿಂದ ಕೂಗಿದ. ಹೌದು, ಈಗ ಏಳಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಆಮೇಲೆ ಅವನ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ...

o o o o

"ಹಾಯ್ ಸರೂ, ನೀ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಬಂದು ಭಾಳೊತ್ತಾತೇನು ? ಸಾರಿ, ನನಗ ಲಗೂ ಬರ್ಲಿಕ್ಕೆ ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವತ್ತ ಪಗಾರದ ದಿವಸ. ಆಫೀಸಿನ್ಯಾಗ ಗದ್ದಲೋಗದ್ದಲ. ಎಲ್ಲಾರೂ ಪಗಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಯ್ಕೊಂಡು ಕೂತಿರ್ತಾರ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಬರೂದ್ರಾಗ ತಡಾ ಆತು. ಇವತ್ತ ಶನಿವಾರ, ಹಾಫ್ ಡೇ. ಅದಕ್ಕ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಲಗೂನೇ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಮ್ಯಾಟಿನಿ ಶೋಕ್ಕ ಕರ್ಕೊಂಡು ಹೋಗ್ತೀನೀಂತ ಪ್ರಾಮಿಜ್ ಮಾಡಿದ್ದೆನಲ್ಲ, ವೆರಿ ವೆರಿ ಸಾರಿ"—ತನ್ನದಲ್ಲದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿಯೂ ಆತ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಹೆಂಡತಿ ತನಗಾಗಿ ಕಾಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಸರಿಯಲ್ಲ ಅಂತ ಆತನಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ತಾನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ ತಕ್ಷಣ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದು ಆತನ ಸ್ವಭಾವ. "ಹೋಗಲಿ, ನೀ ಬ್ಯಾಸರ ಮಾಡಿಕೋಬ್ಯಾಡ. ಈಗ ಊಟಾ ಮಾಡಿ ರೆಸ್ಟ್ ತಗೊಳ್ಳೋಣ. ಸಂಜೀನ್ಯಾಗ ಹೋಗೋಣಂತ ಸಿನೆಮಾಕ್ಕ, ಯಾವುದದು, ನಿನ್ನ ಪೆಟ್ ಹೀರೋ ಶಮ್ಮಿಕಪೂರ ಇದ್ದಾನಲ್ಲ ? ರಾತ್ರೀ ಅಡಗಿ-ಪಡಿಗಿ ಏನೂ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ. ಕಾಮತ್ ಹೋಟೆಲ್‌ನ್ಯಾಗ ಊಟಾ ಮಾಡೇ ಮನಿಗೆ ಬರೂಣಂತ. ನಿನಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಚೈನೀಜ್ ಡಿಶ್ ಸೇರ್ತಾವಲ್ಲ ?"

ಸಿನೇಮಾಗೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗೆಲ್ಲಾದರೂ ಹೋಗಿ ತಡವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ಬೇಸರದ ಕೆಲಸವೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಬೇಸರ ಬಂದರೂ ತೊಂದರೆಯಾದರೂ ದಣಿವಾಗಿದ್ದರೂ ಹಾಗಂತ ಹೇಳದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಆ ತಾಪತ್ರಯ ಬೇಡವೆಂದು ಆತನ ಇಚ್ಛೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಅಕೆಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ಬೇಕು ಅನ್ನುವುದನ್ನೂ ಆತ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಟಡೀ ಮಾಡಿ ಅಬ್ಝರ್ವ್ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—ಆಕೆಗೆ ಚೈನೀಜ್ ಡಿಶ್ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅಖ್ತರ್ ಬೇಗಮ್‌ನ ಗಜಲ್ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಬಿಳಿ ಹಾಗೂ ತಿಳಿಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವುದು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಹೊರಗೆ ಮಳೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಳಗೆ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಕೂತು ಬಿಸಿ ಚಹಾದೊಡನೆ ಕಾಂದಾಭಜಿ ತಿನ್ನಲು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಹಗುರವಾದ ಕಾಟನ್ ಸೀರೆಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿ ಆತನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ಹುದುಗಿಸಿ ಮಲಗಲು ಸೇರುತ್ತದೆ—ಇದೆಲ್ಲಾ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆಕೆಯ ಈ

ಆಸೆಗಳನ್ನು, ಎಂತಹ ಸಿಂಪಲ್ ಆಸೆಗಳು ! ಪೂರೈಸಲು ಆತ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ಅಂಥಾಗ ಮಹಾರಾಯ್ತಿ, ಮೊದಲ ನನ್ನ ಕಿಸೇದಾಗಿನ ಸ್ಯಾಲರೀ ಅವೌಂಟು ತಗದಿಡು. ಬೋನಸ್–ಗೀನಸ್ ಅಂತ ಈ ಸರೆ ಭಾಳ ಬಂದದ ನೋಡು, ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ಮ್ಯಾಲೆ ಇರಬೇಕು. ನನ್ನ ಸ್ಕೂಟರಿನ ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಖರ್ಚಿಗಷ್ಟು ನೀ ಕೊಟ್ಟರ ಸಾಕು. ಉಳದದ್ದೆಲ್ಲಾ ನಿಂದೇ. ನಿನಗ ಹ್ಯಾಂಗ ಬೇಕೋ ಹಾಂಗ ಖರ್ಚುಮಾಡು."

ಮೊದಲು ಆತ ಪ್ರೊಬೇಶನರಿ ಆಫೀಸರ್ ಆಗಿದ್ದ. ಆಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಬಳ ಕಡಿಮೆಯಿತ್ತು. ಆಗಲೂ ಆತ ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಂದು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಆತ ತನ್ನ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನ ಅತ್ಯಂತ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಬಳ ಬರುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಎಲ್ಲಾ ತಂದು ಆಕೆಯ ಕೈಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸಂಬಳದೊಂದಿಗೆ ಆತನದನ್ನು ಆಕೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಜಾಯಿಂಟ್ ಅಕೌಂಟಿನಲ್ಲಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಂಡತಿಗೆ ಬರುವ ಹಣವೆಷ್ಟು, ಎಲ್ಲಿದೆ, ಹೇಗೆ ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಅದೆಲ್ಲ ಆತ ಕೇಳಿದವನೇ ಅಲ್ಲ.

* * * *

"ಸರೂ, ನೀ ಕೂಸಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು, ನಾ ನೋಡಿಕೋತೀನಿ. ನೀ ಬ್ಯಾರೆ ರೂಮಿನೊಳಗ ಹೋಗಿ ಆರಾಮ ಮಲಕೋ. ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಹಸಿ ಬಾಣಂತಿ. ಈ ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಮಲಗಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರಿರ್ತಾನ. ಅವನ ಜೋಡಿ ನೀನೂ ಜಾಗರಣಿ ಮಾಡಿದರ ನಿನಗ ತ್ರಾಸಾಗ್ತದ. ಇಂವಾ ದೊಡ್ಡಾಂವ ಆಗೂತನಕಾ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಇವನ್ನ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳೋ ಡ್ಯೂಟಿ ನಾ ಮಾಡ್ತೀನಿ. ನಿನ್ನ ಆರೋಗ್ಯ ಮುಖ್ಯ."—ಆತನದು ಬಹಳ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ದೃಷ್ಟಿ. ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೇವಲ ತಾಯಿಯದು ಅಂತ ಆತ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡ–ಹೆಂಡತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದಿರುತ್ತಾರೆಂದ ಮೇಲೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಇಬ್ಬರೂ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂದ ಮೇಲೆ, ಮಕ್ಕಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸೇರಬೇಕು ಅಂತ ಆತನ ವಾದ. ಅದಕ್ಕೇ ಆತ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ, 'ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಶಿಶು ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ' ಅನ್ನುವ ಪದಪ್ರಯೋಗವೇ ತಪ್ಪು. ಅದನ್ನು 'ತಂದೆ–ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಶಿಶು ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ' ಅಂತ ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕು.

"ಸರೂ, ನೀ ತಿಂಡಿ ರೆಡೀ ಮಾಡೂದ್ರಾಗ ನಾನು ರಾಜೂಗ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಡ್ರೆಸ್ ಹಾಕಿ ಸ್ಕೂಲ್‌ಬ್ಯಾಗ್ ತಯಾರು ಮಾಡಿರ್ತೀನಿ. ಅಥವಾ ನೀ ಅವನನ್ನ ತಯಾರು ಮಾಡತಿದ್ದರ ಮಾಡು, ನಾ ಅವನ ಟಿಫಿನ್ ರೆಡಿ ಮಾಡ್ತೀನಿ. The choice is yours."

"ಸರೂ, ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ದಣದು ಬಂದೀದಿ. ಈಗ ರಾತ್ರಿ ಅಡಿಗೀನೂ ನೀನsss ಮಾಡೂದು, ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹೋಮ್‌ವರ್ಕ್‌ನೂ ನೀನsss ಮಾಡಸೂದು, ಹಿಂಗ ಬ್ಯಾಡಾ. ನಾವು ಈ ಎರಡೂ ಕೆಲಸಾ ಹಂಚಿಗೊಳ್ಳೂಣ—ನೀ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡಿದ ದಿವ್ಸ ನಾ ಹೋಮ್‌ವರ್ಕ್ ಮಾಡಸ್ತೀನಿ. ನೀ ಹೋಮ್‌ವರ್ಕ್ ಮಾಡ್ಸಿದ ದಿವ್ಸ ಅಡಿಗಿ ನಂದು."

* * *

"ಸರೂ, ಏ ಸರೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಟೆರೇಸ್ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದು ಕೂಡ ಬಾ... ಇಲ್ಲೆ ಬಾ, ನಿನಗ ಆರಾಮು ಖುರ್ಚಿ ಹಾಕಿ ದಿಂಬು ಇಟ್ಟೀನಿ ನೋಡು. ಇವತ್ತ ಹುಣ್ಣಿವಿ. ಬೆಳದಿಂಗಳು ಎಷ್ಟ ಛಂದ ಅದ. ಎಲ್ಲಾ ಚಿಂತೀ ಮರತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕೂಡೋಣ ...ಹಿಂಗ ನಾವಿಬ್ಬರsss ಬೆಳದಿಂಗಳದಾಗ ಕೂತರ ಹಿಂದಿನದೆಲ್ಲಾ ನೆನಪಾಗ್ತದ ಅಲ್ಲ ? ಲಗ್ನಾದ ಹೊಸದಾಗಿ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ ಮಾಳಿಗೀ ಮ್ಯಾಲ ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗತಿದ್ದೆವಲ್ಲ..." ಬಹಳ ರಸಿಕ ಗಂಡ ಆತ ; ರಸಿಕತೆಯನ್ನು ಕೊನೆವರೆಗೆ ಉಳಿಸಿಗೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಗಂಡ.

"ಇಷ್ಟ ವರ್ಷಾದ್ರೂ ನಮ್ಮ ಭಾವನಾ ಇನ್ನೂ ಹಂಗsss ಫ್ರೆಶ್ ಉಳಿದಾವಲ್ಲ— ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಾಗಿನ ಮಿಂಚಿನ್ಹಾಂಗ..."

ಲಗ್ನವಾಗಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದ ನಂತರ ಯಾರ ಭಾವನೆಗಳೂ ಫ್ರೆಶ್ ಆಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾವ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಣ್ಣ ಮಿಂಚೂ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ... ಆದರೂ ಅವು ಉಳಿದಿವೆ ಅಂತ ಗಂಡನಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆತ ನಿಜವಾಗಿ ದಿಲ್‌ದಾರ್ ಗಂಡನಾಗಿರಬೇಕು...

* * *

"ಸರೂ, ನನ್ನ ಜೀವನದಾಗ ನನಗ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸುಖಾ-ಸಂಪತ್ತು, ಕೀರ್ತಿ-ಅಂತಸ್ತು, ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆ ಏನೇನು ಬೇಕೋ ಎಲ್ಲಾ ವೈಭವಾನೂ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆದರ ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಾ ನನಗ ನೀನು ಬಹಳ ಅಮೌಲ್ಯವಾದ ಆಸ್ತಿ ನೋಡು. ನನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕ ಅರ್ಥಾ ಕೊಟ್ಟಾಕಿ ನೀನು. ನಿನ್ನಂಥಾ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಕ್ಕದ್ದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯದ ಫಲ. ಯಾಕಂದರ ನೀ ನನಗ ಈ ಬದುಕಿನ ಸುಖದ ಸಾರಾಮೃತವನ್ನsss ಕುಡಿಸೀದಿ."

ಗಂಡನಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ವಿಶ್ವಾಸದ ಮಾತು ಕೇಳುವ ಅವಕಾಶ ಅದೆಷ್ಟು ಹೆಂಡಿರಿಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದೀತು ?

* * *

ಸರೋಜಾಗೆ ಅರ್ಧ ಎಚ್ಚರ, ಅರ್ಧ ನಿದ್ದೆ. ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿದೆಯೆಂದು, ತೊಂದರೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರು–ಯಾರೋ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಮಗ ರಾಜ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ, ಕಿರಿಯವನು, ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅಳಿಯ, ನೆರೆಮನೆಯವರು, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಆತನ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು, ಇನ್ನೂ ಯಾರು–ಯಾರೋ…ನೂರಾರು ಜನ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಗದ್ದಲ ಮಾಡದೆ ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

"ರಾಜೂ, ನೀ ದೊಡ್ಡಾಂವಪಾ, ಇನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿಂದೇ. ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿನ್ನ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೋಬೇಕಪಾ. ಅವ್ರಿಗೆ ಈ ಶಾಕ್ ತಡಿಯೊದು ಆಗ್ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ."—ಯಾರೋ ಹಿರಿಯ ಮನುಷ್ಯರ ಕಳಕಳಿ.

"ಹೌದ್ರೀ ಕಾಕಾ, ಅದಕ್ಕs ಡಾಕ್ಟರು ಮಮ್ಮಿಗೆ ನಿದ್ದೆ ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಟ್ಟಾರ. ಆಕಿ ಇನ್ನೂ ಮಂಪರಿನ್ಯಾಗೇ ಇದ್ದಾಳ" ಕೆಳದನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜೂನ ವಿವರಣೆ.

"ಎಂಥಾ ದೊಡ್ಡಮನಿಶ್ಯಾ ಏನ ಕಥಿ ! ಎಷ್ಟ ಮಂದಿಗೆ ಎಷ್ಟ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ರು ! ಯಾರು ಏನು ಕೇಳಿದ್ರೂ ಇಲ್ಲ ಅಂದವರಲ್ಲ, ಎಷ್ಟ ಶಾಂತ–ಸಮಾಧಾನದ ಸ್ವಭಾವ ! ಎಂದೂ ಸಿಟ್ಟಾದವರಲ್ಲ, ಕೆಟ್ಟಮಾತು ಆಡಿದವರಲ್ಲ, ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಸತ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂಥಾ ಮನಿಶ್ಯಾ ನೋಡ್ರಿ." ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಆತನ ಗುಣಗಾನ.

ಸರೋಜಾಗೆ ಈಗ, ಪೂರಾ ಎಚ್ಚರಾಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಜನ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಆತನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಕಂಪ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹೌದು. ಆತ ಈಗಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಆತ ಹೃದಯಾಘಾತವಾಗಿ ಸತ್ತು ಹೋದ.

ಈಗ ಬೆಳಗಿನ ಒಂಬತ್ತು ದಾಟಿದೆ. ಈ ಕಳೆದ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯ ಕಾಲ ತಾನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ?

ಸರೋಜಾ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಸರಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಎರಡು ನಿಮಿಷಗಳಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಜೀವ ಹೋಯಿತು. ಡಾಕ್ಟರು ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. "I am sorry madam", ಅಂದರು, ಮಗ ರಾಜುವನ್ನು ಕರೆದರು. ಮಗಳೂ ಓಡಿ ಬಂದಳು. ಅವರೆಲ್ಲ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಸೀರಿಯಸ್ ಅಂತ ತಿಳಿದು ಕಳೆದ ವಾರವೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ಅಪ್ಪನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಪ್ಪ ಇನ್ನಿಲ್ಲ ಅಂತ ತಿಳಿದೊಡನೆ ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ ಅತ್ತರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗುವಾಗ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಸಮೀಪಿಸಿತ್ತು. ತಾನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ?

"ಮಮ್ಮಿಗೆ ಶಾಕ್ ಆಗೇದ. ಅದಕ್ಕs ಆಕಿ ಅಳತಾ ಇಲ್ಲ, ಮಾತಾಡತಾ

ಇಲ್ಲ", "ಹೌದೌದು. ಅವ್ರಿಗೆ ಸೆಡೇಶನ್ ಕೊಡೋದು ಛಲೋ", "ಅಯ್ಯೋ ಅವ್ವಾ..." ಸರೋಜಾಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ನೆನಪಿದೆ. ಮುಂದೆ–ಮುಂದೆ ಆಕೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕನಸಿನ ಲೋಕ ಸೇರಿದಳು.

ಕನಸಿನ ಲೋಕವೆ ?

ಹೌದು.

ಅಂದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಕನಸೆ ?

ಹೌದು.

ಆಕೆ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಆತ ಚಹಾ ಮಾಡಿದ್ದು ? ಸಂಬಳದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಆತ ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದು ? ಮಗುವನ್ನು ತಾನೇ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಆತ ಹೇಳಿದ್ದು ? ಸಿನೆಮಾಗೆ–ಕಾಮತ್ ಹೋಟೆಲ್‌ಗೆ ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಆತ ಹೇಳಿದ್ದು ? ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಅಂತ ರಮಿಸಿದ್ದು ? ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದು ? ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ?

ಇದೆಲ್ಲ ಕನಸೆ ?

ಹೌದು.

ಎಂತಹ ಸುಂದರ ಕನಸುಗಳು ! ಆಕೆ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದ ಕನಸುಗಳು ! ಇವೆಲ್ಲಾ ಬರಿ ಕನಸುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಈ ಕನಸುಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಾಗುವುದು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಿತ್ತು ?...ಹಾಗಿದ್ದರೆ ತನಗೀಗ ಎಚ್ಚರಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವ ಬೇರೆ ಅಂತ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು, ಅದೆಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು, ಕಂಡಿದ್ದು–ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಬರೀ ಕನಸುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಬರೀ ಕನಸುಗಳು...

* * *

ಆತ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ಲಗ್ನವಾದಾತ, ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಾತ, ಜೊತೆಗ ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ಬಾಳಿದಾತ, ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತನ್ನ ಕನಸುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕನಸುಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿಸಿದಾತ, ಈಗ ಸತ್ತಿದ್ದಾನೆ ; ಇದು ವಾಸ್ತವ.

ಇದಷ್ಟೇ ವಾಸ್ತವವೆ ?

ಅಲ್ಲ.

ವಾಸ್ತವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕನಸುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಿಂತ ಅದೆಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿನದು ; ಅದೆಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಕಹಿಯಾದದ್ದು, ಅಸಹ್ಯವಾದದ್ದು, ಕ್ರೂರವಾದದ್ದು.

ಸರೋಜಾಗೆ ಬಾಯಾರಿದಂತೆನಿಸಿತು. ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಬಿಸಿ ಚಹಾ ಬೇಕೆನಿಸಿತು. ತಾನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಯಾರಿಗೆ ಕೇಳುವುದು ? ಗಂಡನ ಹೆಣ ಇನ್ನೂ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಯಾರು ಯಾರೋ ಕೂತು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟು ರಾಗಬದ್ಧವಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತಾನೂ ಈಗ ಅಳಬೇಕಾದ ಸಮಯ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖ ತನಗೇ ಆಗಬೇಕಲ್ಲ ?

ಆದರೆ ನ್ಯಾಯ ಅನ್ನುವುದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಅದೂ ಹೆಂಗಸಿನ ಪಾಲಿಗೆ, ಇದೆಯೆ ?–ಅನೇಕ ವೇದಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತ ಸರೋಜಾ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದಾಳೆ, ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ...

ಅರೆತೆರೆದ ಬಾಗಿಲ ಸಂದಿಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಹೊರಗೆ ಮಲಗಿಸಿದ ಆತನ ಹೆಣ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ತುರುಕಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ, ಈಗ ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಾನೇನೋ ಅನ್ನಿಸುವಂತೆ, ಎದ್ದು ಬಂದು ಕರ್ಕಶವಾದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಾಡುತ್ತಾನೇನೋ ಅನ್ನಿಸುವಂತೆ...

* * *

"ಏ ಸರೋಜ, ಇಲ್ಲೆ ಬಾ...ಏನು, ಕರೆದ ಕೂಡಲೇ ಬರ್ಲಿಕ್ಕೆ ಆಗೂದಿಲ್ಲ ನಿನಗ ? ಗ್ಯಾಸ್ ಮ್ಯಾಲ ಹಾಲು ಇಟ್ಟಿದ್ರೇನಾತು ? ನಾ ಬಾ ಅಂದ ಕೂಡ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸ್ ಬಂದ್ ಮಾಡಿ ಬರಬೇಕು ತಿಳೀತs ?...ಪಗಾರ ಬಂತಲ್ಲ ನಿನ್ನೆ ? ಪಗಾರ ಬಂದ ಕೂಡ್ಲೆ ರೊಕ್ಕಾ ತಂದು ನನ್ನ ಕೈಯಾಗ ಕೊಡು ಅಂತ ಹೇಳಿಲ್ಲs ನಿನಗ ?...ಹೌದು, ನಾ ಕುಡೀತೀನಿ, ಜೂಜು ಆಡ್ತೀನಿ, ಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಡ್ತೀನಿ, ನೀ ಯಾರು ಕೇಳಾಕಿ ? ನನ್ನ ವ್ಯವಹಾರದಾಗ ನೀ ಕೈಹಾಕಬ್ಯಾಡ. ರೊಕ್ಕಾ ತಂದು ನನ್ನ ಕೈಯಾಗಿಟ್ಟು ಬಾಯಿ ಮುಚಿಗೊಂಡು ಸುಮ್ನಿರು"

"ಅಲ್ಲ ಸರೋಜಿ, ನೀ ಬ್ಯಾಂಕಿನ್ಯಾಗ ಅಫೀಸರ್ ಇದ್ದೀ ಖರೆ, ಅದರರ್ಥ ನಿನಗ ಬೇಕಾದವರ ಜೋಡಿ ಖಿಖಿಖಿ ಮಾಡಿಕೋತ ಚಕ್ಕಂದ ಆಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಲೈಸೆನ್ಸ್ ಅದ ಅಂತ ಅಲ್ಲ...ಅಂವಾ ನಿನ್ನ ಕೊಲೀಗ್ ಇರಬಹುದು. ಕೊಲೀಗ್ ಇದ್ದರ ಕೆಲಸದ ಪೂರ್ತೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟs ಮಾತಾಡ್ಬೇಕು. ನಗೂದು–ಹಲ್ಲು ಕಿರಿಯೂದು ಯಾಕ ?...ನಾನs ತಪ್ಪ ಮಾಡಿದೆ. ಡಬಲ್ ಡಿಗ್ರಿ ತಗೊಂಡು ನೌಕರಿ ಮಾಡೋ ಹೆಂಗಸ್ರಿಗೆ ಕೊಬ್ಬು ಜಾಸ್ತಿ. ನಿನ್ನಂಥಾಕಿನ್ನ ನಾ ಲಗ್ನಾನs ಮಾಡಿಕೋಬಾರದಿತ್ತು. ನಾ ಗಂಡ ಜೀವಂತ ಇದ್ದಾಗನs ಬ್ಯಾರೆ ಗಂಡಸರ ಜೋಡಿ ನಕ್ಕೋತ ಮಾತಾಡುವಾಕಿ ಲಗ್ನದಕಿಂತಾ ಮೊದಲ ಏನೇನ ಮಾಡೀಯೋ ಯಾರಿಗ್ಗೊತ್ತು...ಇಕಾ ನೋಡು, ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು ನೆನಪಿಟಗೋ, ಹೊರಗಿನ ಗಂಡಸರ ಜೋಡಿ ಖಾಲಿಫುಕಟ ನಕ್ಕೋತ ಮಾತಾಡಿದರ ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲs ಮುರೀತೀನಿ..."

"ಏನು, ಹೊಟೇಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕs ? ಯಾಕ ? ಮಕ್ಕಳು ಹೋಗೋಣಾಂತರ ? ಅವ್ರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳು. ಹೊಟೇಲಿನ ತಿಂಡಿ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕ ಛಲೋ ಅಲ್ಲ. ದುಡ್ಡೂ ಹಾಳು, ಆರೋಗ್ಯನೂ ಹಾಳು. ಮನ್ಯಾಗ ಏನು ಬೇಕಾದ್ದು ತಿನ್ಲಿ. ...ಏನು, ನಿನಗ ಅಡಿಗಿ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಇವತ್ತ ಬೇಜಾರs ? ನಿನಗ ಬೇಜಾರಾದ್ರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚು. ಅವ್ರೂ ಕಲೀಲಿ. ಬರೇ ಅನ್ನಾ ಮಾಡ್ರಿ, ಚಟ್ನಿಪುಡಿ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಯಿ ಹಚಿಗೊಂಡು ತಿನ್ರಿ. ಸಿಂಪಲ್ ಊಟಾ ಮಾಡಬೇಕು—ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೇಳ್ಯಾರ—ಬಾಗಲಾ ಹಾಕ್ಕೊಂ, ಇವತ್ತ ಕ್ಲಬ್‌ನ್ಯಾಗ ಡಿನ್ನರ್ ಅದ, ನಾ ರಾತ್ರಿ ತಡಾ ಆಗಿ ಬರ್ತೀನಿ".

"ಏ ಸರೋಜಿ, ಎಲ್ಲೆ ಸತ್ತೀಯೆ ? ಈ ಹುಡುಗರು ಅಳೂದು—ಜಗಳಾಡೂದು ಅಂತ ಧಾಂಧಲೆ ನಡಸ್ಯಾರ ನಿನಗ ಕಿವಿ ಕೇಳಸೂದಿಲ್ಲs ? ಇವರ್ನ ಅತ್ಲಾಗ ಎಳಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಶನಿವಾರ ಒಂದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದಿಷ್ಟು ಉಂಡು ಮಲಕೊಂಡೀನಿ, ಒಂದs ಸವನ ಡಿಸ್ಟರ್ಬ್ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಹತ್ತ್ಯಾವ ಶನಿಗಳು...ಏನು, ಹಟಾ ಬಂದದ ? ಕಪಾಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ರಪ್ ಅಂತ ಏಟಾ ಕೊಟ್ಟು ಕತ್ತಲಿ ಖೋಲ್ಯಾಗ ಹಾಕಿ ಬಾಗಲಾ ಹಾಕು. ಎರಡ ದಿನಾ ಉಪಾಸ ಹಾಕು. ತಾವs ದಾರಿಗೆ ಬರ್ತಾರ...ಮಕ್ಕಳ್ನ ಉಪಾಸ ಹಾಕಿ ನೀ ಹ್ಯಾಂಗ ಉಣ್ಣೂದು ಅಂತೀಯಾ ? ಅವರ ಜೋಡಿ ನೀನೂ ಉಪಾಸ ಮಾಡು. ನಿಂದೂ ಆರೋಗ್ಯ ಛಲೋ ಆಗ್ತದ. ಈಗೀಗ ಭಾಳ ದಪ್ಪ ಆಗೀದಿ..."

"ಏ ಸರೋಜೀ, ಇವತ್ತೇನು ರಾತ್ರಿ ಅಡಿಗೀ ಮಾಡೋ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲೇನು ? ಎಷ್ಟೊತ್ತಾತು ಟೆರೇಸ್ ಮ್ಯಾಲ ಹೋಗಿ ಸುಮ್ನ ದೆವ್ವನ್ಹಾಂಗ ಕೂತು ಬಿಟ್ಟೀಯಲ್ಲ ? ...ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಅದ್ಯನs ? ಇದ್ರೇನಾತು ? ನಿನಗೊಂದು ಈ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಹುಚ್ಚು. ಹುಣ್ಣಿವಿ ಬಂದಾಗೊಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಮೈಯಾಗೇನರೆ ದೆವ್ವ-ಗಿವ್ವ ಬರ್ತದೋ ಏನೋ. ಅದಕ್ಕs ಹಿಂಗ ಕಣ್ಣ ಮುಚಿಗೊಂಡು ಸುಮ್ಮ ಕೂತುಬಿಡ್ತೀ...ಯಾರಿಗರೆ ದೆವ್ವಾ ಬಿಡಸವ್ರಿಗೆ ಕೇಳಬೇಕು..."

"ನೀ ಹೀಂಗ ಬರ್ಥಡೇ ಬಂತು—ಅದು ಬಂತು ಅಂತ ಹೊಸಾ ಸೀರಿ ತಗೊಳ್ಳೂದು, ಸ್ವೀಟ್ಸ್ ಮಾಡೂದು, ಮಂದಿನ್ನ ಕರದು ಪಾರ್ಟಿ ಕೊಡೂದು ವಗ್ಗೈರೆ ಎಲ್ಲಾ ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾಟ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಮನ್ಯಾಗ ರಗಡ ಸೀರಿ ಅವ. ಸುಮ್ಸುಮ್ನ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬಾರದು...ಮನ್ಯಾಗ ಎರಡು ಸೀರಿ-ಹೊರಗ ಹೋಗ್ಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸೀರಿ, ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಸೀರಿ ಇದ್ದರ ಸಾಕು. ಅನವಶ್ಯಕ ಬಟ್ಟೆ ಸಲುವಾಗಿ ದುಡ್ಡು ಹಾಳು ಮಾಡೂದು ನನಗ ಸೇರೂದಿಲ್ಲ. ಎಂಥಾ ಸೀರಿ ಉಟ್ಟರೇನು, ಬರಬರತ ಹರೇದಾಕಿ ಆಗ್ತೀಯೇನು ? ಕನ್ನಡ್ಯಾಗ ಮಾರಿ ನೋಡಿಕೋ—ಕಣ್ಣು ಗಲ್ಲ ಎಲ್ಲಾ ಹ್ಯಾಂಗ ಒಳಸೇರ್ಯಾವ ಗೊತ್ತಾಗ್ತದ...ಏನು, ನನ್ನ ಸಿಗರೇಟು-ಬಿಯರ್ ಖರ್ಚಿನ

ಸಲುವಾಗಿ ಮಾತಾಡ್ತೀಯಾ ? ನಾ ಗಂಡಸು. ನಾ ಬೇಕಾದ್ದು ಮಾಡ್ತೀನಿ. ನಾ ಇಡೀ ದಿನಾ ದುಡದು ದಣದಿರ್ತೀನಿ, ನನ್ನ ರಿಕ್ರಿಯೇಶನ್ ಸಲುವಾಗಿ ಏನಾದ್ರೂ ಮಾಡ್ತೀನಿ, ನೀ ನನ್ನ ಸುದ್ದಿಗೆ ಬರಬ್ಯಾಡ."

"ಏನು, ರಾಜೂನ ಫೀಜಿಗೆ ರೊಕ್ಕ ಬೇಕs ? ನಿನ್ನ ಪಗಾರ ಬರ್ತದಲ್ಲ, ಅದರಾಗಿಂದ ಕೊಡು. ಮಕ್ಕಳ ಸ್ಕೂಲಿನ ಫೀಜು–ಪುಸ್ತಕ–ಡ್ರೆಸ್ಸು ಅಂತ ನನ್ನ ತಲಿ ತಿನ್ನಬ್ಯಾಡ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ಮ್ಯಾನೇಜ್ ಮಾಡ್ಬೇಕು. ಏನು, ಈ ತಿಂಗಳು ಗೆಸ್ಟ್ಸ ಬಂದರಂತ ಹಾಲಿನ ಬಿಲ್ಲು ಜಾಸ್ತಿ ಆತs ? ಯಾರು ಬಂದ್ರೇನು, ನೀ ಯಾಕ ಹಾಲು ಹೆಚ್ಚಿಗಿ ಹಾಕಿಸಿಕೋಬೇಕು ? ಇನ್ನ ಮ್ಯಾಲ ಹಾಲಿನ ಖರ್ಚು ಅರ್ಧಾ ಮಾಡಿ ಬಿಡು. ನನ್ನ ಪೂರ್ತೆ ಒಂದು ಲೋಟಾ ಕುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಆದರ ಸಾಕು. ಬೇಕಾರ ರಾಜೂಗ ಅರ್ಧಾ ಲೋಟಾ ಕೊಡು. ಮಗಳಿಗೆ ಹಾಲು ಕೊಡೋ ಜರೂರಿಲ್ಲ. ದಪ್ಪ ಆಗಿ ಕೂತರ ಲಗ್ನಾ ಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳವ್ರು ? ನೀ ಅಂತೂ ಹಾಲು ಕುಡೀಲೇ ಬಾರದು. ಮೂವತ್ತ ವರ್ಷ ದಾಟಿದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹೆಂಗಸ್ರು ಹಾಲು ಕುಡದರ ಡಯಾಬಿಟಿಸ್ ಬರತದ. ತಿಳೀತೇನು ?"

"ನೀ ಏನs ಅನ್ನು ಸರೋಜಿ, ನೀವು ಕಲಿತ ಹೆಂಗಸರು ಭಾಳ ನಾಜೂಕು ನೋಡು, ಏನೂ ಉಪಯೋಗಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಒಂದಿಷ್ಟು ಫ್ಲ್ಯೂ ಆಗಿ ಎಂಟ್ಹತ್ತು ದಿನಾ ಜ್ವರಾ ಬಂದವು ಅಂತ ಮಲಗೇ ಬಿಟ್ಟೀಯಲ್ಲ ? ನಿಮ್ಮ ನಖರಾನೇ ಭಾಳ. ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗಿನ ಹೆಂಗಸರನ್ನ ನೋಡು, ಹ್ಯಾಂಗ ಹೊಲದಾಗ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡತಾರ, ಜ್ವರಾ–ಗಿರಾ ಬಂದರ ಕೇರ್ ಮಾಡೂದೇ ಇಲ್ಲ ಅವ್ರು. ನೀ ಹಿಂಗ ವೀಕ್‌ನೆಸ್ ಅಂತ ಮಲಗೇ ಇದ್ದರ ನಿನಗೆ ನೆಟ್ಟಗs ಆಗೂದಿಲ್ಲ. ಎದ್ದು ಅಡಿಗಿ–ಪಡಿಗಿ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಸುರು ಮಾಡು. ನನ್ನವು ಒಂದ್ನಾಲ್ಕು ಶರ್ಟು–ಪ್ಯಾಂಟು ಇಟ್ಟೀನಿ ನೋಡು, ಒಗದು ಇಸ್ತ್ರೀ ಮಾಡು.' ಗುಳಗಿ–ಔಷಧ ಅಂತೆಲ್ಲಾ ತಗೋಬ್ಯಾಡ. ಅದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಸೈಡ್ ಇಫೆಕ್ಟ್ ಆಗ್ತಾವ. ನಾ ಒಂದಿಷ್ಟು ನನ್ನ ಫ್ರೆಂಡ್ಸ ಕೂಡ ನಾಲ್ಕದಿನಾ ಜೋಗ–ಮುರಡೇಶ್ವರ–ಗೋಕರ್ಣ ಕಡೆ ಟ್ರಿಪ್ ಹೋಗಿ ಬರ್ತೀನಿ. ಮನೀಕಡೆ ಜೋಪಾನ."

"ಏ ಸರೋಜಿ, ಎಲ್ಲೆ ಹೊಂಟೀದಿ ? ನಿನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಇವತ್ತ ಲೀವ್ಹ ಹಾಕಿ ಮನ್ಯಾಗಿರು ಅಂತ ಹೇಳ್ಲಿಲ್ಲs ? ಅದೇನು ಅರ್ಜೆಂಟ್ ಅಕೌಂಟ್ಸ ಸಬ್‌ಮಿಟ್ ಮಾಡೋದಿದ್ರೂ ಇರ್ಲಿ, ನೀ ಇವತ್ತು ಹೋಗಬ್ಯಾಡ. ನನಗ ಯಾಕೋ ಅರಾಮಿಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲ, ಮೊದಲ ಹೋಗಿ ಡಾಕ್ಟರನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಬಾ. ಜ್ವರಾನs ? ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರ ಬರೋ ಹಾಂಗ ಕಾಣಸ್ತದ, ನಾಳೆ ಬರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕ ಮೊದಲs ಡಾಕ್ಟರನ್ನ ಕರೆಸಿ ಗುಳಿಗಿ–ಔಷಧ ತಗೊಳ್ಳೂದು ಛಲೋ. ಸ್ವಲ್ಪ ನನ್ನ ಕಾಲು ಒತ್ತು. ಹಣೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಕ್ಸ ವ್ಹೆಪೊರಬ್ ಹಚ್ಚಿ ತಿಕ್ಕು. ಒಂದಿಷ್ಟು ರವಾದ ಪಾಯಸಾ ಮಾಡಿಕೊಡು. ಬಿಸಿನೀರು ಕಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ. ಲೀವ್ಹ

ಲೆಟರ್ ಕಳಸು ನಿನ್ನ ಸುಡುಗಾಡು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ...ಆಹ್ ! ಓಹ್ ! ಅವ್ವಾ ! ಅದೇನು ಥರ್ಮಾ ಮೀಟರ್ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡತೀ, ನಾರ್ಮಲ್ ಅದನ್ಸ ? ನಿನ್ನ ತಲಿ. ನನಗೆ ಜ್ವರಾ ಬರತಾವ ಅನಸ್ಲಿಕ ಹತ್ತೇದ ಅಂತ ಹೇಳ್ತಿನಲ್ಲs ? ಹೋಗು ಮೊದಲ ಡಾಕ್ಟರನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಬಾ..."

"ಅಲ್ಲs ಸರೋಜಿ, ಯಾವಾಗ್ಲೂ ಸಣ್ಣಮುಖಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಏನ ಧಾಡಿ ಆಗೇದ ನಿನಗ ? ನನ್ನಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರದಾಗಿರೋ ಗಂಡ ಇದ್ದಾನ, ಮಕ್ಕಳು ಸೆಟಲ್ ಆಗ್ಯಾರ. ದೊಡ್ಡಮನಿ, ಕಾರು, ವಸ್ತ್ರಾ–ಒಡವಿ ಎಲ್ಲಾ ಅವ. ನನ್ನಂಥಾ ಗಂಡ ಸಿಗ್ಲಿಕ್ಕೆ ನೀ ಪುಣ್ಯಾ ಮಾಡೀದಿ. ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗ ಎಷ್ಟ ಉಪಕಾರ ಆಗೇದ, ಉಪಯೋಗ ಆಗೇದ, ಎಂದರೆ ತಿಳಕೋತೀಯೇನು ?"

* * * *

"ಮಮ್ಮೀ ಇನ್ನು ನಿದ್ದೀ ಮಂಪರಿನ್ಯಾಗ ಇದ್ದ್ಹಾಂಗ ಕಾಣಸ್ತದ", ಹೊರಗಿನಿಂದ ಮಗಳ ದನಿ.

"ಆದರ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೊತ್ತು ಅಂತ dead body ಇಟಗೊಂಡು ಕೂಡೋದು? ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸ ಆಗಬೇಕಲ್ಲ ? ರಾಜೂ, ನೀ ಹೋಗಿ ಸಾವಕಾಶ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯವರನ್ನ ಹೊರಗ ಕರಕೋಡು ಬಾ. ನಿನ್ನ ತಂದಿಯವರ ದೇಹದ ಹತ್ತಿರ ಐದ ಮಿನಿಟು ಕೂಡಿಸು. ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಗಬೇಕಲ್ಲ. ಆದಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾಡಿದ್ರಾತು."— ಹಿರಿಯರೊಬ್ಬರ ಅನುಕಂಪಪೂರಿತ ಸೂಚನೆ.

"ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೆ, ಮಮ್ಮಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹ್ಯಾಂಗ ತಡಕೊಬೇಕು !" ಮಕ್ಕಳ ಅಳಲು.

"ಏನು ಮಾಡೋದರೆಪಾ, ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನ ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗೀತು. ದೇವರ ಪಾದಾ ಸೇರಿದ್ರು. ಹೊರಗಿನ ಮಂದೀಗೇ ಇದು ತುಂಬಿಬಾರದ ಹಾನಿ ಅನಸ್ತದ. ಅಂಥಾದ್ರಾಗ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಹ್ಯಾಂಗನಸ್ತಿರಬೇಕು, ಪಾಪ, ಗಂಡ ಅಂದರ ದೇವರು ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡ ಹೆಣ್ಮಗಳು."

"ಅಣ್ಣಾ, ನೀನs ಹೋಗಿ ಗಟ್ಟಿಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಮಮ್ಮಿನ್ನ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕರಕೊಂಡ ಬಾ"—ಮಗಳ ಅಳುದನಿ.

* * *

ಸರೋಜಾಗೆ ಯಾರೂ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿತ್ತು. ಕನಸುಗಳ ಲೋಕದಿಂದ ಆಕೆ ಹೊರಬಂದಿದ್ದಳು. ವಾಸ್ತವದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಎಚ್ಚರಾಗಿದ್ದಳು.

ಮೈ–ಮನಸ್ಸು ಹಗುರವಾದಂತಹ ಭಾವ. ಅದೇಂಥದೋ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸುಖದ ಭಾವ. ಎಲ್ಲ ನೋವುಗಳಿಂದ ಅಪಮಾನಗಳಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಂಡಂತಹ ಭಾವ. ತನಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ದುಃಖವೇಕೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಸಿವಿಸಿಯೂ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ–ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ – ಸಂತಾಪವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಈ ಗಂಡ ಸತ್ತು ಹೋದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಆತ ಸಾಯಿಸಿದ ತನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯ ಕನಸುಗಳಿಗಾಗಿ...

ತಲೆ ಕೊಡವಿಕೊಂಡು ಸರೋಜಾ ಎದ್ದಳು. ಕೂದಲನ್ನು ಸೀರೆಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಒಳಗಿನ ಬಾಗಿಲಿಂದ ಒಬ್ಬಳೇ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಯಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಾಲನ್ನು ಗ್ಲಾಸಿಗೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿ ಗಟಗಟ ಕುಡಿದಳು. ನಂತರ, ಮಗ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಲು ಬರುವ ಮೊದಲೇ, ಹಗುರವಾದ ದಿಟ್ಟವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬಂದಳು.

(೧೯೯೪)

ಹೀಗೊಂದು ಕತೆ

ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಂತಹುದೇ ಒಂದು ಸಂಜೆ : ಮಳೆಗಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳು. ಇಡಿಯ ದಿನ ಬಿಸಿಲಿನ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಶಃ ಉರಿದು ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಂಬಯಿ ನಗರ ಸಂಜೆಯ ತುಂತುರು ಮಳೆಯಿಂದ ತಂಪಾಗಿ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನ ವಾಗಿತ್ತು. ಆಫೀಸು ಬಿಡುತ್ತಲೇ ಎಂದಿನಂತೆ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಲೋಕಲ್ ಟ್ರೇನಿಗೋ ಬಸ್ಸಿಗೋ ಧಾವಂತಪಟ್ಟು ಓಡುತ್ತೋಡುತ್ತ ಹೋಗುವ ಬದಲು ಆಕೆ ಹನಿಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬೇಕೆಂತಲೇ ನೆನೆಯುತ್ತ ತಂಪಾಗುತ್ತ ಕಾಲುದಾರಿಗುಂಟ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಮಲೆನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದವಳು ಆಕೆ. ನೌಕರಿಗಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ ಸೇರಿ ಹಲವಾರು ವರುಷಗಳೇ ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಬಿಸಿಲು ಆಕೆಗೆ ಸಹನವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಸಲ ಮಳೆಗಾಲದ ದಾರಿ ಕಾಯ್ದು ಮಳೆ ಬಂದಾಗ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ನೆನೆದು ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಮಳೆಗಾಲ ಮುಗಿದುಹೋದ ನಂತರ ಏನೋ ಒಂದು ತರದ ಅತೃಪ್ತಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಛೆ, ಈ ಸಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಳೆ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ, ತೋಯಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಸಮಾಧಾನವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ, ಅಂತ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರ ಆಕೆ ಮತ್ತೆ ಮಳೆಗಾದ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಇಡೀ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

"ಹಲೋ ಮ್ಯಾಡಮ್..."—ಗಕ್ಕನೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಸ್ಕೂಟರು ಆಕೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಿಂತಾಗ ಆಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ್ದಳು.

ಆತ, ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹೆಡ್‌ಆಫೀಸಿನಿಂದ ಟ್ರೇನಿಂಗಿಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪ್ರೊಬೇಶನರಿ ಅಧಿಕಾರಿ ; ಸದಾ ಗಂಭೀರನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯ ; ಶ್ರೀಯುತ—

"ಹಲೋ" ಅಂದಿದ್ದಳು ಆಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಸುನಕ್ಕು. "ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುವುದು ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟವೆ ಮ್ಯಾಡಮ್ ?" ಇಂಗ್ಲೀಶಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದ ಆತ. ಅದೇ ಮೊದಲ ಸಲ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೂ ಏನೊಂದು ಪೀಠಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಪರಿಚಯ ವಿರುವಂತೆ ನೇರವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದ ಆತ.

"ಹೌದು. ಬಹಳ ಇಷ್ಟ." ಆಕೆಯೂ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

"ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕೂಡ ಬರ್ರಿ. ಹೀಗೆ ಸದ್ದುಗದ್ದಲ ತುಂಬಿದ ರಸ್ತೆಗಿಂತ ಶಾಂತವಾಗಿರುವ ಸಮುದ್ರತೀರ ಒಳ್ಳೇ ಜಾಗ ನೆನೆಯೋದಕ್ಕೆ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ...ಕೂಡ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ. ಬರುತ್ತೀರಾ ?"

—ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅನುನಯವಿದೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ.

ಒಂದುಕ್ಷಣ ಆಕೆ ಆತನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಮರುಕ್ಷಣ ಆತನ ಸ್ಕೂಟರನ್ನೇರಿ ಹಿಂದಿನ ಸೀಟಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು.

* * *

ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗಂಡಸರು ಈ ಹಿಂದೆಯೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಿತ್ತು, 'ಬರುತ್ತೀರಾ ?' ಎಂದು—ಆಕೆ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಕ್ಲಾರ್ಕ್ ಆಗಿ ಸೇರಿದ್ದಾಗ ; ನಂತರ ಹಲವಾರು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪಾಸುಮಾಡಿ ಆಕೆ ಆಫೀಸರ್ ಆದಾಗ ; ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು, ಮೇಲಿನವರು, ಬಂದು ಹೋಗುವವರು ; ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಪಾರ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ; ಆಕೆಗೆ ಎಂದೂ ಯಾರೊಂದಿಗೂ ಹೋಗಬೇಕು ಅನ್ನಿಸಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಶಾಲ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಈ ಎಲ್ಲ ವರ್ಷ ಕಳೆದಿದ್ದಳು.

ಆಗ ಬಂದಿದ್ದ ಆತ ಆಕೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ. ನಂತರ ಈ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೆಂದೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆತ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕೆಯ ಜೊತೆಗಿರುತ್ತಿದ್ದ. ರೂಮಿನಲ್ಲಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ, ಸಿನಿಮಾಗಳಲ್ಲಿ, ಹೋಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ, ಮೀಟಿಂಗುಗಳಲ್ಲಿ, ಆಫೀಸ್ ಟೂರುಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ–ಇಲ್ಲಿ–ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆತ–ಆಕೆ ಜೊತೆ–ಜೊತೆಯಾಗಿ ದಿನಗಳನ್ನು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದರು.

ಆತನ ಟ್ರೇನಿಂಗಿನ ಅವಧಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ್ದಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಆಕೆಗಾಗಿಯೇ ಆತ ಮುಂಬಯಿಯ ಬ್ರ್ಯಾಂಚ್ ಆಫೀಸಿಗೇ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ವರ್ಗಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ನಂತರ ಅವರ ಸಹಜೀವನ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದಿತ್ತು. ಮೊದಮೊದಲು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆಯೋ ಎರಡುಬಾರಿಯೋ ಆತ ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ ಆಕೆಯೂ ತನ್ನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬೈಯಿಸಿಕೊಂಡು ಉಪದೇಶ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಸತ್ತು ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮುಂದೆ ಹಾಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಅದರ ಬದಲು ರಜೆ ಪಡೆದು ವಿಶ್ರಾಂತಿಧಾಮಗಳಿಗೆ ವಿಹಾರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪರಿಪಾಠ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಪರಸ್ಪರರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂತೃಪ್ತಿ–ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಏನೇನೂ

ಬಂಧನವಿಲ್ಲದ ಈ ಮುಕ್ತ ಜೀವನ ತುಂಬ ಒಗ್ಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ, ನಿರಾಕರಣೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ, ಕೊರತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿರಲಿಲ್ಲ, ನಿರಾಶೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಒಬ್ಬರಿನ್ನೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಜೋಡಿಯಾಗಿದ್ದರು ಆತ–ಆಕೆ.

ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಜನ ಮಾತಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ ? ಕೊನೆಗೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಜನರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎಂದೂ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ.

* * *

ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ರೀತಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕಳೆದ ನಂತರ ಈಗ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಕೆಗೆ ಅಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಾಯಿತು. ಸುಸ್ತು, ಸಂಕಟ. ಹಲವಾರು. ಬಾರಿ ಗುರುತಿನ ಲೇಡಿ ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆ ಆಕೆ ಎಡತಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಆಮೇಲೊಮ್ಮೆ ಡಾಕ್ಟರು ಆಕೆಗೆ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು, "ನೀವು ಬಸಿರಿ. ಎರಡು ತಿಂಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ."

"ಹೌದೆ ?" ಎಂದಷ್ಟೆ ಅಂದ ಆಕೆ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಲಾರದೆ ಹೋದಳು. ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಒಂದು ತರದ ಭಯ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಏನೋ ಸಂಭ್ರಮ. ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾವನೆಗಳು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಈವರೆಗೂ ನಂಬಿದ್ದಳೋ ಅಂಥ ಎಲ್ಲ ವಿವಿಧ ನಮೂನೆಯ ಅನಿಸಿಕೆಗಳು.

ಸಂದರ್ಭದ ಅರಿವಿದ್ದ ಲೇಡಿಡಾಕ್ಟರು "ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ಬನ್ನಿರಿ, ನೋಡುವಾ" ಅಂತ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಆಕೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಜೊತೆಬಾಳ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಸಲ ಆಕೆಗೆ ತಾನು ಆತ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಲಗ್ನವಾದ ಹೆಂಡತಿ ಮೊದಲಸಲ ಬಸುರಿಯಾದಾಗ ಅವಳ ಭಾವನೆಗಳೇನಿರಬಹುದು, ನಾಚುತ್ತ ಅವಳು ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಅವಳ ಗಂಡನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೇಗಿರಬಹುದು, ಮುಂದೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಹುಟ್ಟಲಿರುವ ಮಗುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಏನೇನು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಅಂತ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಆಕೆ ವ್ಯರ್ಥ ಹೆಣಗಾಡಿದಳು. ಛಿ, ಇದೇನು ಸೆಂಟಿಮೆಂಟಲ್, ಅಂದುಕೊಂಡು ಎಂದಿನಂತೆ ನಿರ್ಭಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು.

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಆತ ತಡವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. "ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಟ್ರಂಕ್‌ಕಾಲ್ ಬಂದಿತ್ತು. ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಸೀರಿಯಸ್ ಅಂತೆ" ಅಂದ. ಇಬ್ಬರೂ ಊಟ ಮಾಡಿದರು.

ಊಟದ ಟೇಬಲ್ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿದರು. ಒಂದೆರಡು ಡಿಶ್‌ಗಳನ್ನು ತೊಳೆದಿಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲ ಎಂದಿನಂತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿಯೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಾಗ ಆಕೆಯು ಮನಸ್ಸು ತುಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಜೋರಾಗಿ ಡವಡವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಜೊತೆಗಾರ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಸಿಟ್ಟೊ ಬಂದಿತು. ಮರುಕ್ಷಣ ತಾನು ಆತನಿಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ದೊರೆಯದೆ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ಇಂದೇನು ಇಷ್ಟು ಬಾಲಿಶಳಾಗುತ್ತಿದ್ದೇನಲ್ಲ, ತಪ್ಪಲ್ಲವೆ, ಅನಿಸಿತು.

ಹಾಸಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ ಅವಳನ್ನು, ಒಂದುಃಕ್ಷಣ ಗಮನಿಸಿ ಕೇಳಿದ, "ಏನು, ಬಹಳ ಆಯಾಸವೆ ?"

"ಇಲ್ಲ, ಹಾಗೇನಿಲ್ಲ" ಅಂದಳು ಆಕೆ.

ಮುಂದಿನದು ರೂಢಿಗತ ಕ್ರಿಯೆ. ಎಂದಿನಂತೆಯೆ.

ನಂತರ ಮಲಗಲೆಂದು ಆತ ಹೊದಿಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಆಕೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು, "ಇವತ್ತು ಡಾಕ್ಟರು ಹೇಳಿದರು, ನಾನು ತಾಯಿಯಾಗಲಿದ್ದೇನೆ ಅಂತ." 'ನೀನು ತಂದೆಯಾಗಲಿದ್ದೀ' ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ ಆಕೆ.

"ಏನು, ಏನಾಗಲಿದ್ದೀಯಂತೆ ?" ನಂಬದವನಂತೆ ಕೇಳಿದ ಆತ. ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದದ್ದು ಸಹಜ. 'ಗಂಡ', 'ಹೆಂಡತಿ', 'ತಾಯಿ', 'ತಂದೆ', 'ಮಕ್ಕಳು' ಈ ತರದ ನಿರರ್ಥಕ ಸಂಬಂಧಸೂಚಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎಂದೂ ಬಳಸಿರಲಿಲ್ಲ. ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಕೆ ಅಂದಳು, "ನಾನು ಬಸಿರಿಯಂತೆ."

"ಓಹ್" ಅಂದ ಆತ. ಎಂದಿನ ನಿರ್ಭಾವ ಧ್ವನಿ. ಆತನ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಆಕೆ ತನಗೇ ಅರಿವಾಗದ ಹಾಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಏನೇನೋ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮೌನವಾಗಿ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಲೆಂಬಂತೆ ಮಲಗಿದ್ದಳು.

ಮಲಗುವ ಮುನ್ನ ಆತ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದ, "ನಾನು ನಾಳೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ."

"ಹೋಗಲ್ಲ" ಅಂದಳಾಕೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ.

ಆಕೆಯ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದ ಆತ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿದ್ರಿಸಿದ. ಅಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಮರುದಿನ ದಿಲ್ಲಿಗೂ ಹೊರಟು ಹೋದ. ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ನಂತರ ತಿರುಗಿ ಬಂದು "ಎಲ್ಲ ಸರಿ ಆಯಿತೆ ?" ಅಂತ ಕೇಳಿದ. ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಆಗ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಆತನ ನಿಶ್ಚಿಂತೆ ಹಾರಿ ಕಳವಳ ಮೂಡಿತು : "ಏನಿದು ? ಯಾಕೆ ಡಾಕ್ಟರ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಕ್ಲಿಯರ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ ?"

"ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ."

ಒಂದು ಕ್ಷಣ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡರೂ ಮರುಕ್ಷಣ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ನಗುತ್ತ ಆತನೆಂದ, "ಓಹೋ, ನಾನು ಬರಲಿ ಅಂತ ಕಾಯ್ದಿದ್ದೆಯಾ ? ಸರಿ. ಇವತ್ತು ಸಂಜೆ ಹೋಗೋಣ."—ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಸಂಜೆಯಾದಾಗ ಆತನೊಂದಿಗೆ ಡಾಕ್ಟರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಖಾಲಿಯಾಗಿಬರಲು ಒಲ್ಲೆ ಅಂದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುರುವಾಯಿತು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ; ವಾದ ; ಚರ್ಚೆ ; ವೈಮನಸ್ಯ ; ಮನಸ್ತಾಪ.

"ಇದೆಂತಹ ಹುಚ್ಚು ನಿನಗೆ ? ಮಗು ಹಡೆಯುತ್ತೀಯಾ ? ಏನು ಮಾಡುವುದು ಮಗು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ? ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಖಲಾಸ್ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ...ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ..." ಆತ ಅನುಮಾನಿಸಿದ.

"ಏನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ?" ಆಕೆ ಬಿರುಸಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

"ಮಗು ಹೆರಲು ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ನಾವು ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ. ನಿನಗಿಷ್ಟೂ ತಿಳಿಯಬಾರದೆ ?" ಇಷ್ಟು ಹೇಳಲು ಆತನಿಗೆ ತುಂಬ ಮುಜುಗರವಾಯಿತು.

ಆಕೆ ನಕ್ಕಳು. "ನೀನೂ ಸಹ ಕಾನೂನಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀಯಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂದಿಯ ಹಾಗೆ ! ಮಗು ಹೆರುವುದು ಹೆಂಗಸಿನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು. ಇದು ನನ್ನ ಮರ್ಜಿ. ನಿನ್ನ ಸಲಹೆ ಅನವಶ್ಯ".

"ಅಂದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು ಅಂತ ಒತ್ತಾಯಿಸುವ ರೀತಿಯೋ ಇದು ?" ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕೇಳಿದ ಆತ.

"ಛೀ..." ಆಕೆಗೀಗ ನಿಜವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟು ಬರತೊಡಗಿತ್ತು. ಎಂತಹ ಆಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕಷ್ಟಗಳು ಬಂದಾಗ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಪರಿ ಬುದ್ಧಿ ವಿಕಲ್ಪವಾಗುವುದುಂಟೇ ? ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಈತ ತಪ್ಪು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮಿತಿ ಬೇಡವೆ ? ತನ್ನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶಾಂತವಾಗಿಯೆ ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು,

"ಇಲ್ಲ, ನಾನೆಂದೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಒತ್ತಾಯಿಸಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಮುಂದೆಯೂ ಎಂದಿಗೂ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ."

"ಮತ್ತೆ ? ಏನು ನಿನ್ನ ಈ ಪರಿಯ ಅರ್ಥ ?"

"ಏನಿಲ್ಲ, ಬಹಳ ಸಿಂಪಲ್. ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲೊಂದು ಮಗು ರೂಪ ತಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ನನಗದು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟೆ."

"ಮಗುವಿನ ತಾಯಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ನೀನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಿಲ್ಲವೆ ?"

"ಛೆ, ಅದಕ್ಕೂ–ಇದಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ?"

"ಅಂದರೆ...ಅಂದರೆ ನೀನು ಅವಿವಾಹಿತ ತಾಯಿ ಆಗಬೇಕೆನ್ನುವಿಯಾ ?"... ಆತನ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲೀಗ ಕ್ಷೋಭೆಯಿತ್ತು. ಚೀತ್ಕಾರವಿತ್ತು.

ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಮನುಷ್ಯ. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿ ತನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯ. ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣರೇಖೆಗಳಾಚೆ, ಎಲ್ಲ ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳಾಚೆ, ಎಲ್ಲ ಬಂಧನ–ನಿಯಮಗಳಾಚೆ ಬಂದು ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬದುಕು ಸವೆಸಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯ. ಇವನು ಇಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಬಹುದೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ?

ವಾದ–ವಿವಾದದಿಂದ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆ ನಿರ್ಧಾರದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು, "ನೋಡು, ನಾನು ತಾಯಿಯಾಗಬೇಕು ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆಗಬಹುದೇ ಅಂತ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಏನೂ ಉಪದೇಶ–ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ–ಸಲಹೆ ಕೊಡಬೇಡ. ನಾನು ಬರೀ 'ತಾಯಿ'ಯಾಗಬೇಕು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಡ,"

"ಏನು ಹಾಗಂದರೆ ? ಜನರು–ಜನರು ಏನಂದಾರು ?"

"ಜನರು ?"—ಆಕೆಗೆ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಆತನಿಗೂ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿರಬೇಕು. ಬೇರೆ ಯಾವಳಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಹತ್ತೆಂಟು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳೇನೋ—ಇಷ್ಟು ದಿನ 'ಜನರು' ಇರಲಿಲ್ಲವೆ ? ಈಗ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದರು 'ಜನರು' ?—ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಆಕೆಯೆದುರು ತಾನು ಸಣ್ಣವನಾದೆ ಅನ್ನಿಸಿತು ಆತನಿಗೆ. ಸಮಜಾಯಿಷಿ ಕೊಡುವ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಆತ ಮಾತನಾಡಿದ : "ನೋಡು, ಜನರಿಗೆ ನಾನು ಅಂಜುತ್ತೇನೆ ಅಂತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮಿತಿ ಇರಬೇಕು—ನಿರ್ಭಯತೆಗೂ. ಈಗಿರುವ ಹಾಗೆ ನಾವು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಈ ಇಲ್ಲದ ಜಂಜಡ ? ತಲೆನೋವು ?"

"ನಾನು ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲ, ನೀನು ಈ ತಲೆನೋವು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನೋವು–ನಲಿವು ಏನಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇದು ನನ್ನದೇ. ನೀನು ನಿರಂಬಳವಾಗಿರು."

"ಆದರೆ ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ನಿನ್ನ ಕೂಡ ಇದ್ದು ಒಂದೇ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ನಾನು ನಿರಂಬಳವಾಗಿರಲು, indifferent ಆಗಿರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ನಾನೂ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲವೆ ?"

"ಹೌದೆ ? ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇರಬೇಡ. ತಿರುಗಿ ದಿಲ್ಲಿಗೇ ವರ್ಗ ಮಾಡಿಸಿಕೋ. ಹೇಗೂ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಚಿಂತೆ ನಿನಗೆ ಬೇಡ."

"ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೀಯಲ್ಲ ! ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಏನೂ ಅನ್ನಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆ ?...ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ನಿನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿರುವ ಈ

ಮಗುವಿನ ಹುಚ್ಚು ನನಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಲಗ್ನವಾಗದೆ ತಾಯಿಯಾಗ ಬೇಕೆನ್ನುವ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಏನನ್ನಬೇಕೋ ತಿಳಿಯದು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದು ಅತಿಯಾಯಿತು. ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೊರಟುಹೋದರೆ ನನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸಬೇಡ."

"ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ"—ಆಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿಯೆ ಹೇಳಿದಳು. ನಿಜ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಆತನ ನಡತೆಯ ಸರಿತಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವ ವ್ಯವಧಾನವೇ ಆಕೆಗೆ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆವರಿಸಿದ್ದ ವಿಚಾರವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆಕೆಗೊಂದು ಬಗೆಯ ಅಮಲೇರಿದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಹಾಗೆ ಆತ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದ.

*   *   *   *

ಆತ ಹೊರಟುಹೋದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತನ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ ಭಾರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ, ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ, ತಿರುಗಾಡಲು ಹೊರಟಾಗ, ಮಲಗುವಾಗಲಂತೂ ಸರಿಯೆ, ತುಂಬ ಬೇಸರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಿನಗಳೆದ ಹಾಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿಲ್ಲರೆ ಚಿಂತೆಗಳನ್ನು ಮರೆಸಿಬಿಡುವಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭೂತಿಯೊಂದು ಅವಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗ ತೊಡಗಿತು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಜೀವವೊಂದು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದಳೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದು ಮಿಸುಕಾಡುತ್ತಿರು ವಾಗ, ಇದೇತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕ ಸಂವೇದನೆ ! ಇಷ್ಟು ವರ್ಷ ತಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದೆ; ಹೌದು, ಆತ ಜೊತೆಗೇ ಇದ್ದಾಗಲೂ ತಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಹಾಗಲ್ಲ. ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವವೊಂದಿದೆ. ನಾಳೆ ಅದು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ತನ್ನನ್ನೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅಮ್ಮಾ' ಅಂತ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ಓಡಿ ಬಂದು ಕೊರಳಿಗೆ ನೇತುಬೀಳುತ್ತದೆ. ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತದೆ...ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತದೆ !!

ಪ್ರೀತಿಯ ಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತುಂಬಿ ಬಂದವು.

ತಾಯಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹೆಂಗಸಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅನ್ನಿಸು ತ್ತದೆಯೇ ? ತಾಯಿ-ಮಗುವಿನ ಪ್ರೀತಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಈ ಸಂಬಂಧವೊಂದೇ ನಿಜವಾದ ಸಂಬಂಧ, ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು-ಎಲ್ಲಾ ಪೊಳ್ಳು-ವ್ಯರ್ಥ-ಹೀಗನ್ನಿಸು ತ್ತದೆಯೆ ? ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಭಾವವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಗುವಿನ ಹುಟ್ಟು ತಪ್ಪು ಹೇಗಾದೀತು ? ಅಗ್ರಾಹ್ಯ ಹೇಗಾದೀತು ? ಪಾಪ

ಹೇಗಾದೀತು ?—ಎಂದಿಗೂ ಹಾಗಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಸತ್ಯ-ಶಿವ-ಸೌಂದರ್ಯದ ಅನುಭವವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದ ಮಗು ತನಗೆ ಬೇಕೇಬೇಕು. ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ತಾನಿದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆಯುವ-ಹೊಂದುವ-ಅನುಭವಿಸುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ತನಗೆ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇನ್ನು ಏನೂ-ಏನೂ ಬೇಡ.

—ಏನೂ ಬೇಡ ? ಅಂದರೆ ಆತನೂ ಬೇಡ ? ಚಳಿಯಿದ್ದಾಗ ಬೆಚ್ಚಗಾಗಿಸಿದವನು, ಧಗೆಯಿದ್ದಾಗ ತಂಪೆರೆದವನು, ಜನನಿಬಿಡ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಹಿಡಿದು ದಾಟಿಸಿದವನು, ಬಾಯಾರಿದಾಗ ಜೀವರಸ ಸುರಿಸಿದವನು, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸಂಗಾತಿಯಾದವನು...?

ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಆತ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ : ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ ತಪ್ಪದೆ ಫೋನ್‌ಕಾಲ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ : ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ತಾಯಿ ಮರಣಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ. ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಜಾತಿ ಬೇರೆ, ಭಾಷೆ ಬೇರೆ, ರೀತಿ-ನೀತಿ ಬೇರೆ, ಅಂಥ ಹುಡುಗಿಯ ನಾದ ಬೇಡ-ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂಬಯಿ ಮರೆತು ಬಿಡು-ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವುದು ?—ಇತ್ಯಾದಿ.

* * * *

ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆಕೆ ತುಂಬ ಬಳಲಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು-ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಗಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಗು. ಅದರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ. ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೆಂದರೆ ಇದೇ...

ಮುಂದೊಂದು ವಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಆತನ ಫೋನ್ ಟ್ರಿಣ್‌ಗುಟ್ಟಿತು. ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಆತ ಮಾತನಾಡಿದ : ಆಕೆಗೆ ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿ. ಕೊನೆಗೂ ತಾಯಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಗೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಅಗಲಿರುವುದು ತನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ಲಗ್ನವಾಗಿಯೇ ಬಿಡೋಣ. ಅಂದರೆ ಮಗುವಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲೊಂದು ಸ್ಥಾನ—

—ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ತಡೆದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಡರಿಸಿದಂತೆ ಆಕೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು : Sorry, ನನಗೀಗ ಯಾರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾತರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನಿನ್ನ ದಾರಿ ನೀನು ನೋಡಿಕೋ...

(೧೯೮೯)

ಅನಾಥೆ

ಅಂದು ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ. ಅಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹಬ್ಬದ ವಾತಾವರಣ. ಒಂದೇ ಕಾಂಪೌಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾಜದ ಆಫೀಸು, ಹುಡುಗಿಯರ ವಸತಿಯ ಕೋಣೆಗಳು. ಸಣ್ಣದೊಂದು ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲು, ಶಿಶುವಿಹಾರ, ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಪುಟ್ಟ ಅತಿಥಿಗೃಹ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ತಳಿರು ತೋರಣ. ಹಾಯ್ ಸ್ಕೂಲಿನ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ತರ ಶಿವರಾಮರೆಡ್ಡಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಬೆಳ್ಳಗಾದ ತಲೆಗೆ ಈ ಉತ್ಸವದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಡಾಯ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಲ್ಲಿನ ಜುಬ್ಬಾ-ಖಾದೀ ಧೋತರ ಉಟ್ಟು ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸಹಕಾರಿಯೂ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ಅನಾಥಾಲಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕಿಯೂ ಆದ ಕಮಲಮ್ಮ ದೇಸಾಯಿ ಹೊಸ ಸಿಲ್ಕ್‌ಸೀರೆ ಉಟ್ಟು, ಅಪ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ರವಾನಿಸುತ್ತ ತುಂಬ ಬಿಝಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಇಂಥ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವ ಪರಿಪಾಠವುಳ್ಳ ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಅಂಬುಜಮ್ಮ ಸಂದೇಶಪಾಂಡೆ ಇಂದು ಹೊತ್ತಾರೆಯೇ ಎದ್ದು ತನ್ನಷ್ಟೇ ವಿಶಾಲವಾದ ಮರ್ಸಿಡಿಸ್ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚೌಕಾಗಿ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಮಧ್ಯದ ಹಾಲ್‌ನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೂಗುಹಾಕಿದ ಧೋಂಡೂಬಾಯಿ ಪಂತ ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಭಾವಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಇವತ್ತು ಧೂಳಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಂಗಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಭಾಗಿನಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ರೀತಿಯಿಂದ ಶ್ರಮಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲೇ ಜನ್ಮ ಸವೆಸಿದ ಆ ತಾಯಿ ಸಾಯುವ ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆ ತನ್ನ ಅಪಾರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಕ್ರಯಿಸಿ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಆಗಿನ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅನಾಥಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಳು. ಹಾಗೆ ಅಲ್ಪ ಬಂಡವಾಳದೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸುರುವಾಗಿತ್ತು ಈ ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜ.

ತನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಧೋಂಡೂಬಾಯಿ ತಾನಿರುವವರೆಗೂ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾಯಿಯಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಳು. ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅನಾಥರಾದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತಳು. ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆ–ಬಟ್ಟೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಇತ್ಯಾದಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ಸೇವಾ ಮನೋಭಾವದ, ವಯಸ್ಕರಾದ, ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿಯ ಹಲವು ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಆಯ್ದು ತಂದು ಸಮಾಜದ ಕೆಲಸ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಯಮಿಸಿದಳು. ಮುಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಗ್ರ್ಯಾಂಟೂ ದೊರೆಯಿತು. ಹಾಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು ಸಂಸ್ಥೆ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಲವು ಹತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ.

ಸೇವಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲೀಗ ಒಂದು ನೂರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಅನಾಥ ಹುಡುಗಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಿಶಾಲವಾದ ವಸತಿ ಕೋಣೆಗಳಿವೆ. ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್‌ವರೆಗೆ ಪುಕ್ಕಟೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ. ತುಸು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ ಹೊಲಿಗೆ, ಕಸೂತಿ, ಟೈಪಿಂಗ್–ಶಾರ್ಟ್‌ಹ್ಯಾಂಡ್ ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇದೆ. ಎಲ್ಲ ವೆಚ್ಚ ನಿಭಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಧೋಂಡೂಬಾಯಿ ಇಟ್ಟು ಹೋದ ಮೂಲ ಧನದಿಂದ ಬರುವ ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲದೇ ಸರಕಾರದಿಂದ ದೊರೆವ ಹಣವೂ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಹುಡುಗಿಯರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಉಪಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೆಂದೋ ಹೊಸ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿಗೆಂಥೋ ಆಗಾಗ ನಗರದ ರೋಟರಿ–ಲಾಯನ್ಸ್‌ನವರು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರೆಡ್‌ಕ್ರಾಸ್‌ನವರು, ಅಮೇರಿಕೆಯಿಂದ ಬರುವ ಪೀಸ್‌ಕೋಡ್‌ನವರು ಇತ್ಯಾದಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೊಡುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣ, ಬಟ್ಟೆ, ಗೋಧಿ, ಹಾಲಿನ ಟಿನ್‌ಗಳು ಬೇರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಕಾಣ ಸಿಗುವುದೂ ಇವತ್ತಿನಂಥ ಅಪರೂಪ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ.

ಅಂತೆಯೇ ಇಂದು ಸಮಾಜದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆಲ್ಲ ತುಂಬ ಸಂತಸ. ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿಯರು ಹೇನು ತೆಗೆದು, ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಮಲಮ್ಮ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಬ್ಬರಿಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿ ತಲೆ ಬಾಚಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಸಿಕ್ಕ ಹೊಸ ಯೂನಿಫಾರ್ಮ್–ನೀಲಿ ಪರಕಾರ, ಬಿಳಿ ಪೋಲಕಾ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲರೂ. ರೋಟರಿ ಕ್ಲಬ್‌ನವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮುನ್ನೂರು ಮೀಟರಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿದ್ದ ಯೂನಿಫಾರ್ಮಿನ ಬಟ್ಟೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಕಮಲಮ್ಮನ ಸ್ಪೆಶಲ್ ದರ್ಜಿಯಿಂದ ಹೊಲಿದು ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಒರಟಾಗಿ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದು ಬಹಳ ಹುಡುಗಿಯರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ. ಬೆಳಗಿನ ಉಪಹಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಕರಿದವಲಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಒಂದೊಂದು ಮೈಸೂರುಪಾಕು. ದಿನದ ಹಸಿ ಬಿಸಿ ಜೋಳದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಮುದ್ದೆ ಹಾಗೂ ಉಪ್ಪು ನೀರಿನ ಎಸರಿನಿಂದ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಂದು ತುಂಬ ಖುಷಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೂ ಇಂದು ಎಂದಿನಂತೆ ದಪ್ಪ ರೊಟ್ಟಿ–ಬೇಳೆಯ ಸಾರಿನ ಬದಲು ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ಏನಾದರೂ ಸಿಹಿ ಸಿಗುತ್ತದೆಂದು

ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲ ತುಂಬ ಹುರುಪಿನಿಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವೇದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಂದು ಸ್ಕೂಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಾತ್ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರರಿಂದ ಬಡಿಗೆ ಏಟು, ಕಿವಿ ಹಿಂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಒಂಟಿಗಾಲಲ್ಲಿ ಸ್ಕೂಲು ಸುತ್ತುಹಾಕುವುದು, ಇದ್ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ತುಸು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಾಧಾನ. ಆಕಾರಣ ವಾಗಿ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರು ಅವರ ಮೈಗೆ–ಎದೆಗೆ ಕೈ ತಾಗಿಸುವುದು, ಗಲ್ಲ ತಿವಿಯುವುದು, ನಿಂದೆಯ ಮಾತಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ದಿನ ಅವರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿದ್ದಾಗ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಆಮಂತ್ರಿತ ಗಣ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳು ಬರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಆದರ ಸತ್ಕಾರ ದಲ್ಲೇ ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾಳೆ ಕಮಲಮ್ಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕೆ ಹುಡುಗಿಯರ ಕೋಣೆಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯ ರೌಂಡ್ಸಿಗೆ ಬರುವ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಆಕೆ ಯಾವ ಹುಡುಗಿ ಯನ್ನು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಹೆದರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾಳೋ ಎಂಬ ಎದೆಗುದಿ ಯಿಲ್ಲ. ಇದು ಕಮಲಮ್ಮನಿಗೆ ಇತ್ತೀಚೆ ಬಂದಿರುವ ರೋಗ. ಹುಡುಗಿಯರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ರಾತ್ರಿ ದೆವ್ವ" ವಯಸ್ಕಳಾದ ಯಾವುದಾದರೊಬ್ಬ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ 'ಏನೋ' ಮಾಡುತ್ತಾಳಂತೆ–ಅಂತ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಪಿಸು ಮಾತು. ಏನೋ ಅಂದರೆ ಏನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ ಹಲವರಿಗೆ, ಏನು ಅಂತ ಆ ಅನುಭವವಾದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಸಿಗುವ ಉತ್ತರ ಕಿಸಿ ಕಿಸಿ, ನಗು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ಛೀ ನಾಚಿಕೇಗೇಡು'. ಅಂತೂ ಕಮಲಮ್ಮನ ರಾತ್ರಿಯ ರೌಂಡ್ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಹೆದರಿಕೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಕಾತರದ ಪರೀಕ್ಷಣೆ. ಇಂದು ಅದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ.

ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಆಡುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಮರಗಳ ಕೆಳಗಡೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲಿನ ಕೊನೆಯ ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ಕೋಮಲಾ ಒಬ್ಬಳೇ ಕೂತಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಏಕೋ ಈ ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂಭ್ರಮ ಸಂತಸ ಇಂದು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ತುಂಟಾಟದಲ್ಲಿ, ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರಿಗಿಂತೆ ಮುಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗಿಗೆ ಇಂದೇನೋ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ. ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದಾಗ ಅವಳೂ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಆನಂದದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಬೆಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೇ ಅರೆನಿದ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಏಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಎಂದಿನಂತೆ ಇಂದು ಎಬ್ಬಿಸಲು ಬಂದ ಕೆಲಸದ ದುರುಗವ್ವನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ತಣ್ಣೀರಿನ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆಯ ಗೌರಮ್ಮ ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೇ ಎದ್ದು ಹಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ನೀರು ಕಾಯಿಸಿದ್ದಳು. ಇವತ್ತು ಕೋಮಲಾನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಡ್ಯೂಟಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಕ್ಕಸ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವದಾಗಿರದೆ ಅಂಗಳ ಗುಡಿಸುವ ದಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆ ಮುಂಜಾನೆ ಗೆಲುವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಸರಿಯಾಗಿ ಕಕ್ಕಸ ಹಸನು

ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಂದಿನ ಕಕ್ಕಸ ಡ್ಯೂಟಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರಾದ ಲತಾ–ಉಷಾರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾದ ಕಮಲಮ್ಮ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಉಪಹಾರ ಕೊಡದೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೆ ಕಕ್ಕಸದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಹಾಕಿದಾಗ ಕೋಮಲೆಗೆ ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ! ಅನಿಸಿತ್ತಾದರೂ, ತನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಸಧ್ಯ ಈ ಪಾಳಿ ಅಂತ ಸಮಾಧಾನ ವೆನಿಸಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರರ ಕಾಲು ಒತ್ತುವ ಡ್ಯೂಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸುಮಿತ್ರಾ ಏಕೋ ಅಳುತ್ತ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಕೋಮಲಾಳೊಂದಿಗೆ ಒಂದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಆಕೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡದೆ ಅಳುತ್ತಲೇ ಕಳೆದಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕೋಮಲಾಗೆ ತನಗಿನ್ನೂ ಆ ಕರೀ ಮುಸುಡಿಯ ಬಿಳಿ ಕೂದಲಿನ ಮುದುಕನ ಕಾಲು ಒತ್ತುವ ಡ್ಯೂಟಿ ಬಂದಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ತಾನೇ ಪುಣ್ಯವಂತೆ ಅನಿಸಿತ್ತು ತಲೆ ಬಾಚಿ ಬಿಸಿ ನೀರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳಲು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು ಆಕೆ.

ಆದರೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ನಂತರ ಅಂಬುಜಮ್ಮ ತನ್ನ ಗುಜ್ಜಾನೆ ಮರಿಯಂಥ ದೇಹಹೊತ್ತು ಕೋಮಲಾ ನಿಂತಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದು ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಪಿಸುಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಆಣತಿಯಿತ್ತಿದ್ದಳು–"ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ನಿನಗೆ ಗೆಸ್ಟ್‌ರೂಮ್ ಡ್ಯೂಟಿ" ಅಂತ. ಕೋಮಲೆಯ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು. ಉತ್ಸವದ ಉತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಯ. ಅಂಬುಜಮ್ಮನಿಗೆ ಎದುರಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಿಳ್ಳೆಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಜದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆಂದು ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಹಕಾರೀ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ನೂರು ಹಣ್ಣಿನ ಟಿನ್‌ಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದು ಅಂಬುಜಮ್ಮನ ಮರ್ಸಿಡಿಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಮಾಯವಾದದ್ದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ರೇಖಾ ಅನ್ನುವ ತಿಳಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗಿಗೆ "ಉದ್ಧಟತನದ ಅಪರಾಧ"ಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಸಿದ ಛಡಿಯ ಬರೆ ಎಳೆದು ಅವಳ ಬಲಗೈ ಕೊನೆವರೆಗೂ ನಿರುಪಯೋಗಿಯಾದದ್ದನ್ನು ಸಮಾಜದ ಯಾವ ಹುಡುಗಿಯೂ ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಿಳಿಪಿಳಿ ಕಣ್ಣು ಬಿಡುತ್ತ ನಿಂತೇ ಇದ್ದಳು ಕೋಮಲಾ. ನಂತರ ಹೇಗೋ ಬಂದು ರೂಮು ಸೇರಿ ಹಾಸಿದ್ದ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದು ಕೂತಳು. ಕೈಕಾಲಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನ ಗದ್ದಲ, ಸಂಭ್ರಮ, ತುತ್ತೂರಿ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಕಿವುಡಾಗಿದ್ದಳು ಆಕೆ. ತಿರುತಿರುಗಿ ಅಂಬುಜಮ್ಮನ ಗಡಸು ಧ್ವನಿ ಅವಳಿಗೆ ವಿಕಾರವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. "ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮಿನ ಡ್ಯೂಟಿ...ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ"... ಈ 'ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮಿನ ಡ್ಯೂಟಿ' ಬಹಳ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿರದ ರಹಸ್ಯ. ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿತರಾಗಿ ದಯಮಾಡಿಸುವ ಗಣ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳು ಸಮಾಜದ ಅತಿಥಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ತಂಗಿದಾಗ ಅವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಹೋಗಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಇದ್ದು ಮುಂಜಾನೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಏನೇನಾಗುತ್ತ

ದೇದು ಹಾಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಯಾವಳೂ ಎಂದೂ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮಿನ ಡ್ಯೂಟಿ ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಏನೋ ಕುತೂಹಲ.

ಕೋಮಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಪರೀತ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮಿನ ಡ್ಯೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಮಂಗಳಾಗೆ ಹೊಸ ಸೀರೆ–ಗಿಲೀಟಿನ ಒಡವೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಆಕೆ ನೋಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಡ್ಯೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಶಾಂತಾ ಅಂತೂ ಮುಂದೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳದೆ ಸಮಾಜದಿಂದ ಪರಾರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಮುಂದೆ ಅವಳ ಲಗ್ನದ ಆಮಂತ್ರಣ ಪತ್ರಿಕೆ ಬಂದಿತು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ. ಒಮ್ಮೆ ಸಮಾಜದ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಮಲಮ್ಮ ಯಾವುದೋ ಟಾಕೀಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಚ್ಯಾರಿಟಿ ಶೋಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅಲ್ಲೇ ಬಾಲ್ಕನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದ ಶಾಂತಾನನ್ನು ಕೋಮಲಾ ನೋಡಿದ್ದಳು. ಹಸಿರು ಬಳೆ, ಮಂಗಳಸೂತ್ರ, ಜರೀ ಸೀರೆಯಿಂದ ಲಂಕೃತಳಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಕೂತಿದ್ದ ಶಾಂತಾನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಕೆಲವು ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಗೆಸ್ಟ್‌ಸೂಮ್ ಡ್ಯೂಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕೋಮಲಾ ಹೆದರಲು ಕಾರಣ–ಆಕೆಗೆ ತಿರು ತಿರುಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ, ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಮೈಸವಿರೇಳಿಸುವ ಘಟನೆ. ಕೋಮಲಾಗೆ ಆಗ ಅರೇಳು ವರ್ಷವಿರಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣದ ಒಂದು ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಿಂದ ಈ ಸೇವಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ರಿಕ್ರೂಟ್ ಆಗಿ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮೃದುವಾದ ಮುದ್ದು ಮುಖ ನೋಡಿ ಅಂಬುಜಮ್ಮನೇ ಅವಳಿಗೆ 'ಕೋಮಲಾ' ಅಂತ ಹೊಸ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟದ್ದು. ಆಗಿನ್ನೂ ಈ ಬೆಡಗಿನ ಅತಿಥಿಗೃಹ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಫೀಸು ಕೋಣೆಯ ಪಕ್ಕದ ಹಾಲಿನಲ್ಲೇ ಅತಿಥಿಗಳ ವಸತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತು. 'ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮ್ ಡ್ಯೂಟಿ' ಅಂತ ಅಂಬುಜಮ್ಮ ಆಗಷ್ಟೇ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಳು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು. ಅವಳು ಮುಂಧೋರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣಾ ವಿಧಿಯಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಗ್ರ್ಯಾಂಟು, ಊರಿನ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ನಾಗರಿಕರಿಂದ ಸಹಾಯ ಧನ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಿಗಲಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಒಂದು ಸಲ ಹೀಗೆಯೇ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬರು ಬಂದು, ಅಬಲೆಯರ ಉದ್ಧಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ಅಂಬುಜಮ್ಮನ ಮನೆಯ ಸ್ಪೆಶಲ್ ಅಡಿಗೆಯವನಿಂದ ತಯಾರಾಗಿ ಬಂದ ಭರ್ಜರಿ ಚಿಕನ್ ತಿಂದು ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರ್ ಒದಗಿಸಿದ ವಿದೇಶೀ ವ್ಹಿಸ್ಕಿ ಸವಿದು, ಗೂಳಿಯಂತೆ ಗುಟುರು ಹಾಕುತ್ತ ಕೋಣೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅಂದು ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮಿನ ಡ್ಯೂಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಹುಡುಗಿ ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಸಮಾಜದ ಕಂಪೌಂಡಿನಲ್ಲಿನ ಹಳೆಯ ಬೇವಿನ ಮರಕ್ಕೆ ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತೂಗು ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು. ಆ ವಿಕಾರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದೊಡನೆ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದ ಕೋಮಲಾ ಚಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸೆಲ್ಯೂಟ್

ಹೊಡೆದರು. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಮಕ್ಷಮ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದು ಆಶ್ರಮದ ಬಡ ಮಾಲಿಯನ್ನು ಆರೆಸ್ಟ್ ಮಾಡಿ ಎಳಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಮಾನ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಂಬುಜಮ್ಮನ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಆರಾಮಾಗಿ ಏರೋಡ್ರೋಮಿಗೆ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಬಗೆಗೆ ಚಕಾರ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಯಾಕೋ ಕೋಮಲಾಗೆ ಅದನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು 'ಗೆಸ್ಟ್ ರೂಮ್ ಡ್ಯೂಟಿ' ಅಂದೊಡನೆ ಧುತ್ತೆಂದು ಅವಳೆದುರು ಆ ಘಟನೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಆಕೆ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದಳು.

* * * *

ಸಂಜೆಯ ಸಭೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರು ರಾಜ್ಯ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಶಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬರು. ಶುದ್ಧ ಖಾದಿಧಾರಿ, ಚೆಲುವಾದ ನಗು ಮುಖ. ವಯಸ್ಸಿನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕದು. ಅವರ ಭಾಷಣವಂತೂ ಎಲ್ಲರ ಮನ ತಟ್ಟಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನುವಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿರುವ ವಿಶೇಷ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು, ಇವುಗಳ ಲಾಭವನ್ನು ಅವರು ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಬಗೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಧೈರ್ಯ, ಕುರಿತು ಅವರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾತಾಡಿದರು. ಹೆಣ್ಣು ಎಂದಿಗೂ ಅನಾಥೆಯಲ್ಲ. ಆಕೆ ಮಾತೆ, ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿ, ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಿನಿ ಅಂದರು. ಕುಸಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನೈತಿಕ ಬಲ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದಲೇ ಉಳಿಯಬೇಕು ಅಂದರು. ರಾಜಾರಾಮಮೋಹನರಾಯ-ಸಾವರಕರ-ಕರ್ವೆಯವರ ಹಾಗೆ ಮಹಿಳಾ ಉದ್ಧಾರವನ್ನೇ ತಾನೂ ಜೀವನದ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಸಭಾಗೃಹವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲೆಂದು ಅಂಬುಜಮ್ಮ ತುಂಬ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಧಿಗೆ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದು ಆಗಲೇ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದರು.

ಭಾಷಣ ಮುಗಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಆತ ಕೂತಾಗ ಜನ ತುಂಬ ಹೊತ್ತು ಚಪ್ಪಾಳೆ ಬಾರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಗೆ ಊರಿನ ಗಣ್ಯ ನಾಗರಿಕರು, ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದು ಸಭೆಗೆ ಶೋಭೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅಂಬುಜಮ್ಮನಿಗೆ ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಅತಿಥಿಗಳ ಭಾಷಣದ ನಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಕೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ನೆರೆದ ಮಹಾಜನಗಳೆದುರು ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ಹಕ್ಕಿ ನೋಟವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದಳು. ತನಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಬಂದ ನಂತರ ಸಮಾಜದ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳು, ಹುಡುಗಿಯರ ಬಗೆಗೆ ತನಗೂ ಇತರ ಆಡಳಿತವರ್ಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೂ ಇರುವ ಅಪರಿಮಿತ ಪ್ರೇಮ. ಈ

ಸಮಾಜವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆದರ್ಶ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ತನ್ನ ಕನಸು-ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದಳು. ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಸಿರಾ-ಹಾಲು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಚಪಾತಿ ಪಲ್ಯ ಅನ್ನ, ಸಂಜೆ ಹಣ್ಣು, ರಾತ್ರಿ ಅನ್ನ-ಸಾರು, ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಹಿ ತಿಂಡಿ ನೀಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸ ಉಡುಗೆ, ಪುಕ್ಕಟೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ, ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಕೆಲವು ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಿಗಂತೂ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲೇ ತಂದು ಬಿಡಬಾರದೇಕೆ ಅನಿಸಿದ್ದರೂ ಅನಿಸಿದ್ದೀತು.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಮ ರೆಡ್ಡಿಯಿಂದ ಆಭಾರ ಮನ್ನಣೆ. ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ತಾಯಿಯ ಸಮಾನ ಅಂತ ತನ್ನ ನಂಬಿಗೆ: ಅನಾಥ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯಯೋಗ ತನಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ತಾನು ಕೃತಜ್ಞ ; ಈ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಜೀವವಿರುವವರೆಗೂ ಲೋಪ ಬಾರದಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವುದು ತನ್ನ ಬಾಳಿನ ಏಕಮೇವ ಧ್ಯೇಯ.

ಚಪ್ಪಾಳೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚಪ್ಪಾಳೆ, ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲೂ ಭಗಿನೀ ಸೇವಾ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತು. ಸಭೆಯ ನಂತರ ರೋಟರಿಯವರು ಬಿಸ್ಕಿಟ್ ಪ್ಯಾಕೆಟ್ ಹಂಚಿದಾಗ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಖುಷಿಯೋ ಖುಷಿ. ಹಂಚಲೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಂಬುಜಮ್ಮನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡದೆ ನೇರವಾಗಿ ನೆರೆದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೇ ತಲುಪಿಸಿದಾಗ ಹುಡುಗಿಯರು ಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿದರು.

ಕೋಣೆಯ ಕಿಟಕಿಯ ಸರಳುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕೋಮಲಾ ಒಬ್ಬಳೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಓಡಿ ಹೋದರೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವೂ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಸಮಾಜದ ಸುತ್ತಲಿನ ಏಳುಘೂಟು ಎತ್ತರದ, ಗಾಜಿನ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಚುಚ್ಚಿದ ಗೋಡೆ, ಗೇಟಿನಲ್ಲಿ ಚಾಕು ಸಿಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತ ಗೂರ್ಖಾನ ವಿಕಾರ ಸ್ವರೂಪ ನೆನೆದಾಗ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಅವಳ ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸು ಹೆದರಿಕೊಂಡಿತು.

* * * *

ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದೂವರೆ. ಅತಿಥಿಗೃಹದ ಹೊರಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಮಲಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಮಜವಾಗಿ ಹರಟುತ್ತ ಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರು ಯಾಕೋ ಬಾಗಿಲ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರು. ಮಾನ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳು ನೈಟ್‌ಗೌನಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿದ್ದರು. ಎದ್ದು ಅವರೆಡೆ ಧಾವಿಸಿದ ಶಿವರಾಮರೆಡ್ಡಿ, "ಏನಾಯಿತು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ? ಮಾಲು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೇ ? ಏನು ತೊಂದರೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿರಿ."

ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ ಕೆಳದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿದ ಅತಿಥಿ ; "ರೆಡ್ಡಿಯವರs, ನಿಮಗೆ ಮೊದಲs ಹೇಳಿದೆ, ನಮಗಿದೆಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಡ ಅಂತ. ನೀವು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದ್ರಿ ಅಂತ

ಹೂಂ ಅಂದೆ. ಈಗ ನೋಡಿದರೆ ಯಾರೋ ಅಡ್ನಾಡಿ ಹುಡುಗೀನ್ನ ಕಳಿಸೀರಿ. ಅತ್ತು ಕರೆದು ರಂಭಾಟ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಹತ್ತ್ಯಾಳ. ನನ್ನ ಸಮೀಪ ಬರಬ್ಯಾಡ್ರಿ, ಮುಟ್ಟಬ್ಯಾಡ್ರಿ, ನೀವs ದೇವ್ರು, ತಾಯಿ–ತಂದೆ ಅಂತ ಪ್ರಲಾಪ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಹತ್ತ್ಯಾಳ. ನನಗ–ನೀವೇನs ಅನ್ರಿ, ನನಗ–ಹೆಣ್ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸ್ಸೂದಾಗೂದಿಲ್ಲ...ಅಂದರ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗಿ ಇಲ್ಲದಾಗ"—ಉಗುಳು ನುಂಗಿದ. ಶಿವರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ ಅನುಭವಿಕ, ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆರ್ಜವತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ, "ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಿಟ್ಟಾಗ ಬಾರದು. ಐದು ನಿಮಿಷ ಈ ಹಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಒಂದು ಸಿಗರೇಟ್ ಸೇದಿರಿ–ಇಂಪೋರ್ಟೆಡ್. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಸರಿ ಮಾಡುವೆ."

* * * *

ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷಗಳ ನಂತರ ಕಚ್ಚೆ ಬಿಗಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೊರಬಂದ ಶಿವರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಮಾನ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಆದರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಳಗೆ ಕಳಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಮಧುರ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕಾದಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿರೋಧ ಮಾಡಿ ಆಣೆ ಭಾಷೆ ಹಾಕಿ ಅತ್ತು ಕರೆದಿದ್ದ ಹುಡುಗಿ ಈಗ ದೊಡ್ಡ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆತ ಬಳಿ ಸಾರಿದಾಗ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವಳ ಅರಿವೆ ಸೆಳೆದಾಗಲೂ ಸುಮ್ಮನೇ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು–ಶೂನ್ಯವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುತ್ತ. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ರಹಸ್ಯವೇನೆಂದು ಆತ ಅಚ್ಚರಿಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಿಡಿಕಿಯಾಚೆ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇಳಿಸಿತು. "ಕಮಲೀ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಒಂದು ದಂ ಮೊದಲು ನಾನು ಟೆಸ್ಟ್ ಮಾಡಿ, ಸಾದು ಮಾಡಿ ನಂತರವೇ ಗೆಸ್ಟ್‌ರೂಮ್ ಡ್ಯೂಟಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕು ನೋಡು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇವರು ಸಮಾಜದ ಮರ್ಯಾದೆ ತೆಗೆದಾರು."

ಕಮಲಮ್ಮನ ನಗು, ಗಂಡಸಿನ ನಗುವಿನಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

(೧೯೭೫)

ನಿರಾಕರಣೆ

ಹೌದೆ ? ಇದು ನಿಜವೆ ? ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನೆ ? ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲೆಂದು, ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದಿರುವನೆ? ಬಂದಿರುವವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನೆ ? ಅಥವಾ—

—ಅಥವಾ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿ-ಹಗಲೆನ್ನದೆ ಅಪಮಾನದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ, ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ನೋವಿನಲ್ಲಿ ನಲುಗುತ್ತಿರುವ, ತನ್ನದೇ ತಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಳವಂಡವೇ ಇದು ?—ಇದ್ದರೂ ಇದ್ದೀತು. ಅಂದು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೆದುರು ದುಷ್ಯಂತನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತಳಾಗಿ ಹೊರಟು ಬಂದಂದಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆಗೆ ಎಣೆಯುಂಟೆ ? ಅನೇಕ ಸಲ 'ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನಿದನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ' ಅನ್ನಿಸಿ ಮನಸ್ಸು ಕೆಟ್ಟ ಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ನೋವು ಹಾಗೆ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆನಿಸಿದ ಪ್ರತಿಸಾರೆಯೂ ತಾನು ಇದೇ ಕ್ಷಣವನ್ನು ನೆನೆದು, ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅತಿ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಈ ಕ್ಷಣ—'ಆರ್ಯಪುತ್ರ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾತರಿಸಿದ ಕ್ಷಣ—ಅದೆಷ್ಟು ಸಲ ತಾನು ಈ ಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ನೋವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದದ್ದಿಲ್ಲ ? ಈಗಲೂ ಸಹ ಇದು ಬರಿ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ ? ಎರಡು ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಆರ್ಯಪುತ್ರ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕ್ರೂರ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ತಂದೆಸೆಯುವ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗಿದೆಯೆ ಇದು ?

"ದೇವಿ, ಇದೇನು ಹೀಗೆ ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ಕೂತಿರುವೆ ? ಕುಮಾರ ಭರತನ ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿಯ ರಕ್ಷಾಕರಂಡಕವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆಗಂತುಕನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಕೇಳುತ್ತಿದೆ ತಾನೇ ದೇವಿ ?"—ಸುವ್ರತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು.

ಹೌದು. ತನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮಗುವಿನ ಜಾತಕರ್ಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಾರೀಚರು ಕಟ್ಟಿದ ಅಪರಾಜಿತಾ ಬಳ್ಳಿ ಅದು. ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ವಿನಃ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಹಾವಾಗಿ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿಲ್ಲವೆಂದರೆ—

—ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.

"ಕುಮಾರ ಭರತನಿಗೂ ಆ ಆಗಂತುಕ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವಷ್ಟು ಹೋಲಿಕೆ ಇದೆ ದೇವಿ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನೇ ಇರಬೇಕು. ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಕೂತಿರುವೆ ದೇವಿ? ಬೇಗ ಎದ್ದು ಬರಬಾರದೇ?"—ಸುವ್ರತೆಗೆ ಆತುರ, ಆತಂಕ.

ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತ! ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಮೊಗ್ಗಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಮುಗ್ಧ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಮೊದಲ ಪಾಠ ಕಲಿಸಿದ ಪುರುಷ. ತನಗೇ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಹೆಣ್ತನದ ಅಪಾರ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ ಅರಳಿಸಿದಾತ. ತನ್ನ ಬಿಸಿಯಪ್ಪುಗೆಯಲ್ಲಿ ಜಗವನ್ನೆ ಮರೆಸಿದಾತ. 'ಜೀವನ ಒಂದು ಸುಂದರ ಕನಸು' ಎಂದು ನಂಬಿಸಿದಾತ. ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಆತನ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮೋಡಿ ಮಾಡಿದಾತ. ನಂತರ......ನಂತರ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಆತನ ವಂಶದ ಕುಡಿಹೊತ್ತು ತುಂಬು ಸಂಕೋಚ–ಕಾತರ–ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಆತನೆಡೆ ಹೋದಾಗ 'ಈಕೆ ಯಾರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಕೈಝಾಡಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಪುರುಷೋತ್ತಮ—ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತ!

—ಮುಂದಿನದು ಬರಿ ನೋವಿನ ನೆನಪು. ಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅದೆಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ತಾನು ಆತನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕಳೆದೆ......ಹೂಗಳು ಅರಳಿ ಪರಿಮಳ ಬೀರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕೋಗಿಲೆಗಳು ಮಾವಿನೆಲೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನವಿಲುಗಳು ಗರಿಬಿಚ್ಚಿ ಕುಣಿಯುವಾಗ, ಅದೆಷ್ಟು ಸಂಜೆ–ಮುಂಜಾವುಗಳನ್ನು ತಾನು ಆತನ ವ್ಯರ್ಥ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತ ಕಳೆದೆ... ಇಡಿಯ ಜೀವನವೇ ಆತನಿಗಾಗಿ ಕಾಯುವಿಕೆಯಾಗಿಹೋಯಿತು...

"ಏಳು ದೇವಿ ಶಕುಂತಲಾ, ಹೀಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡು ಕೂತುಬಿಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೂ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನು ನಿನ್ನ ಕಡೆ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟನು. ತ್ವರೆ ಮಾಡು, ಏಳು..."—ಸುವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಸಾನುಮತಿಯರು ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಧ ಎಳೆದುಕೊಂಡೇ ಹೊರನಡೆದರು.

ಓಹ್! ನಾರಿಯ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಜವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು. ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷ ಹಗಲಿಡೀ ಕಾಯ್ದು–ಕಾಯ್ದು, ಯಾರಿಗಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನೇ ಒಂದು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಗಿಸಿದೆನೋ ಆತನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಂದಿರುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದೆಂತಹ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ? ಇದೆಂತಹ ತಾಟಸ್ಥ್ಯ? ಅದೇಕೆ ತನ್ನ ಮಾನಸ್ಸು ಹೂವಾಗಿ ಅರಳಲೊಲ್ಲದು? ಗರಿಬಿಚ್ಚಿ ಹಾರಲೊಲ್ಲದು? ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಈ ಸಮಯ ಇಂದು ನಿಜವಾಗಿ ಒದಗಿ ಬಂದಾಗ ಇದೇನು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ಕಾಠಿಣ್ಯ?

ಅಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ನಿಷ್ಠುರನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿದ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಇಂದು ತನ್ನೆದುರು ವಿನೀತನಾಗಿ ಮೊಳಕಾಲೂರಿದ್ದಾನೆ. 'ನಾನೆಂದು ಯಾವುದೋ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು'—ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. 'ನನ್ನದು ಮಹಾಪರಾಧವಾಯಿತು. ನಾನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದಿರುವೆ. ಈಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಗಳಿಗೆ ಬಂದಿದೆ'—ಎಂದು ಅಲ್ಪರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ...

ಹ್ಞ ! ಅಪರಾಧ–ಕ್ಷಮೆ–ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಗೀಗ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ನೂರು ಆಸೆ ಹೊತ್ತು ನಿನ್ನೆಡೆ ಬಂದಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದೆಯೋ, ಜೀವನದ ಬಹುಪಾಲು ಮಧುರ ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಆ ದಿನವೇ ಸತ್ತು ಹೋದವು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಈ ಶಕುಂತಲೆಯ ಬದುಕು ಒಂದು ಅಗ್ನಿಕುಂಡವಾಗಿದೆ..ಬೆಂಗಾಡಾಗಿದೆ..ದಾವಾನಲವಾಗಿದೆ..ಬತ್ತಿ ಹೋದ ಸಮುದ್ರವೂ ಆಗಿದೆ..—ಇಂತಹ ತಾನು ಈತನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಂತೆ ! ಏನಿದು ವಿಧಿಯ ಕ್ರೂರ ಅಪಹಾಸ್ಯ !

"ದೇವಿ, ಕುಮಾರನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೋ. ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿಯೇ ಪೂಜ್ಯ ಮಾರೀಚರ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಬಯಸುವೆ"

ಆಹಾ ! ಎಂತಹ ಕೋಮಲತೆ ಆತನ ದನಿಯಲ್ಲಿ ! ಯಾವ ನಾರಿಯನ್ನಾದರೂ ಮೋಹದಿಂದ ಪರವಶಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಮೋಡಿ ಆತನ ದನಿಯಲ್ಲಿ, ಆತನ ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ. ಅಂತೆಯೇ ತಾನು ಪರವಶಳಾದದ್ದು, ಮೈಮರೆತದ್ದು, ಸರ್ವಸ್ವ ಧಾರೆಯೆರೆದದ್ದು, ಎಲ್ಲ ಕಳಕೊಂಡದ್ದು ...ಕೊನೆಗೆ ಈ ಅವಮಾನದ–ನಿರೀಕ್ಷೆಯ–ಕಾತರದ–ಅಪಾರ ನೋವಿನ ನಿರಂತರ ಅನುಭವಕ್ಕೊಳಗಾದದ್ದು ...

—ಈಗ ಈತ ಬಂದನೆಂದು ಸಂತೋಷಿಸಲೆ ? ಓಡಿಹೋಗಿ ಈತನ ತೆರೆದ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತುಬಿಡಲೆ ? ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳು ಆಚರಿಸಿದ ವ್ರತಗಳು, ಗೈದ ತಪಸ್ಸು, ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆ—ಎಲ್ಲಾ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಧನ್ಯಳಾಗಲೇ ?

"ಇಲ್ಲ, ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ..."—ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಅರಿವಾಗದಂತೆ ಅವಳಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಮಾತಿಗೆ ಬೇರೆಯೇ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ದುಷ್ಯಂತ : "ಅದೇಕೆ ? ನಾಚಿಕೆಯೆ ? ನಮಗಿದು ಅಭ್ಯುದಯ ಕಾಲ. ಮಹಾ ಸುದಿನ. ಗುರುಗಳನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ನೋಡೋಣ."

ತಾನು ಗುರುಗಳೆದುರಿಗೆ ಪತಿ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಹೋಗಲು ಲಜ್ಜೆ ಪಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾನೆ ಈತ. ಹೌದು. ಈತನ ಜೊತೆ ಹೋಗಲು ತಾನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು, ಈತನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ತನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮ ಒಪ್ಪುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು, ಈತ

ಎಂದಿಗೂ ಕಲ್ಪನೆ ಕೂಡ ಮಾಡಲಾರ. ಆರ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಅಲ್ಲವೆ ತಾನು? ಪತಿ ಎಂತಹವನೇ ಇರಲಿ, ಆತನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಹೀನ ವಿಚಾರ ಆರ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಬರಬಾರದಲ್ಲ!

—ಅಂದರೆ ತಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಯೆ? ಯಾವನ ಬರವಿಗಾಗಿ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಾಯ್ದೆನೋ ಆತ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಪುನರ್ಮಿಲನದ ಈ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ನಿರೀಕ್ಷೆ ಸಫಲವಾದ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಇಷ್ಟು ದಿನ ನನ್ನ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದುದೊಂದು ತೀವ್ರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನನ್ನ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವು ಅಪಮಾನಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ತೀವ್ರವಾದ ಈ ಅರಿವು, ನಾನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ನೋಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಆಳದಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕಾಯುವುದು–ನೋಯುವುದು ಎಲ್ಲ ಮುಗಿಯಿತೆಂಬ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಳಗೆ ಮೌನವಾಗಿ ಹೂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಬೇರೆಯದೇ ಒಂದು ಉತ್ಕಟ ಸಂವೇದನೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪುಟಿದೆದ್ದಿದೆ...ಧಿಕ್ಕಾರ! ನಾರಿಯ ಮಧುರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಹೊಸಕಿ ಹಾಕುವ, ನಂತರ ಬಂದು ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುವ, ಆಕೆ ಕ್ಷಮಿಸಿಯೇ ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾಳೆಂಬ ಖಚಿತ ನಂಬಿಕೆ ಹೊಂದಿರುವ, ಇಂತಹ ಗಂಡಸಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ!

"ಅಮ್ಮಾ, ಈತ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನೇ! ಈತನೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯೆ?"—ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧ ಕುತೂಹಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಕುಮಾರ ಭರತ. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗ. ದುಷ್ಯಂತನ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ. ಪುರುವಂಶದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ!...ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗ ದುಷ್ಯಂತನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಅಂದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಹೇಗೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸಬಲ್ಲೆ? ತಾನು ಕೇವಲ ಹಿಂದೆ ತಿರಸ್ಕೃತಳಾದ, ಈಗ ಜಾಗೃತಳಾದ ಹೆಣ್ಣು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ತಾನೀಗ ಒಬ್ಬ ಮಗನ ತಾಯಿ. ಈ ಮಗನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೇ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಈ ಮಗನಿಗೆ ಆತನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಾನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲೇಬೇಕು. ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಮೇನಕೆ ಮಗುವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಹೋದದ್ದು ಕ್ಷಮಿಸಲನರ್ಹವಾದ ಕರ್ತವ್ಯಲೋಪವೆಂದು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ನಿಸಿದ್ದಿದೆ. ನಾನು ತಾಯಿಯ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲೇಬೇಕು. ನನ್ನ ಮಗ ಪುರುವಂಶದ ಯುವರಾಜನಾಗಲೇಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ—

"ನಡೆ ದೇವಿ ಶಕುಂತಲೆ, ಪೂಜ್ಯರು ನಮ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ."—ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೇಳಿದ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ಆಕೆ ಮೌನವಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು.

* * * *

ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮವೋ ಸಂಭ್ರಮ. ಮುನಿಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಮಂಕುಕವಿದಂತಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜನೀಗ ಕಳೆದು

ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕನನ್ನೂ ಇಂದು ಮರಳಿ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ನಗರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಯುವರಾಜನನ್ನು ಪಡೆದ ವಿಜಯೋತ್ಸಾಹ ದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಇಡಿಯ ದಿನ ಮನೆ–ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ, ಸಂಭ್ರಮ, ಹಬ್ಬದ ವಾತಾವರಣ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ–ಮುತ್ತೈದೆಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ದಕ್ಷಿಣೆ–ಬಾಗಿನಗಳು. ಅರಮನೆಯ ದಾಸ–ದಾಸಿಯರಿಗೆಲ್ಲ ಉಡುಗೊರೆಗಳು. ಕುಲ ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಮಹಾ ಅರ್ಚನೆ, ಮಂಗಳಘೋಷ, ಹೋಮ–ಹವನ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಇತ್ಯಾದಿ. ಹಿರಿಯ ರಾಣಿ ವಸುಮತಿ ತಾನೇ ಎಲ್ಲದರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿದ್ದಾಳೆ. ಸ್ವತಃ ಶಕುಂತಲೆಯ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಶೃಂಗರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂದು ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲೆ ಮಹಾರಾಜನೊಡನೆ ಕಳೆಯಲಿರುವ ಪ್ರಥಮ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲವೆ ?

*　　　　*　　　　*

ನವವಧು ಪ್ರಥಮ ರಾತ್ರಿಯಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅನುಭವಿಸುವಷ್ಟೆ ತೀವ್ರ ಉತ್ಕಂಠೆಯನ್ನು ಶಕುಂತಲೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಉತ್ಸವದ ಗದ್ದಲ ಮುಗಿದಿದೆ. ಮಹಾರಾಜನೀಗ ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಾದರೂ ಬರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅವಳೊಂದು ಮಹತ್ವದ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೊಂದು ಮಹಾವಿಪ್ಲವ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವಳೀಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವಳ ಆತ್ಮಸಮ್ಮಾನ ಜಾಗೃತವಾಗಿದೆ. ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ, ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ತನ್ನ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಠಳಾಗಿ ಆಕೆಯಿಗ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ದಾಸಿ ಮಂಗಳವಾದ್ಯ ಮೊಳಗಿಸಿ ಮಹಾರಾಜನ ಆಗಮನವನ್ನು ಸಾರುವುದಕ್ಕೂ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮನಸ್ಸು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸ್ಥಿಮಿತಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳು ವುದಕ್ಕೂ ಸರಿಹೋಯಿತು.

ಓಹ್ ! ಈ ಮಹಾರಾಜ ದುಷ್ಯಂತ......ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಣ್ವ ಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಈತ ತನ್ನನ್ನು ಅನುನಯಿಸಿದಾಗ ಹೇಗಿದ್ದನೋ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚೂ ಕಡಿಮೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ಉದ್ರೇಕಿತ ಮುಖ, ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆವರಹನಿ ಸಾಲು, ಸಣ್ಣಗೆ ಕಂಪಿಸುವ ಬಾಹುಗಳು......ಧ್ವನಿಯೋ ಅಮೃತಮಯ.

"ದೇವಿ, ನಾನಿಂದು ಪರಮಸುಖಿ !"

"......"

"ಏನು ? ಏಕಾಂತದಲ್ಲೂ ನಾಚಿಕೆಯೆ ? ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿನಗಾಗಿ ತಪಿಸಿರುವ ನನ್ನ ಮೈ-ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ ?"

......ಇಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜ, ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಿಸಿರುವ ನಿನ್ನ ಮೈ-ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದು ಅಪ್ಪುಗೆಯಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಬಹುದು. ಹಳೆಯದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತು ನೀನು ಮತ್ತೆ ತುಂಬು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೊಸ ಜೀವನ ಸುರು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ನೀನು ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಿದ ನನ್ನ ಒಳಗು ಮತ್ತೆ ಚೇತರಿಸಲಾರದು. ನೀನು ಹೊಸಕಿ ಹಾಕಿದ ನನ್ನ ಭಾವನೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಜೀವ ತಳೆಯಲಾರವು. ಈ ಶಕುಂತಲೆಯ ಆತ್ಮಸಮ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಮಾಯಲಾರದ ಗಾಯವಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯಿನ್ನೆಂದೂ ಮೊದಲಿನಂತಾಗಲಾರಳು......

"ಇನ್ನೂ ಏನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ ದೇವಿ ? ನಾನಿನ್ನು ಈ ಅಂತರ ಸಹಿಸಲಾರೆ......"

"ನಿಲ್ಲು ಮಹಾರಾಜ !"—ಶಕುಂತಲೆಯ ಧ್ವನಿ ಕಂಚಿನಂತೆ ಮೊಳಗಿತು. ಮಹಾರಾಜನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೂಡಿದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಕಂಡು ಶಕುಂತಲೆಗೆ ತನ್ನ ಧ್ವನಿ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅನ್ನಿಸಿತು. ಆಕೆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿಮಿತಕ್ಕೆ ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳು.

"ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಈ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಕುಮಾರ ಭರತನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ. ಆತನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ತರಬೇತಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ನಂತರ ಅವನು ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹರಡುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಬೆಳೆಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರದೂ ಅಲ್ಲವೆ ? ಈ ಏಕಮಾತ್ರ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವೆ. ಇದೊಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಇನ್ನಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ."

"ದೇವಿ ! ಇದೇನು ?"—ದುಷ್ಯಂತನಿಗೆ ಆಘಾತ—"ನೀನಿನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿಲ್ಲವೆ ?"

"ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಅರ್ಥವಿದೆ ಮಹಾರಾಜ. ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಇದೋ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ."

"ಅಂದರೆ ದೇವಿ, ನೀನೇನು ನನ್ನ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಲೆಂದು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ ? ಅಥವಾ ಇದು ಪ್ರತಿರೋಧವೋ ?"

ಶಕುಂತಲೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ನೋವು ಇಣುಕಿತು, "ಇಲ್ಲ ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುವಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಮನಸ್ಸಿನವಳಾಗಲೀ ಪ್ರತಿರೋಧ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸಿನವಳಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ. ದಯವಿಟ್ಟು ವಿವರಣೆ ಕೇಳಬೇಡ. ಶಕುಂತಲೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರೇಮದ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುಹೋಯಿತು."

"ದೇವಿ,"—ದುಷ್ಯಂತನ ಧ್ವನಿ ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು—"ನಾನು ನಿನ್ನೊಂದಿಗೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದೆ ನಿಜ, ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ದೂರ್ವಾಸ ಮುನಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಉಂಗುರವು ಕಳೆದುಹೋಗಿ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾಂದ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನಾಹುತವಾಯಿತೆಂದು ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಾರೀಚರು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ?"

ಶಕುಂತಲೆಯ ಬಾಡಿದ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ವಿಷಾದದ ಮುಗುಳ್ನಗು ಮೂಡಿತು : "ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಾರಾಗಲು ಪುರುಷನಿಗೆ ನೂರು ದಾರಿಗಳಿವೆ. ತನ್ನ ಅನುಚಿತ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಆಗುವ ನೋವಿನ ಹೊಣೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಆತನಿಗೆ ಹಲವು ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಪುರುಷ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದನೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನೂ ಲಜ್ಜಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ..... ಮತ್ತು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನೀಗ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡ ಬಯಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ."—ಮಾತು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಶಕುಂತಲೆ ಗಂಭೀರಳಾದಳು, "ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಷ್ಟೆ : ಮುನಿಗಳ ಶಾಪದಂತಹ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ, ಉಂಗುರವು ಕಳೆದುಹೋಯಿತೆಂಬ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ನೆಪದಿಂದ, ಒಬ್ಬ ಗಂಡಸು ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ, ಕೂಡಿದ, ಫಲಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಆ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಅಂಥವನನ್ನು ಕೂಡಲು ನನ್ನ ಆತ್ಮಸಮ್ಮಾನ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ನಾನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲಾರೆ. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಲಾರೆ......"

—ಹೊರಗಡೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕತ್ತಲು ಪಸರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರವಾದ ಕಾಲುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಅಸ್ಥಿರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ ಪುರುವಂಶದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠ ದುಷ್ಯಂತನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆಯ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ನಡೆದನು.

(೧೯೬೧)

ರಾಧವ್ವ

ಸುಮಾರಾಗಿ ಮರೆತೇ ಹೋಗಿರುವ ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ದಿನಗಳ ಪೈಕಿ ಇನ್ನೂ ಆಗಾಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವೇ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು—ನಾವು ಮನೆಯುವರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ನಗರದಿಂದ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಕಿಲೋಮೀಟರು ದೂರವಿರುವ ಹನುಮಾಪುರವೆಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಹನುಮಂತದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು. ಬಹು ಜಾಗೃತ ಪ್ರಾಣದೇವರೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಆ ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹಳೆಯ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದ ಜನ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪದೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಸಪೂರ್ಣಿಮೆ ಯವರೆಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಜರುಗುವ ಉತ್ಸವದ ಖರ್ಚನ್ನು ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಗಣ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಭಕ್ತರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನ ಸೇರುವ ರಾಮನವಮಿಯ ದಿನದ ಖರ್ಚು ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಪಾಲಿನದಾಗಿತ್ತು ನನ್ನ ತಂದೆ–ತಾಯಿ ಇಬ್ಬರೂ ತುಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ–ನಂಬಿಕೆ–ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೇರಿದ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಆ ದಿನ ಜಿಲೇಬಿ–ಬೂಂದಿ ಲಾಡು–ಬೇಸನ್ ಲಾಡು–ಹಯಗ್ರೀವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಮಾರಾಧನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉಳಿದ ದಿನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ ವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾರಾಧನೆ ರಾಮನವಮಿಯ ದಿನ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯರಿಗೂ ತಲುಪುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಸ್ವತಃ ಸೆರಗು ಕಟ್ಟಿ ನಿಂತು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಊಳಿಗದವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಊರಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿ ಉಣಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ನನಗಿನ್ನೂ ನೆನಪಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಊಟದ ನಂತರ ಆಕೆ ಅವರೆಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಕೂತು ಅವರ ಸುಖ–ದುಃಖ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆ ದಾನಮಾಡಿ, ಔಷಧೋಪಚಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಾಕಷ್ಟು ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪರಂಪರೆ ರಾಮನವಮಿಯ ದಿನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ, ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ, ನಡುನಡುವೆ ಮಹತ್ವದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು ಬಂದಾಗ, ಹಾಗೂ ನಗರದ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸಮಾರಂಭ ನಡೆದ ನಂತರ, ಹೀಗೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ಆರೇಳು ಸಲ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ, ವಿಶೇಷತಃ ಶೂದ್ರರಿಗೆ, ಅನ್ನ-ವಸ್ತ್ರ-ಔಷಧ-ಹಾಗೂ ಹಣ ದಾನ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ಬಡಜನ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಅಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವತೆ ಅಂತನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಾರು ಆ ಊರಿನ ಅಗಸಿಯ ಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದುದೇ ತಡ, ಹಲವಾರು ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಯ ದೀನಮುಖದ ಹುಡುಗರು-ದೊಡ್ಡವರು ಅದನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ನನಗೆ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. 'ಬಂದ್ಯಾ ಯವ್ವಾ, ಬೇಶಿ ಅದೀಯಾ ?' ಅಂತ ಕೇಳಿ ನಂತರ, 'ಯಾಡ್ಡದಿನಾ ಇರ್ತೀಯಲ್ಲವಾ ಯವ್ವ ?' ಅಂತ ಆಕೆಯ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಖಾತರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಅವರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚದರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ-ಸುಖ ಹೇಳಿ ಆಕೆಗೆ ತ್ರಾಸು ಕೊಡಬಾರದು, ಆಕೆ ದೇವರ ದರ್ಶನ-ಸ್ನಾನ-ನೈವೇದ್ಯ-ಪ್ರಸಾದ-ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಎಲ್ಲ ಮುಗಿಸುವ ತನಕ ಡಿಸ್ಟರ್ಬ್ ಮಾಡಬಾರದು, ಅನ್ನುವ ತಿಳವಳಿಕೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ. ಅಂತಲೇ ಸಾಯಂಕಾಲದ ತನಕ ಅವರ್‍ಯಾರೂ ಮಡಿ-ಮಡಿ ಅನ್ನುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸರ್ಕಲ್ ಕಡೆ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹೊಲಗೆಲಸಗಳಿಂದ ಮರಳಿದ ಅವರೆಲ್ಲ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಈ ವಾಡಿಕೆಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿತ್ತು. ಹನುಮಾಪುರದ ಹೊಲೆಯರ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೀಗ ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವೂ ಮರೆಯಲಾಗದೆ ನೋವು ತುಂಬಿದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು. ಆಕೆ ರಾಧವ್ವ, ಹನುಮಾಪುರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಪುಟ್ಟ ಗುಡಿಸಲು, ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೌಳಿಯ ಕಸವನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆರಡು ಬಾರಿ ಬಳಿಯುವುದು ಅವಳ ಕಸುಬು. ದೇವಸ್ಥಾನದವರು ಉಂಬಳಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಒಂದೆಕರೆ ಹೊಲವೇ ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಆಧಾರ. ಅವಳ ಮನೆಯ ಗಂಡಸರೆಲ್ಲ ಸೋಮಾರಿಗಳಾದುದರಿಂದ ಆ ಹೊಲದ ಉತ್ಪನ್ನ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಏನೂ ಸಾಲದೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳೆಲ್ಲ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ಹೆಚ್ಚೂಕಡಿಮೆ ಉಪವಾಸವೇ ಇರಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಬಡತನ-ಉಪವಾಸ-ರೋಗರುಜಿನ ಇವೆಲ್ಲ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳೇ ಆಗಿದ್ದ ಹನುಮಾಪುರದ ಬಹುಪಾಲು ಜನರಂತೆ ರಾಧವ್ವನೂ ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಉಳಿದವರಂತೆ ಅವಳೆಂದೂ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಆಡುವವಳಲ್ಲ, ದೇವರನ್ನು ದೂಷಿಸುವವಳಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನೂ ಬೇಡುವವಳಲ್ಲ, ಆ ಬಗೆಯ ಬಾಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಬೇಸರಿಸುವವಳಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆಗೆ ಅದೆಂತಹದೋ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಚಿತ್ರ ಭಕ್ತಿ. ಪ್ರತಿಸಲ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕ್ಷಣದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೊರಡುವವರೆಗೂ ರಾಧವ್ವ ಆಕೆಯ

ಬೆಂಬಿಡದ ಸಂಗಾತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಡಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡ್ರುವಾಗ 'ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣ' ಹೇಳಲು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಒಬ್ಬರೇ ಉಗ್ರಾಣದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಸಮಯವೆಲ್ಲಾ ರಾಧವ್ವ ಅವರ ಜತೆಗೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅದೇನೋ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸಂಬಂಧವೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ತೀರ ಚಿಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೇ ರಾಧವ್ವ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಕೆ ಮುಂದಾಗಿ ನಡೆದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಚೆಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವರು ಕೂಡ್ರಬೇಕಾದರೆ ನೆಲದ ಧೂಳು ಹೊಡೆದು ಜಮಖಾನೆ ಹಾಸಿ ದಿಂಬು ಇಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಕೈತೊಳೆದು ಬಂದೇ ಇವರ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಇವರಿಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿದರೆ ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಕೂತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವರಿರುವಷ್ಟು ದಿನ ತನ್ನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಮನೆಯ ಕಡೆಗೂ ಹೋಗದೆ, ಇವರೊಂದಿಗೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೊಲೆಯರಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾದ 'ರಾಧವ್ವ' ಅನ್ನುವ ಹೆಸರನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಇಡುವಾಗ ಆಕೆಯ ತಾಯಿ–ತಂದೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಆದರೆ ರಾಧಾ ಅನ್ನುವ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಣಕಣವೂ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಪ್ರೇಮಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆ ಆಗಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕೊಡುವ ನೊರೆ ಹಾಲಿನ ರುಚಿ, ಊರಾಚೆಯ ಆಕೆಯ ಹೊಲದ ಜೋಳದ ಬೆಳಸಿಯ ಸವಿ, ಆಕೆಯ ಮನೆಯ ಒಳಭಾಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬಳ್ಳೊಳ್ಳಿ–ಕೆಂಪುಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಚಟ್ನಿಯ ಕಂಪು–ಇವೆಲ್ಲ ಆಗ ನಾನು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳು. ಹನುಮಾಪುರ ಅಂದರೆ ಹನುಮಂತದೇವರು. ಅಂದರೆ ನೊರೆಹಾಲು–ಕೆನೆಮೊಸರು. ಅಂದರೆ ರಾಧವ್ವ. ಅಂದರೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ತುಂಬಿಹರಿಯುವ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಪ್ರವಾಹದಂತಹ ಪ್ರೀತಿ. ಅಂತಲೇ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಾಗಿತ್ತು ಆಗ. ಅಂತೆಯೇ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಮುಗಿದು ಬೇಸಿಗೆಯ ರಜ ಬರುತ್ತಲೇ ನಾವೆಲ್ಲ ಹುಡುಗರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಾಯಿ–ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. 'ನಮ್ಮ ಹಡೆದವ್ವ ಬಂದಳ್ರೆಪೋ' ಅಂತ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಧಾವಿಸಿ ಬರುವ ರಾಧವ್ವನನ್ನು ಕಂಡು ಖುಷಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಲ್ಲಿರುವತನಕವೂ ಅವಳ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿದು ಧನ್ಯತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಸಂಗದಿಂದ–ಸೇವೆಯಿಂದ ರಾಧವ್ವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ, ರಾಧವ್ವನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ನಮಗೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ಹನುಮಾಪುರದೊಂದಿಗೆ ಅದೆಂತಹ ಋಣಾನುಬಂಧವೋ, ನನ್ನ ತಾಯಿ ತಮ್ಮ

ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯಬಯಸಿದರು. ನಗರದ ಹಲವರು ತಜ್ಞ ಡಾಕ್ಟರುಗಳು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿ, ಏನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಕೈಬಿಟ್ಟ ನಂತರ, 'ನನ್ನನ್ನು ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ, ಪ್ರಾಣದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಲಿ' ಅಂತ ಆಕೆ ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದಾಗ ಆಕೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಆಳು-ಕಾಳು ಸಮೇತ ತಂದೆಯವರೂ ಹಿರಿಯ ಮಗಳಾದ ನಾನೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಕರೆದೊಯ್ದು ಠಿಕಾಣಿ ಹೂಡಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದರು. ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ದಾನ-ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ತೀರ ಕೊನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಕೆ ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಯಾಗಿದ್ದು ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಎಡೆಬಿಡದ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ರಾಧವ್ವ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯ ಪರಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಶಬ್ದಗಳ ಅಳವಿಗೆ ಸಿಗುವಂಥದಲ್ಲ. ಹಗಲು ಊಟ ಮಾಡದೆ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡದೆ ಗಂಭೀರವದನದಿಂದ ರಾಧವ್ವ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅತಿ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಬೇಕು-ಬೇಡಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸು ತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮಲ ಮೂತ್ರಾದಿಗಳು ಸಹ ಪ್ರಸಾದವೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಯಿಂದಲೇ ತೆಗೆದು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಡುರಾತ್ರಿ ಸರಿದಾಗ ಒಬ್ಬಳೇ ಹೋಗಿ ಭವ್ಯವಾದ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯೆದುರು ಕೂತು, 'ನಮ್ಮ ಹಡದವ್ವನ್ನ ಬದುಕಿಸಿಕೊಡು. ಇಲ್ಲಾಂದರ ನಾ ನಿನ್ನ ಮುಖಾ ನೋಡಾಕಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನಾಣೆ' ಅಂತ ಕಣ್ಣೀರುಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶೀಘ್ರವೇ ಬಂದೆರಗಲಿರುವ ಸಾವ ನ್ನೆದುರಿಸಲು ಮಾನಸಿಕ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದ ನಾವು ರಾಧವ್ವನ ಮೌನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಹೆಂಗಸಲ್ಲಿ ಅದೆಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅದೆಂತಹ ತತ್ವಜ್ಞಾನ-ದಾರ್ಶನಿಕತೆ ಇದ್ದವು ! ಅದ್ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಕೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ವರ್ಣನಾತೀತ ಪ್ರೀತಿ-ಭಕ್ತಿ-ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು ! ಅದು ಹೇಗೆ ಅಂತಹ ಕಲುಷಿತ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಂತಹ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ದೈವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು !—ಬಹಳ ಕಾಲ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ.

ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆದಾಗ ಅವಳ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ನನ್ನ ತಂದೆ, ನಾನು ಹಾಗೂ ರಾಧವ್ವ ಕೆಲವು ಕ್ಷಣ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂತಿದ್ದೆವು. ಅವರಿವರು ಬಂದು ಹೋ ಅಂತ ಅಳಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದಾಗಲೇ ನಾವು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡದ್ದು. ತಟ್ಟನೇ ಎದ್ದು ಶವದ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ರಾಧವ್ವ ಊರಿನಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿಯಾಚೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುಹಾಕಿ ತನ್ನ ಹಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದವಳು ಮುಂದೆ ಮೂರು ದಿನ ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲವಂತೆ.

* * * *

ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕಾಲವಾದ ನಂತರವೂ ನಾವು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಐದಾರುಸಲ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆವು. ಪ್ರತಿಸಲ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನಾವು ಅಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ತಂದೆಯವರ ಹಿಂದೆ-ಮುಂದೆ ಸುಳಿದಾಡಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ ತಂದೆಯವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪದ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಧನಸಹಾಯ ಪಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದವರೇ ಬಹಳ. ಅದೆಲ್ಲ ಈಗ ನಮಗೆ ಬೇಸರ ತರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜವಾದ ಭಾವನೆಗಳುಳ್ಳವಳು ರಾಧವ್ವ ಒಬ್ಬಳೇ ಅಂತ ನಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಆಕೆ ನಾವು ಹೋದ ತಕ್ಷಣ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರ ಮದುವೆಗಳಾದಾಗ, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ, 'ನನ್ನ ಅವ್ವನ ಬಳಗ ಹಿಂಗ ದೊಡ್ಡದಾಗ್ಲಿ' ಅಂತ ಹರಸುತ್ತಿದ್ದಳು. 'ನೀ ಥೇಟು ನಮ್ಮವ್ವನ್ಹಾಂಗ' ಅಂತ ನನಗೆ ನೆಟಿಕೆ ಮುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಮಗೇ ತಿಳಿದಿರದ, ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ, ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹರಿಕಥೆ ಹೇಳುವಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಣ್ಣು ಕಾಣುವುದು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಮೈಯಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿ ಸೋರಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ಕೋಲೂರಿಕೊಂಡು ಬಂದು, 'ಬಂದ್ಯಾ ಯವ್ವಾ ? ನಿನ್ನ ನೋಡಿ ಸಂಕಟ ಕಮ್ಮಿ ಆತು. ಬೇಶ್ಯಾಗಿ ಇರು ಮಗಳs' ಅಂತ ನನ್ನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗತಿಸಿದ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಮೌನವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, 'ಅದೆಂತಹ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರ ಮಗಳು ಹೀಗೆ ಕುಲಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುವುದೇ' ಅಂತ ಹನುಮಾಪುರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲ ಶಪಿಸಿದಾಗ, ರಾಧವ್ವ ಒಬ್ಬಳೇ, 'ಯಾವ ಜಾತಿಯವನರೇ ಯಾಕಿರ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯಾ ಒಳ್ಳೇವನಾಗಿದ್ದರ ಸಾಕು' ಅಂದಿದ್ದಳಂತೆ.

* * * *

ದೂರದೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ನಾನು ಬಹಳ ಕಾಲ ಮತ್ತೆ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರು- ರಾಧವ್ವನಿಗೆ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಅಂತೆ. ತುಂಬ ಸೋತುಹೋಗಿದ್ದಾಳಂತೆ. ಅವಳ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿ ಯಾರೂ ಅವಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲವಂತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರು ಅವರವರ ಸಂಸಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಯವರು ರಾಮನವಮಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹನುಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ಸಮಾರಾಧನೆ ಮುಗಿಸಿ ರಾತ್ರಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಧವ್ವನಿಗೆ ಹುಷಾರಿಲ್ಲದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಅಂತಂದು ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಟ್ಟು

ಬಂದಿದ್ದರು. 'ಒಳ್ಳೆ ಹೆಣ್ಮಗಳು, ಹೀಗಾಗಬಾರದಿತ್ತು' ಅಂದಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ—ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ದೂರದ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತ್ರಸ್ತಳಾಗಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಜೀವವಾಗಿದ್ದ–ಬೆಳಕಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ನಿರ್ವ್ಯಾಜಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದ್ದ ಆ ಹೆಣ್ಮಗಳು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್‌ನಂಥ ಭೀಕರ ಕಾಯಿಲೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಅಸಹಾಯಕಳಾಗಿ ಬಳಲುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವಳಿಂದ ಅಷ್ಟೊಂದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾವು ಅವಳಿಗಾಗಿ ಏನೂ ಮಾಡುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಅಂತ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಮುಲ ಶುರುವಾಯಿತು. ಅವಳನ್ನು ನಗರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು ದವಾಖಾನೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಹಾರ–ಪಾನೀಯ–ಪಥ್ಯ ಒದಗಿಸಿ ಸರಿಯಾದ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಅಂತ ನನಗೆ ಅನಿಸತೊಡಗಿತು. ಆದರೇನು ? ತಂದೆಯವರಿಗೆ ನಿಶ್ಯಕ್ತಿ, ಪರಾಧೀನತೆ. ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಅವರವರ ನೌಕರಿ–ಬಿಸಿನೆಸ್ಸು, ಅವರವರ ಹೆಂಡಂದಿರಿಗೆ ಸಹಜ ಅನಾಸಕ್ತಿ. ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು ಅತ್ತೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವವರು. ಇನ್ನುಳಿದುದು ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರಳಾಗಿದ್ದ ನಾನೇ. ನಾನೇ ರಾಘವ್ವನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಕ್ಯಾನ್ಸರ್ ಹಾಸ್ಪಿಟಲ್‌ಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ ಅಂದುಕೊಂಡೆ. ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

—ಆದರೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕವು. ಗಂಡನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ನೌಕರಿ. ನಾನು ರೋಗಿಯ ಸೇವೆಗಾಗಿ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲುಳಿದರೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ನೋಡುವವರ್‍ಯಾರು ? ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಥರಾ ಉಗ್ರ ವಾಸನೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಲೆ ತಿರುಗಿ ವಾಂತಿಯೇ ಬಂದು ಬಿಡುವದಲ್ಲ—

*　　*　　*　　*

ಆ ವರ್ಷದ ರಾಮನವಮಿಯಂದು ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗನ ಉಪನಯನವನ್ನು ಹನುಮಾಪುರದಲ್ಲೇ ಮಾಡುವುದೆಂದು (ನಮ್ಮ ಗತಿಸಿದ ತಾಯಿಯ ಬಯಕೆಯಂತೆ) ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಂದ ನನಗೊಂದು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕ ಕಾಗದ ಬಂದಿತು—ಈಗ ಹನುಮಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ–ಗೀತಿ ಅನ್ನುವ, ಮಡಿ–ಮೈಲಿಗೆ ಅನ್ನುವ, ಹಳೆಯ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕರ್ಮಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ್‍ಯಾರೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧುನಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಏನೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ಬಾ—ಅಂತ. ಸರಿ, ನಾನು ಮಕ್ಕಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಗಂಡನಿಗೆ ವಹಿಸಿ ಹೊರಟೆ. ರಾಮನವಮಿಗಾಗಿ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು

ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೂಗಿ ತಂದೆಯುವರು ಸ್ವತಃ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಿದರು. ಭರ್ಜರಿಯಾಗಿ ನಡೆದ ಉಪನಯನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಊರಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುತ್ತೈದೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಇಳಕಲ್ಲಿನ ಸೀರೆ-ಖಣ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಜೋಡಿ ಧೋತರ–ಶಲ್ಯೆ ದಾನವಾಗಿತ್ತರು. ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಂಡಿಗೆ–ಹಾಲು–ತುಪ್ಪದ ಭಾರಿ ಔತಣವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹಬ್ಬದ ವಾತಾವರಣ, ಸಂಭ್ರಮ. 'ಪುಣ್ಯವಂತರು' ಅಂತ ಎಲ್ಲರಿಂದ ತಂದೆಯುವರ ಪ್ರಶಂಸೆ. 'ಇದೆಲ್ಲ ಆ ತಾಯಿಯ ಪುಣ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ' ಅಂತ ಪುಣ್ಯಸ್ಮರಣೆ. ಹೊಗಳಿಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಲ್ಲ ? ನಮಗೆಲ್ಲ ಅದರ ನಶೆ ಏರಿತ್ತು, ಹೊತ್ತು ಸರಿದದ್ದೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಯಾರೋ ಮಧ್ಯೆ 'ಪಾಪ, ರಾಧವ್ವ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ—' ಅಂದರು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿದ್ಯುದಾಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು ನನಗೆ. 'ಏನು ? ಏನು ? ಯಾವಾಗ ?' ಅಂತ ತಡವರಿಸಿದೆ. 'ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ, ರಾಧವ್ವ ಸತ್ತು ಆರು ತಿಂಗಳಾಯಿತಲ್ಲ ?' ಅಂದರು ತಂದೆಯುವರು. 'ಪಾಪ, ಭಾಳ ಛಲೋ ಹೆಣ್ಮಗಳು' ಅಂತ ವ್ಯಥೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. "ಭಾಳ ತ್ರಾಸುಪಟ್ಟಳು ಸಾಹೇಬರs ನಿಮ್ಮನ್ನ–ನಿಮ್ಮನೀಯವರ್ನ ನೆನಸಿಗೋತs ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟಳು' ಅಂತ ವಿವರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಆಚಾರಿ. 'ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಭಾಳ ಸೇವಾ ಮಾಡಿದ್ದಳು ಪಾಪ' ಅಂದರು ತಂದೆಯುವರ ಮಕ್ಕಳು. ನಾನು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ಕುಸಿದು ಕೂಡ್ರುವ ಮೊದಲು ಒಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಅಳುದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಿ ಕೇಳಿದೆ, 'ನನಗ್ಯಾಕ ಹೇಳ್ಲಿಲ್ಲ ನೀವ್ಯಾರೂ ಆಕಿ ಸಾಯ್ಲಿಕ್ಕೆ ಆಗ್ಯಾಳ ಅಂತ ?' ನನ್ನ ಆವೇಶ–ಉದ್ವೇಗದ ಕಾರಣ ಅರಿಯದೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ, 'ನಿನಗ ಹೇಳಿದ್ದರ ನೀ ಏನು ಮಾಡುವಾಕಿ ಇದ್ದಿ ?" ನಾನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸೂಜಿ ಚುಚ್ಚಿದ ಬಲೂನಿನಂತೆ ಠುಸ್ಸೆಂದು ತೆಪ್ಪಗಾದೆ. ಆ ಸಹಜ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಸರಳ ಅರ್ಥ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅನಂತವಾದ ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದನ್ನು ಮೂಡಿಸಿತು. ನನ್ನ–ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಗಾಧವಾದ ನಿರ್ಲಜ್ಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿತು. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಅರ್ಹತೆ ನಮಗಿದೆಯೇ ಅಂತ ನಾವೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿತು. ಆ ದಿನದ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಹರಿದ ಹಾಲು–ತುಪ್ಪದ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೈತುಂಬ ದಕ್ಷಿಣೆ ಪಡೆದು 'ಪುಣ್ಯವಂತರು ನೀವು' ಅಂತ ತಂದೆಯುವರನ್ನು–ನಮ್ಮನ್ನು ಹರಸಿಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಗಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ನೋಡುತ್ತ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಮೌನಿಯಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂಭ್ರಮದಾಚೆ ದೂರ ಹೊಲೆಯರ ಹಟ್ಟಿಯೊಂದರ ಕತ್ತಲು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕ್ಯಾನ್ಸರಿನಿಂದ ನರಳಿ–ನರಳಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದ ರಾಧವ್ವನ ಚಿತ್ರ ತಿರುತಿರುಗಿ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲತೊಡಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಎಷ್ಟು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ತಂಪಾಗಿಸಿದ್ದಳು ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು. ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿ ಎದ್ದಾಗ ನಾವೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿದ್ದೆವೋ...ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ

ಆತ್ಮನಿಂದನೆಯ ಕ್ಲೇಶ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಬೇಡ, ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹಾಗೆಂದು ಕೂಡಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಸೀದಾ ಊರಿಗೆ ಬಂದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಬಿಡುವೇ ಇರದಷ್ಟು ನೂರು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಹೋದೆ—

ಈಗ ರಾಧವ್ವ ಬರಿ ನೆಸಪು, ಆಗೀಗ ಕಾಡುವ ನೆಸಪು.

(೧೯೮೬)

ಒಲವೆ ಜೀವನ

ಕಳೆದ ಕೆಲ ದಿನಗಳಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಸರವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಿಲ್ಲದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಒಬ್ಬ ನೇರ ನಡೆನುಡಿಯ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾದ, ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುವಾದ ಕೆಲಸಗಾನೆಂದು ತನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ. 'ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿಯ ಕೆಲಸ ಅಂದರೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡುವುದೇ ಬೇಡ' ಅಂತ ಹೆಡ್ ಆಫೀಸಿನವರೆಗೂ ಆತನ ಖ್ಯಾತಿಯಿತ್ತು. ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದ ನಂತರ ಕ್ಲಾರ್ಕ್ ಎಂದೇ ಆತ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ, ನಂತರ ಶೀಘ್ರವೇ ಹಲವಾರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಮೋಶನ್ ಬರುವುದಿತ್ತು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ. ಬಂಧು-ಬಳಗ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಆತ ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾದ, ತುಂಬು ಜೀವನೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳ, ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ತರುಣನಾಗಿದ್ದ. ಎಲ್ಲಾ ಸರಿಯಾಗೇ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಆತನಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗುವಂತಹ ಆ ಘಟನೆ ನಡೆದಿದ್ದು.

ಆತನ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿ ಕ್ಲಾರ್ಕ್ ಒಬ್ಬಳಿದ್ದಳು ಕುಸುಮಾ ಪಾಟೀಲ ಎಂದು. ಅವಳೇನೂ ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ತಂದೆ ಅದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಉದ್ಯೋಗಿ ಯಾಗಿದ್ದು ಅಕಾಲಮರಣಕ್ಕೀಡಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅನುಕಂಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾರ್ಕ್ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ತೆಳ್ಳಗಿನ ಶರೀರದ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಅಭಾವವುಳ್ಳ, ಅನಾಕರ್ಷಕ ಹುಡುಗಿ. ಆಕೆಗೆ ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಪರೀತ ಮೋಹ ವುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಲಾಗದೆ, ಹೇಳದೆ ಇರಲೂ ಆಗದೆ, ಬಹಳ ಒದ್ದಾಡಿ ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಒಂದು ಕಾಗದ ಟೈಪ್ ಮಾಡಿ ಲೆಡ್ಜರುಗಳ ಜೊತೆ ಅವನ ಟೇಬಲ್ ಮೇಲಿರಿಸಿದಳು. "ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ, ಕುಸುಮಾ"-ಎಂದಷ್ಟೆ ಒಕ್ಕಣೆ. ಸತೀಶ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅದನ್ನೋದಿ ಆಕೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಬೆವರೊರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಪಾಪ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆತ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಮತ್ತೆ "ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳ-ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ", ಮತ್ತೆರಡು ದಿನಗಳ ನಂತರ "ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಬಹಳ-ಬಹಳ-ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ", ಎಂದು ಹೀಗೆ 'ಬಹಳ'ದ ಸಂಖ್ಯೆ

ಹನ್ನೆರಡನ್ನು ದಾಟಿದಾಗ ಆತ ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಡುವಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಮೆಲು ದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ, "ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡಬಾರದು ಕುಸುಮಾ, ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಏನೂ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ." ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾದದ್ದು ಅವಳ ಮುಖಭಾವದಿಂದಲೇ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಆಕೆ ಜಗಳ ಮಾಡುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ "ಆದರೆ ಯಾಕೆ ? ಯಾಕೆ ? ಯಾಕೆ ಅಂತ ನೀವು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು" ಅಂತ ಪದೇಪದೇ ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನೆಂದು ಉತ್ತರಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಪೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತ ಆಕೆಯನ್ನೆ ನೋಡುತಲಿದ್ದ. ಆಕೆ ಪುನಃಪುನಃ ಪೀಡಿಸಿದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟೇ ಬಂದಿತು. ಆಗ ತುಸು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ : "ಯಾಕೆ ಅಂದರೆ–ಯಾಕೆ ಅಂದರೆ–ನೀವು ಬಹಳ ತೆಳುವಾಗಿದ್ದೀರಿ, ಮಾತಾಡುವಾಗ ತಡವರಿಸುತ್ತೀರಿ, ಬಗ್ಗಿ ನಡೆಯುತ್ತೀರಿ, ಸೀರೆ ಸಹ ಸರಿಯಾಗಿ ಉಡುವುದಿಲ್ಲ..." ಅತನಿನ್ನೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾಗ ಆಕೆ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಹೋಗೇ ಬಿಟ್ಟಳು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ವಾರ ರಜೆಯ ಮೇಲೇ ಇದ್ದಳು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಟ್ರಾನ್ಸಫರ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಊರು ಬಿಟ್ಟೇ ಹೋದಳು. ನಂತರ ಎಂದೂ ಆಕೆ ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಸತೀಶನಿಗೇನೋ ಪೀಡೆ ತೊಲಗಿತು ಅಂತ ಸಮಾಧಾನವೇ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ನಡುವೆ ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಪ್ರೇಮಭಂಗ ಹೊಂದಿ, ಎದೆ ಒಡಕೊಂಡು, ಆ ಹುಡುಗಿ ದೇಶಾಂತರ ಹೋದಳೆಂದು ಗುಸುಗುಸು ಹರಡಿದ್ದರಿಂದ ಸತೀಶನಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಸರವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಆತನ ತಪ್ಪೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೇಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಎದೆ ಒಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತು ? ತಾನೇನೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆ ಒಬ್ಬನೇ ಕೂತು ಇದು ಹೀಗಾಯಿತಲ್ಲ ಅಂತ ಯೋಚಿಸುವಾಗ ಸತೀಶನಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿತ್ತು : ತಾನು ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಪ್ರೀತಿ ನಿರಾಕರಿಸಲು ಅವಳು ತೆಳ್ಳಗಿದ್ದದ್ದೇ ಕಾರಣವೆ ? ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಗೂ ದೈಹಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆಗೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿರಲಾರದು. ಆಕೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಅನಾಕರ್ಷಕಳಾಗಿದ್ದಷ್ಟೇ ತನ್ನ ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಅಥವಾ ಹುಟ್ಟದೇ ಇರಲು ಇದಕ್ಕೂ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಬೇರಾವುದೋ ಕಾರಣಗಳಿರಬೇಕು. ಅವು ಯಾವವು ?

ಇಂತಹದೇ ಸಂದಿಗ್ಧ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸತೀಶ ಕುಲರ್ಣಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಥಟ್ಟನೇ ಉತ್ತರ ಹೊಳೆದ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಶೋಭಾ ನಾಯಕ ಅನ್ನುವ ಹೊಸ ಹುಡುಗಿ. ಅದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಖಾ

ಕಚೇರಿ ಆ ಊರಿನ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಕ್ಲಾರ್ಕ್ ಆಗಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಕಡತಗಳನ್ನು-ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುಖ್ಯ ಕಚೇರಿಗೆ, ಅಂದರೆ ಸತೀಶನ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ, ಆಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸತೀಶನ ಟೇಬಲಿನ ಎದುರಿಗೇ ಇದ್ದ ಉದ್ದವಾದ ಕೌಂಟರಿನಗುಂಟ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಯ ಚೇಂಬರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ಮ್ಯಾನೇಜರ ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಾಗೆ ಆಕೆ ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ಬಲಭಾಗದ ಮುಖ, ಕೈ, ಸೊಂಟದವರೆಗೆ ಕೌಂಟರಿನ ಈಚೆ ಕೂತಿದ್ದ ಸತೀಶನಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ಮ್ಯಾನೇಜರ್‌ನ ಚೇಂಬರಿನ ಹಿಂಬದಿಯ ಬಾಗಿಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆ ರಸ್ತೆ ತಲುಪುವವರೆಗೂ ಸತೀಶ ಆಕೆಯ ಹಿಂಭಾಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾಗಿದ್ದ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಹುಡುಗಿ. ಒಂಚಿಷ್ಟೂ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸತೀಶನ ಟೇಬಲಿನೆದುರು ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಕ್ಷಣ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣ, ನಿಂತಂತೆ ಮಾಡಿ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕೂಡಿಸಿ ಮರುಕ್ಷಣ ಮತ್ತೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಆಕೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಿ, ತನ್ನೆದುರು ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವಾಗ ತನ್ನತ್ತ ನೋಡುವ ಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸತೀಶ ಕಾಯತೊಡಗಿದ. ಬರಬರುತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವ ಕಾಲ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಿಂದ ಹಲವಾರು ನಿಮಿಷಗಳಷ್ಟು ಆಯಿತು.

ಹಾಗೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಶನಿವಾರ ಆಕೆ ಸತೀಶನತ್ತ ನೋಡದೇ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಕಳೆದ ಕೆಲ ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಆಗಿದ್ದ ಅಭ್ಯಾಸ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಅವನಿಗೆ ದಿಕ್ಕೇ ತೋಚದಂತಾಯಿತು. ಏನು ಮಾಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿನಿಂದ ಸರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ದೇಹದ ಬಲ-ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಆತ ಆಕೆಯು ಅಸಿ. ಮ್ಯಾನೇಜರ್‌ನ ಚೇಂಬರಿನೊಳಗೆ ಮರೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಪೆಚ್ಚಾದ. ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಯ ನಂತರ ಚೇಂಬರಿನ ಹಿಂಭಾಗದ ಬಾಗಿಲಿಂದ ಆಕೆ ಹೊರಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡಾಗ ಸತೀಶನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಂಕಟ ಸುರುವಾಯಿತು. ಎರಡೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಆತ ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು, ಇದ್ದ ಕೆಲಸ ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು, ಆಕೆ ರಸ್ತೆ ತಲುಪುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂಧಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿಸುತ್ತ ಹೊರಬಾಗಿಲು ದಾಟಿ ಗೇಟು ದಾಟಿ ವೇಗವಾಗಿ ಆಕೆ ಹಿಂದಿನ ರಸ್ತೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವಾಗ ಕಳೆದ ಐದಾರು ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಸತೀಶನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು—ತಾನು ಈ ಗುರುತಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗಿ ಶೋಭಾ ನಾಯಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ—ಎಂದು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಾಗಲೇ ಆಕೆ ರಸ್ತೆಗೆ ಬಂದು ತನಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ

ವ್ಯಾನಿನಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಕೂತಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾನು ಹೊರಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಸತೀಶನತ್ತಲೇ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವಳು ಆತ ಹತ್ತಿರ ಬಂದೊಡನೆ ದೃಢವಾಗಿ ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾದಿದ್ದಂತೆ ಆತನೂ ಪ್ರತಿನಕ್ಕು "ಹಲೋ" ಅಂದ.

"ಮುಂಜಾನೆಮಳೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಹವೆ ತಂಪಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲವೇ ?" ಅಂದಳು ಆಕೆ.

"ಹೌದು" ಅಂದ ಆತ ತುಸು ನಿಂತು ಕೇಳಿದ,. "ನಾಳೆ ರವಿವಾರ ನಿಮಗೂ ರಜೆ. ನದೀದಂಡೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಬರುತ್ತೀರಾ ?"

"ತಿರುಗಾಡಲು ? ಊಹ್ಞೂ. ಆಗುವುದಿಲ್ಲ."

ತಾನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತು ಅನಿಸಿತು ಸತೀಶನಿಗೆ. ಆಕೆ ಸಿಟ್ಟಾದರೆ ? ಛೆ, ಕೆಲಸ ಕೆಟ್ಟಿತೇನೋ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸುವುದು ?—ಹೀಗೆಲ್ಲ ಆತ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಕೆಯೇ ಮತ್ತೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು. "ಮುಂದಿನ ಶನಿವಾರ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅರ್ಧದಿನದ ರಜೆ ಹಾಕಿ ನನ್ನೊಂದಿಗೇ ಬರ್‍ರಿ. ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ. ಆದೀತೆ ?" "ಓಹೋ" ಎಂದ ಸತೀಶ ಸಂತೋಷದಿಂದ. "ನಮ್ಮ ಮನೆ ನದೀದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ"—ಎಂದು ಮುಗುಳ್ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿ ಆಕೆ ಡ್ರೈವ್ಹರನಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟೊಡನೆ ಆಕೆ ಕೂತಿದ್ದ ವ್ಯಾನು ಮುಂದೆ ಚಲಿಸಿತು. ಐದು ನಿಮಿಷಗಳ ನಂತರ ಶಿಳ್ಳೆ ಹಾಕುತ್ತ ಒಳಬಂದ ಸತೀಶನನ್ನು ಆತನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಹುಬ್ಬೇರಿಸಿ ನೋಡಿದರು.

ಸತೀಶ ಬಹಳ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಶನಿವಾರ ಕೊನೆಗೂ ಬಂದಿತು. ಆ ದಿನ ಅರ್ಧ ದಿನದ ರಜೆ ಹಾಕಿ ಆಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಸತೀಶ ಹೊರಡಲು ತಯಾರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಸರಿಯಾದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆಕೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವ್ಯಾನು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಫೈಲುಗಳ ಜೊತೆ ಕೆಳಗಿಳಿದದ್ದು ಆಕೆಯಾಗಿರದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಗಂಡಸಾಗಿದ್ದ. ಒಂದುಕ್ಷಣ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡ ಸತೀಶನನ್ನು ವ್ಯಾನಿನಿಂದ ಬಂದ ಕಿಲಕಿಲ ನಗು ಎಚ್ಚರಿಸಿತು. ಆತ ವ್ಯಾನಿನೊಳಗೆ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡಿದ. ಶೋಭಾ ನಾಯಕ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಆತ ಏನಾದರೂ ಕೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು," ಈ ದಿನ ನಾನೂ ಹಾಫ್ ಡೇ ಲೀವ್ಹ ತಗೊಂಡೆ. ಬರ್‍ರಿ. ಒಳಗಡೆ ಹೋದ ನಮ್ಮ ಕೊಲೀಗ್ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಹೋಗೋಣ." ಮರುಮಾತಾಡದೆ ಸತೀಶ ವ್ಯಾನ್ ಹತ್ತಿ ಆಕೆಯ ಬಲಗಡೆ ಕೂತ. ಆಕೆಯಿಂದ ಹಿತವಾದ ವಾಸನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯ ಬಲಭಾಗದ ಮುಖ, ಕೊರಳು, ಕೈ, ಸೀರೆ ನೋಡುತ್ತ ಮೌನವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತ ಆತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತ. ಕೆಲ ಸಮಯದ ನಂತರ ವ್ಯಾನು ಆಕೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಯನ್ನಿಳಿಸಿ ಆಕೆಯ ಮನೆಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗ ಆಕೆ ನಕ್ಕು ಸತೀಶನ ಕಡೆ ನೋಡಿ, "ಇದೇ ನಮ್ಮ ಮನೆ. ಇಳೀರಿ." ಅಂದಳು. ಬೇರಾವುದೋ ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಂತಿದ್ದ ಸತೀಶ ಭ್ರಮಾಧೀನನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕೆಳಗಿಳಿದ. ಆಕೆ ಅಚೆಬದಿಯಿಂದ ಆಗಲೇ ಕೆಳಗಿಳಿದು

ಅವನತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ನಗುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ವ್ಯಾನು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಧೂಳು ಹಾರಿಸುತ್ತ ಮರೆಯಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಬೇಲಿಯುಳ್ಳ ಹಲವಾರು ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳುಳ್ಳ, ಸುಂದರವಾದ ತೋಟದ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ಹಂಚಿನ ಮನೆ. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಫರ್ಲಾಂಗಿನಾಚೆ ನದಿ. ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ತೋಟದ ಮನೆಗಳು. ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ ರಸ್ತೆ. ರಸ್ತೆಗುಂಟ ಎತ್ತರದ ಗಿಡಗಳು. ಶಾಂತ–ಸುಂದರ ವಾತಾವರಣ. ನಿಂತಲ್ಲಿಂದಲೇ "ಹೇಗಿದೆ ?" ಅಂತ ಆಕೆ ಕೇಳಿದಾಗ "ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ" ಎಂದುತ್ತರಿಸಿದ ಸತೀಶ ಆಕೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಬಂದವನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಚೇಳು ಕುಟುಕಿದಂತಾಗಿ ನಿಂತಲ್ಲೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟ. ಆತ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದೇನು ? ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾಗಿದ್ದ ಗಂಭೀರ ಗಮನೆಯಾದ ಹೊಳೆವ ಕಣ್ಣುಗಳ ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಎಡಗೈ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೊಳಕೈಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಸೆರಗಿನೊಳಗಡೆ ಮರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಊನವನ್ನು ಆತ ಎಂದೂ ಗಮನಿಸಿರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಬಳುಕುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆದ ಆಕೆ ಗೇಟು ತರೆದು "ಬರ್ರಿ ಸತೀಶ" ಅಂತ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗಲೇ ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದದ್ದು. ಒಂದು ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ ಆತ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ. ಆಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಜೂಲುನಾಯಿ, ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಆಕೆಯ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ವೃದ್ಧ ತಂದೆ, ಅಡಿಗೆಯ ಮುದುಕಿ, ತೋಟದ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಚಹಾ–ತಿಂಡಿ–ಇವೆಲ್ಲಾ ಯಾವುದೋ ಕನಸಿನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ವಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ತೋರಿ ಸತೀಶ ತುಂಬ ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದ. "ನೀವು ಬಂದದ್ದು ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ನಮ್ಮ ಶೋಭಾ ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದೇ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಿಲ್ಲದೇ ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗಿ. ಅವಳಿಗೆ ಗೆಳತಿಯರೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ನೀವು ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತ ಇರ್ರಿ"—ಅಂದರು ಆಕೆಯ ತಂದೆ.

"ಹ್ಞೂ" ಅಂದ ಸತೀಶ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ. ಆದರೆ ಇನ್ನೆಂದೂ ಈ ಕಡೆ ತಲೆ ಹಾಕಲಾರೆನೆಂದು ಆತ ಆಗಲೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಯಾಗಿತ್ತು.

* * * *

ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಶನಿವಾರ ಸತೀಶ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತೆ ಶೋಭಾ ನಾಯಕನ ತೋಟದ ಮನೆಗೆ ಹಾಜರಾದ. "ಬರುತ್ತೀರೇನು ? ತಂದೆಯವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೆನೆಸುತ್ತಿದ್ದರು" ಅಂತ ಶೋಭಾ ಕೇಳಿದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ ಈ ಸಲ ಆ ಮನೆ, ತೋಟ, ಶೋಭಾಳ ಮೊಂಡು ಎಡಗೈ ಈ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಆತನಿಗೆ ಮುಜುಗರವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಿಡೀ ಅವರೊಂದಿಗೆ ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಪಾತಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಗುಲಾಬಿ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ,

ಮೆಣಸಿನ ಸಸಿಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಳೆದ. ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಶೋಭಾ "ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕೈಕಾಲು ತೊಳಕೊಂಡು ಬರ್‍ರಿ. ನಾನೊಂದಿಷ್ಟು ತಿನ್ನಲು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ತರುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಳಗೆ ಹೊರಟಳು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸತೀಶನಿಗನಿಸಿತು—ಈ ಹುಡುಗಿ ಧೈರ್ಯವಂತೆ. ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲೆ. ತನ್ನದೊಂದು ಅಂಗವೇ ಊನವಾಗಿದ್ದರೂ ಏನೂ ಆಗಿಲ್ಲದವರಂತೆ ಇರಲು, ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಹಾಗೇ ನಂಬಿಸಲು, ಹೆಣಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಅವಳ ಹವ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ಜೀವನಾಧಾರ. ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಆಕೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ತಾನೂ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಜೀವಿಸಲು, ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು, ಮದುವೆಯಾಗಲು ಆವಳು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಒಂದೇ ಕೈಯಿಂದ ಅವಳು ಏನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ !

"ಶೋಭಾ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಮಗು ಆಗಿದ್ದಾಗ ನಾವು ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಬಸ್ಸು ಅಪಘಾತಕ್ಕೀಡಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಗಳು ಎಡಗೈ ಕಳಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಕಳಕೊಂಡಳು."—ಅವಳ ತಂದೆ ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳಿದರು.

ಸತೀಶ ತನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸಂತಾಪ ಸೂಚಿಸಿದ.

"ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಗಳು ಧೈರ್ಯವಂತೆ. ಮನೆಕೆಲಸ, ಸ್ಕೂಲು-ಕಾಲೇಜಿನ ಓದು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೌಕರಿ, ತೋಟದ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲಾ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಪಗಾರ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೂ ತೋಟದಿಂದ ಬರುವ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದಾಗಿ ಮನೆಯ ಸಾಲ ತೀರಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೇವೆ. ಅಂತೂ ಹೇಗೋ ಸೋಲದೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬದುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೇವೆ"—ಅಂದರು ಆತ.

ಅವರ ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಸತೀಶನೂ ಭಾಗಿಯಾಗತೊಡಗಿದ. ಶನಿವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹಾಗೂ ಸಂಜೆಯೆಲ್ಲ ಆತ ಶೋಭಾಳ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆಯತೊಡಗಿದ. ಕಾಯಿ-ಪಲ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು, ಎಳನೀರುಗಳನ್ನು ಗಿಡಗಳಿಂದ ಇಳಿಸಿ, ರಾಶಿ ಮಾಡಿ, ಬುಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಸಂತೆಗೆ ಒಯ್ದು ತಲುಪಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗತೊಡಗಿದ. ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೊಸ ಹೆಂಚು ಹೊದಿಸುವುದು, ಸುಣ್ಣ ಬಳಿಯುವುದು, ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತರುವುದು, ಲಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬರ ತರಿಸುವುದು, ಶೋಭಾಳ ತಂದೆಗೆ ಕಾಯಿಲೆಯಾದಾಗ ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಕರೆತರುವುದು, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಓದಲು ಅವಳಿಗೆ ನೆರವಾಗುವುದು—ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲಾ ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಸತೀಶನ ಸ್ವಂತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳೇ ಆದವು.

ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಶನಿವಾರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕುರ್ಚಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೂತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಏನೊಂದು ಪೀಠಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶೋಭಾಳ ತಂದೆ ಸತೀಶನನ್ನು ನೇರವಾಗಿಯೇ ಕೇಳಿದರು, "ಶೋಭಾಳನ್ನು ನೀವು ಮದುವೆಯಾಗಲೆಂದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ—ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಈ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕು. ನನಗೂ ವಯಸ್ಸಾಯಿತು. ಏನಂತೀರಿ ಸತೀಶ ?"

ಎರಡು ನಿಮಿಷ ಸತೀಶ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾಗ ಅವರೇ ಮತ್ತೆ ಅಂದರು : "ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳಬಾರದಿತ್ತೇನೋ. ಹೋಗಲಿ. ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿರಿ."

ಸತೀಶ ತಟ್ಟನೆ ಅಲ್ಲಿಂದೆದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೊರಟ. ಬಾಗಿಲಿನಾಚೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಶೋಭಾ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಗೇಟಿನ ಕಡೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ಸಮಕ್ಕೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು, "ಪ್ಲೀಜ್, ತಪ್ಪು ತಿಳೀಬಾರದು ಸತೀಶ, ನೀವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೇ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿರಿ. ನನಗ್ಗೊತ್ತು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಡಚಣೆ ಏನು ಅಂತ. ಅದಕ್ಕೇ ನಾನು ಇಲ್ಲೀವರೆಗೂ ಏನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿರಿ. ನಂತರವೇ ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ಧಾರ ತಿಳಿಸಿರಿ. ನಾನು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ."

ತನ್ನ ಬಲಗಡೆ ತನ್ನ ಸಮೀಪವೇ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಮೋಡಾದ ಎಡಗೈ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಲೆಯೆಲ್ಲ ಬಿಸಿಯಾದಂತೆನಿಸಿ ತಟ್ಟನೆ ನಿಂತು ಆತ ಉತ್ತರಿಸಿದ, "ನಾನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಶೋಭಾ, ಮುಂದಿನ ವಾರ ಬಂದಾಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಇಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರ್ರಿ. ನನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಬರುವುದು ಬೇಡ. ನಾನೀಗ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೊನೆಯ ಬಸ್ಸೂ ಸಿಗಲಾರದು"—ಅಷ್ಟಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡದೆ ಆತ ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಟುಬಂದ.

* * * *

ಮರುವಾರದ ಮೊದಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸತೀಶನ ಟೇಬಲ್ಲಿನೆದುರು ಕುಸುಮಾ ಪಾಟೀಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾದಳು. ತುಂಬು ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತ "ಹಲೋ ಸತೀಶ, ಹೇಗಿದ್ದೀರಿ ? ಬರ್ರಿ, ಚಹಾ ಕುಡಿದು ಬರೋಣ" ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಳು. ಅವಳಲ್ಲಾಗಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆ ನಿಜವಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕವಾಗಿದ್ದು ಆತ ಅವಳತ್ತ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ—ಆಕೆ ಮೈತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಕೂದಲನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಾಬ್ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟು ಸ್ಲೀವ್‌ಲೆಸ್ ಬ್ಲೌಜ್ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ದುಂಡಗಿನ ಅವಳ ಎರಡೂ ತೋಳುಗಳು, ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಎರಡೂ ಮುಂಗೈಗಳು, ನೇಲ್‌ಪಾಲಿಶ್

ಹಾಕಿದ್ದ ಶೇಪ್ ಮಾಡಿದ್ದ ಉಗುರುಗಳುಳ್ಳ ಹತ್ತು ಬೆರಳುಗಳು–ನಿಜವಾಗಿ ಅದ್ಭುತವೆನಿಸಿದವು.

ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಆಕೆ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಆಕೆ ಕೆಲಸದೊಂದಿಗೆ ಓದನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಡಿಗ್ರಿ ಪಡೆದಿದ್ದಳು. ಇಲಾಖೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಪಾಸು ಮಾಡಿ ಆಫೀಸರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ಪ್ರಮೋಶನ್ ಪಡೆದು ಮಹಿಳಾ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಮ್ಯಾನೇಜರ್ ಆಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ, ನಡೆನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಠೀವಿ–ಗತ್ತು–ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಕೊನೆಗೆ ದನಿಯಿಳಿಸಿ ಕುಸುಮಾ ಅಂದಳು, "ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕಳೆದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲೆಂದೇ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ ಸತೀಶ, ನಿಮ್ಮ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಭಾವನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇವೆ."

ಚಹದ ಕಪ್ಪನ್ನು ಕೆಳಗಿರಿಸಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತ ಆತ ಹೇಳಿದ, "ಚಹಕ್ಕಾಗಿ ಥ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ಕುಸುಮಾ. ಈಗ ಕೆಲಸದ ಹೊತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡೋಣ. ಬಾಯ್"

ಕುಸುಮಾಳಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಬಂದ ನಂತರ ಸತೀಶ ಆಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಭೆಟ್ಟಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರವಾದ, ಅದ್ಭುತವಾದ ವಿಷಯ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಆಕೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆತ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಂಗಸರ ಕೈಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸತೊಡಗಿದ. ದಪ್ಪಗಿನ ಕೈಗಳು, ತೆಳ್ಳಗಿನ ಕೈಗಳು, ದುಂಡಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದ ಕೈಗಳು, ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿ ರೋಮ ತುಂಬಿದ ಕೈಗಳು, ಸಶಕ್ತ ಕೈಗಳು, ಬಲಹೀನ ಕೈಗಳು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೋಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇತಹ ಸೌಂದರ್ಯ ಅಡಗಿತ್ತು ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಾಳ ಯೋಚನೆ ಬಂದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಅನಿಸತೊಡಗಿತು. ಇಲ್ಲ, ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ—ಅನಿಸತೊಡಗಿತು. ಶನಿವಾರ ಬರಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಹೋಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಈ ನೋವಿನ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ತೆರೆ ಎಳೆದುಬಿಡೋಣ ಎಂದಾತ ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಟ್ಟ. ನಂತರವೇ ಕುದಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಆತನ ಒಳಮನಸ್ಸು ಹತೋಟಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಆ ನಿರ್ಧಾರದ ನಂತರ ಶನಿವಾರದ ವರೆಗಿನ ದಿನಗಳನ್ನು ಆತ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶೂನ್ಯ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ.

* * * *

ಶನಿವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಎಂದಿಗಿಂತ ತುಸು ಮುಂಚೆಯೇ ಸತೀಶ ಶೋಭಾಳ ತೋಟದ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಶೋಭಾ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರ

ಬಹುದು. ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಬೇಗನೇ ತಿರುಗಿಹೋಗಿ ಬಿಡೋಣವೆಂದುಕೊಂಡು ಆತ ತೋಟದ ಕಡೆ ನಡೆದ.

ಗಿಡಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಕಂಡಿತು—ಶೋಭಾಳ ಸೀರೆ ಒದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೂದಲು ಕೆದರಿತ್ತು. ಕೈಗೆ ಮಣ್ಣು ಅಂಟಿತ್ತು. ಆತನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೊಳೆದವು : "ಸತೀಶ, ಯಾವಾಗ ಬಂದಿರಿ ? ಇದೇನು ಈ ದಿನ ಬೇಗನೆ ಬಂದಿರಲ್ಲ ?"

"ಹೌದು", ಆತ ದೃಢವಾಗಿ ಅಂದ, "ಈ ದಿನ ನಾನು ಬೇಗನೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕು, ಈಗಲೇ."

"ಅಂದರೆ ? ಈಗಲೇ ಅಂದರೆ ?"—ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೋವಿನ ಸೆಳಕು ಮಿಂಚಿತು.

"ಈಗಲೇ ಅಂದರೆ ಈಗಲೇ. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ."

"ಅಂದರೆ ? ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರ 'ಇಲ್ಲ, ಆಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದೆ ?" ಗಾಯಗೊಂಡ ಹರಿಣಿಯ ಹಾಗೆ ಕಂಡಳು ಶೋಭಾ.

"ಇಲ್ಲ, ಆಗುವುದಿಲ್ಲ" ಅಂದ ಸತೀಶ.

"ನೀವು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಊಹಿಸಬಲ್ಲೆ. ಆದರೂ ಸತೀಶ—"

ಆಕೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ತಡೆದ ಆತ, "ಇಲ್ಲ, ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಬೇಡ." ಅಷ್ಟೆಂದು ಮುಂದಿನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಆತ ನೇರವಾಗಿ ಗೇಟಿನ ಕಡ ನಡೆದ. ಎರಡು ಕ್ಷಣಗಳ ನಂತರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ನೋವು ತುಂಬಿದ ಧ್ವನಿ ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು : "ನೀನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ನೀನು ಯಾಕೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ ? ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ಏನೂ ಅನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ ? ಯಾಕೆ ?...ಯಾಕೆ..."

—ಒಮ್ಮೆಲೇ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ ಸಂಬೋಧನೆ, ಆ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಡಗಿದ ಏಟು ತಿಂದು ಗಾಯಗೊಂಡಂತಹ ಉತ್ಕಂಠೆ—ಆತನನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದವು. ಆತ ನಿಂತು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಶೋಭಾ ನಿಂತಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಆತನೆಡೆ ಕಾತರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ಧ್ವನಿ, ಅವಳ ದೇಹವೂ ಸಹ, ನೋವಿನಿಂದ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆಘಾತವನ್ನು ತಾಳಲಾರೆನೆಂಬಂತೆ ಆಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ತೆಂಗಿನ ಮರವನ್ನು ಆಕೆ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮೊಂಡಾದ ಎಡಗೈ ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ ಜೋತು ಬಿದ್ದಿತ್ತು.

ಒಂದೇ ನಿಮಿಷ ಆತ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದ. ಎರಡನೇ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಆತ ಆಕೆಯ ಕಡೆ ಓಡಿ ಬಂದು ಆಕೆಯ ಭುಜಗಳ ಸುತ್ತ ಕೈಹಾಕಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಎದೆಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಡಬಡಿಸಿದ : "ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ ಶೋಭಾ, ಬಹಳ–ಬಹಳ–ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ನಂಬು ಶೋಭಾ..."

ತೆಂಗಿನ ಮರ ಆಧರಿಸಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಶೋಭಾ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸತೀಶನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಆತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಸುತ್ತ ಆನಂದಪಟ್ಟಳು.

[ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತಿ ಎಚ್. ಇ. ಬೇಟ್ಸ್‌ನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ]

(೧೯೮೮)

ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ಮತ್ತು ತತ್ವಗಳು

"ಮೇ ಆಯ್ ಕಮಿನ್ ಸರ್ ?"—ತೂಗುಬಾಗಿಲಿನಾಚೆಯಿಂದ ಸ್ಟೈಲಿಶ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಮಧುರ ಸ್ವರ ತೇಲಿ ಬಂದಿತು.

"ಯೆಸ್, ಕಮಿನ್,"—ಅಂದರು, ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಫೈಲಿನಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತದೆಯೇ, ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಆ ಕಚೇರಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಿ ಚಾರ್ಜು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು. ಹೆಣ್ಣು ದನಿ ಕೇಳಿ ಬಳೆಗಳ ಕಿಣಿಕಿಣಿ ನಾದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಅದು ಕೇಳದಿದ್ದಾಗ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಒಳಬಂದಾಕೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದರು. ಸ್ಲೀವ್‌ಲೆಸ್ ಬ್ಲೌಜು, ಬಾಯ್‌ಕಟ್ ಕೂದಲು, ಹೊಕ್ಕುಳ ಕೆಳಗೆ ಸೀರೆ, ಅಪ್ಪಟ ಮಾಡರ್ನ್ ವನಿತೆ. ಆ ಕಿವಿಯಿಂದ ಈ ಕಿವಿಯವರೆಗೂ ತುಟಿಯರಳಿಸಿ ಆಕೆ ಮಾತಾಡಿದಳು, "ಸರ್, ನಾನು ಡಾ|| ತಾರಾ ಪೋಕಳೆ. ಈ ಆಫೀಸಿನ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕಿ. ನಿನ್ನೆ ನೀವು ಚಾರ್ಜು ತಗೊಂಡಾಗ ನಾನು ಲೀವ್ದ ಮ್ಯಾಲಿದ್ದೆ. ಇವತ್ತ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗ್ಲಿಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬಂದೀನಿ." ಅಷ್ಟಂದು ಅವರು ಹೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಅವರೆದುರು ಕೂತು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಿಂಚು ತುಳುಕಿಸುತ್ತ ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು, "ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ನಾ ಭಾಳ ಕೇಳೀನಿ ಸರ್. ನೀವು ಬಹಳ ಎಫಿಶಿಯಂಟ್, ಮತ್ತ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್, ಅಗದೀ ಕೇಪೆಬಲ್, ಅಂತ. ನನಗ ಭಾಳ ಖುಷಿ ಆಗೇದ ಸರ್, ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗತಾ ಇರೋ ಈ ಆಫೀಸನ್ನ ಸುಧಾರಸ್ಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಂಥಾ ಯೋಗ್ಯ ಆಫೀಸರೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನೀವು ಇಲ್ಲೆ ಡಾಯರೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ ಬಂದದ್ದು ಸೋಮಾರಿಗಳಿಗೆ ಲಂಚಕೋರರಿಗೆ ಭಾಳ ಫಜೀತಿ ಆಗೇದ, ಆದರ ನನ್ನಂಥಾ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಸಿನ್ಸಿಯರ್ ಮತ್ತ ಆನೆಸ್ಟ್ ವರ್ಕರ್ಸ್‌ಗೆ ಭಾಳ ಸಂತೋಷ ಆಗೇದ."

ಹೊಗಳಿಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಲ್ಲ ? ಸಾಹೇಬರ ಹುಬ್ಬು ಸಡಿಲಗೊಂಡವು. ತುಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಡೂ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮುಗುಳ್ನಗು ಮೂಡಿತು. ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಚೋದನೆ ಸಿಕ್ಕಂತೆನಿಸಿ ತಾರಾ ಪೋಕಳೆ ತನ್ನ ನಿವೇದನೆ ಸುರು ಮಾಡಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು : "ಸರ್, ಈ ಆಫೀಸಿನ್ಯಾಗ ನಾನು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷದಿಂದ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಹತ್ತೀನಿ, ನಾಲ್ಕು ಸರೆ ಟ್ರಾನ್ಸಫರ್ ಆದದ್ದನ್ನ ಕ್ಯಾನ್ಸಲ್ ಮಾಡಿಸಿ

ಗೊಂಡೀನಿ ; ನಾನು ಈ ಆಫೀಸಿನ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಧಾಂಗ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ, ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧಳಾಗಿ ದುಡೀತಾ ಇದ್ದದ್ದು ಮ್ಯಾಲಿನವ್ರಿಗೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತದ. ನೀವು ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದೀರಿ. ನಿಮಗ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಖರೇ ಪಚರಿಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡೂದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದಕ್ಕs ನಿಮಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳೋಣಂತ ಬಂದೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಲಿಯರ್ ಪಿಕ್ಚರ್ ಕೊಡೋದು ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್‌ನ ಧರ್ಮ, ಈ ತತ್ವವನ್ನ ಪಾಲಿಸ್ಲಿಕ್ಕೆಂತ ನಾ ಬಂದೀನಿ ಹೊರತಾಗಿ ಬ್ಯಾರೆ ಉದ್ದೇಶ ನನಗಿಲ್ಲ."

ಆಕೆಯ ಅಸ್ಖಲಿತ ಮಾತುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಆಗಲೇ ಹೊಸ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗತೊಡಗಿತ್ತು. 'ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧ'ರಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ 'ತತ್ವ'ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವ ಈ ಮಹಿಳೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಮೂಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಸ್ವಭಾವತಃ ತುಸು ರಸಿಕರೂ ಆಗಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಸುಂದರಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವೈಯಾರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆಯನ್ನು ತುಸು ಹೊತ್ತು ಕೂಡ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಈಕೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲ ಅನ್ನಿಸಿತು. ಆತ ಮಾತಾಡದಿದ್ದರೂ ಜಾಣೆಯಾಗಿದ್ದ ತಾರಾ ಆತನ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇನ್ನಷ್ಟು ಮಾತಾಡಿದಳು : "ಸರ್, ಇತ್ತಿತ್ಲಾಗ 3–4 ವರ್ಷ ಆಫೀಸಿನ ಮ್ಯಾನೇಜಮೆಂಟು ಪೂರಾ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗೇದ, ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಸಿನ್ಸಿಯರ್ ವರ್ಕರ್ಸ್‌ನ್ನು ಎನ್‌ಕರೇಜ್ ಮಾಡೋ ಬುದ್ಧೀನೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂಗಾಗಿ ನನ್ನಂಥವರು ಭಾಳ ಕಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಿದಿವಿ. ನಾನಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ವನಿಷ್ಠಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಕಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ರೂಲ್ಸ್ ಪ್ರಕಾರೇ ಆಗಬೇಕು ಅನ್ನುವಾಕಿ. ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನ ಕಲ್ಯಾಣವೇ ನನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಂದುಕೊಂಡಾಕಿ. ಆಫೀಸೇ ನನ್ನ ಮನೆ ಅಂತ ತಿಳದು ಕೆಲಸಾ ಮಾಡುವಾಕಿ. ಹಿಂಗಾಗಿ ಉಳಿದ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ಸ್, ಕ್ಲಾರ್ಕ್‌ಗಳು—ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ನಾ ಬ್ಯಾಡಾದೆ. ನನ್ನ ಯಾವ ಯೋಜನೆಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಗ್ಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರ ಉಳಿದವ್ರೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೋಮಾರಿಗಳು, ದಡ್ಡರು, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಿಗಳು, ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳು. ಇದು ನಿಮಗೂ ಲಗೂನೇ ಗೊತ್ತಾಗ್ತದ, ಯಾಕಂದರ ನೀವು ಭಾಳ ಕೀನ್ ಆಬ್ಸರ್ವರ್ ಇದ್ದೀರಿ. ನಾ ಒಬ್ಬಾಕೀನೇ ತತ್ವ–ತತ್ವ ಅಂತ ಬಡಿದಾಡಿ ಸುಸ್ತಾದೆ, ಸೋತೆ, ನಿರಾಶ ಆದೆ." ಬಹಳ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ, ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ, ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ನೋವು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಸಹಾಯಕತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತ ಆಕೆ ಅಂದಳು, "ಅಂಥಾ ಹೊತ್ತಿನ್ಯಾಗ ನೀವು ಬಂದೀರಿ. ನನಗ ಹೊಸಾ ಬೆಳಕು ಕಾಣಿಸಿಧಾಂಗ ಅನಿಸ್ಲಿಕ್ಹತ್ತೇದ. ಈ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನ ಉನ್ನತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರೋ ಪ್ಲ್ಯಾನುಗಳೆಲ್ಲಾ ಇನ್ನಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾವು ಅನಸ್ತದ. ನಿಮ್ಮ

ಗಾಯಡನ್ಸ್‌ದೊಳಗ ನನ್ನ ತತ್ವನಿಷ್ಠ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗೆ ರೆಕಗ್ನಿಷನ್ ಸಿಕ್ಕು ನಾನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸಾ ಮಾಡಬಹುದು, ನಮ್ಮ ಸೆಕ್ಶನ್ನು ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದೊಳಗೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸೆಕ್ಶನ್ ಅಂತ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೀಬಹುದು, ಅನಸ್ತದ"—ಅಷ್ಟೆಂದು ದಣಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂಬಂತೆ ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನಾದಳು.

ಆತ ಆಶ್ವಾಸನೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದರು, "ಇಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತ ಹದಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದು ಅದನ್ನ ಸರಿಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತಲೇ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದ್ದು. ಇದು ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ–ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರೈಸಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಈ ಲೈನಿನೊಳಗೆ ಅನುಭವ ಇದೆ. ತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದು ನನಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಪೂರಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡುವೆ. ಸಿನ್ಸಿಯರ್ಲೀ ಕೆಲಸ ಮಾಡ್ರಿ. ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿರಿ. ಎಲ್ಲಾ ಸಹಾಯ ನೀಡುವೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ತತ್ವನಿಷ್ಠ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಈ ಇಲಾಖೆಗೆ ಬೇಕು. ಕೆಟ್ಟು ಹೋದದ್ದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಏನೇನು ಬೇಕೋ ಎಲ್ಲ ಮಾಡ್ರಿ. ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ನಾನಿದ್ದೇನೆ."

"ಥ್ಯಾಂಕ್ಯೂ ಸರ್, ಥ್ಯಾಂಕ್ಯೂ"—ತಾರಾಳ ದನಿಯಿಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಭಾವವಿತ್ತು.

ಬಾಸ್‌ನ ಚೇಂಬರಿನಿಂದ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಯ ನಂತರ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ಆಕೆ ಇನ್ನೂ ಐದು ವರ್ಷ ಚಿಕ್ಕವಳಾದಂತೆ ಬಳುಕುತ್ತ ನಡೆಯತೊಡಗಿದಳು. ಬಾಸ್‌ನ ಬೆಂಬಲವಿರುವಾಗ ಇನ್ಯಾರ ಹೆದರಿಕೆ? ತನ್ನ ತತ್ವನಿಷ್ಠ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೇ ಬಿಡೋಣವೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಆಕೆ ದೃಢ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದಳು. ಮೂಲೆಯ ಟೇಬಲಿನಿಂದ ಬಂದ 'ಅಂತೂ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ಹೊಸ ಮಿಕವನ್ನ ಬಲೆಗೆ ಹಾಕ್ಕೊಂಡ್ಹಾಂಗ ಕಾಣಸ್ತದ' ಎಂಬ ಪಿಸುಧ್ವನಿ ಆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಕೇಳಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ.

* * * *

ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಆಫೀಸು ಸುರುವಾಗುವ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆ ಮೊದಲೇ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಚೇಂಬರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಾಸಿನ ನಂತರ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಚೇಂಬರಿಗೆ ಹೋದ ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರಿಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೇ, ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ಬುಲಾವ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಅರ್ಧ

ಗಂಟೆಯುವರೆಗೂ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಚೇಂಬರಿನಿಂದ ಅವರು ಏರುದನಿಯಲ್ಲಿ ಬೈಯ್ದದ್ದು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಬೈಯಿಸಿಕೊಂಡಾಕೆ ಕೆಂಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಇಡೀ ದಿನ ಅಳುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನೇಕ ಸಲ ಆಕೆ ಮತ್ತೆ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡವ್‌ನ ಚೇಂಬರಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡವ್‌ನಿಂದಲೂ ಬೈಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ಅಳುತ್ತಲೇ ಹೊರ ಬರುವುದು, ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ದಿನ ಅಳುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು—ಹೀಗೆ.

ವಾರದಲ್ಲಿ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ಜಿಲ್ಹಾಮುಖ್ಯಸ್ಥಳವಾದ ಆ ಊರಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಗಳಿಂದ ಡಾ. ತಾರಾ ಫೋಕಳೆಗೆ ಭಾಷಣದ ಆಮಂತ್ರಣಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದು ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೀ ಆಫೀಸರ್ ಆಗಿದ್ದ ತಾರಾ ಮಹಿಳಾ ವಿಮೋಚನಾ ಹೋರಾಟಗಾರ್ತಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಸ್ತ್ರೀಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಅಸ್ಖಲಿತವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಗಳು, ಕಾಲೇಜುಗಳು, ಅಕ್ಕನ ಬಳಗಗಳು, ಭಗಿನೀ ಮಂಡಳಗಳು—ಎಲ್ಲರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಅತಿಥಿಯೆಂದು ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಶಯ ಉಳಿಯದಂತಾಯಿತು.

* * * *

ಅಂದು ಶನಿ ವಕ್ರಿಸಿದ್ದು ಯೋಜನಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರದಿಗಾರಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನರ್ಮದಾ ಕುಲಕರ್ಣಿಯ ಮೇಲೆ. ಯಾವ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿದ ಸಾಹೇಬರು ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಗದವೊಂದನ್ನು ಎಸೆದು, "ಏನ್ರೀ ಇದು, ಹೀಗೇ ಏನು ನೀವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ? ಪಗಾರ ತಗೋತೀರಿ, ದುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಗ್ತದ ನಿಮಗ ? ಇಷ್ಟು ಲೇಝೀ ಇದ್ದರ ಕೆಲಸಾ ಬಿಟ್ಟು ಮನ್ಯಾಗಿರ್ರಿ. ನೌಕರೀ ಅಂದ ಮ್ಯಾಲ ತತ್ವನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು," ಅಂತ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಒದರಿದರು.

ಪ್ರಸಂಗದ ತಲೆ-ಬುಡ ತಿಳಿಯದೆ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿದ್ದ ನರ್ಮದಾಗೆ 'ತತ್ವ' ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಹೊಡೆದಂತಾಗಿ ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಕೈವಾಡ ಯಾರದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹಲ್ಲು ಕಡಿದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಆತ ತನ್ನ ಮೇಲೆಸದಿದ್ದ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಳು. ಅದು ಆಕೆಯ ಮೇಲಧಿಕಾರಿ ಡಾ. ತಾರಾ ಫೋಕಳೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಕಂಪ್ಲೇಂಟು : ತಾನು ಒಂದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಯೋಜನೆಯ ವರದಿ ತಯಾರಿಸುವಂತೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಹೇಳಿದರೂ ನರ್ಮದಾ ಆ

ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೆನಪು ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಆಗದೆ ಇಲಾಖೆಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ, ಇನ್ನು ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲಾದರೂ ನರ್ಮದಾ ವರದಿ ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಡಲೇಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಠಿಣ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು...

"ಸರ್"—ಅಂತ ನರ್ಮದಾ ವಿವರಣೆ ಕೊಡಲು ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆತ ಮತ್ತೆ ಗರ್ಜಿಸಿದರು, "ನನಗ ಏನೂ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ಲೇನೇಷನ್ ಬ್ಯಾಡ, ಆಯ್ ವಾಂಟ್ ವರ್ಕ್. ಆರು ತಿಂಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಕೆಲಸ ಪೆಂಡಿಂಗ್ ಬಿದ್ದದ. ನಿಮಗ ನಾಚಿಕಿ ಆಗಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಡಾ. ತಾರಾ ನಿಮಗ ನಾಲ್ಕು ರಿಮೈಂಡರ್ಸ್ ಕಳಿಸ್ಯಾರ. ಓರಲೀ ಹೇಳ್ಯಾರ. ಆದ್ರೂ ನೀವು ರಿಪೋರ್ಟ್ ಬರದಿಲ್ಲಂದ್ರ ಏನ್ರಿ ಇದು ಕೇರ್‌ಲೆಸ್‌ನೆಸ್ ? ನಾ ಇಂಥಾದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಡಿಸಿಕೊಡೂದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಒಂದು ವಾರದಾಗ ಬರದ್ರೀ ಛಲೋ ಆತು, ಇಲ್ಲಂದರ ನಿಮ್ಮನ್ನ ನಾನು ಟರ್ಮಿನೇಟ್ ಮಾಡಬಹುದು. ತಿಳಕೋರಿ. ನೌ, ಗೋ ಎಂಡ್ ಡೂ ಯುವರ್ ವರ್ಕ್."

ಯಾವಾಗಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಾರ್ತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದ ಹುಡುಗಿ ನರ್ಮದಾಗೆ ಬಹಳ ಅವಮಾನವೆನಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ತಡೆಯಲಾಗದೇ ಆಕೆ ಹೇಗೋ ಹೊರಬಂದಳು. ಆಕೆಗೆ ಕೇವಲ ಕಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ಅನುಕಂಪ ಸೂಚಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೇನೂ ಮಾಡಲಾಗದ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಮೌನವಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದರು. ತಡೆಯಲಾಗದೆ ಆಕೆ ಎದ್ದು ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ನ ಚೇಂಬರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು, "ಮ್ಯಾಡಮ್, ನೀವು ನನಗ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಬರಿ ಅಂದಿದ್ರಿ ಖರೆ, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪೇಪರ್ಸೂ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೀರಿ, ನಾ ಎಷ್ಟು ಸರೆ ಕೇಳಿದ್ರೂ ಪೇಪರ್ಸು ಕೊಡವಲ್ರಿ. ಎಲ್ಲಾ ಪೇಪರ್ಸು ನೀವೇ ಇಟಗೊಂಡಾಗ ನಾಯೇನು ರಿಪೋರ್ಟು ಬರೀಲಿ ? ಮತ್ತ ನನ್ನ ಮ್ಯಾಲೇ ಕಂಪ್ಲೇಂಟು ಕೊಟ್ಟೀರಲ್ಲ ? ಇದು ಸರೀನ್ರ ?"

ಡಾ. ತಾರಾ ಪೋಕಳೆಯ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾದವು, "ಶಟ್‌ಪ್. ಯಾವದು ಸರಿ ಯಾವದು ತಪ್ಪು ಅಂತ ನನಗೆ ಕಲಿಸ್ಲಿಕ್ಕೆ ಬರ್ತೀಯಾ ? ಸ್ವಲ್ಪಾದ್ರೂ ಡಿಸಿಪ್ಲಿನ್ ಬ್ಯಾಡೇನು? ನನಗ ನೂರಾ ಎಂಟು ಕೆಲಸಿರ್ತಾವ, ನಿನಗ ಬೇಕಾದ್ದ ಪೇಪರ್ಸು ಸಪ್ಲಾಯ್ ಮಾಡೂದೊಂದೇ ಕೆಲಸ ಅಲ್ಲ. ನೀ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕೇಳಿ ಇಸಗೋಬೇಕಾದದ್ದು ನಿನ್ನ ಡ್ಯೂಟಿ. ನೀ ಹೀಂಗ ತಿರಿಗಿ–ತಿರಿಗಿ ಮಾತಾಡ್ತೀ ಅಂತ ಈಗ ಬಾಸ್‌ಗ ಇನ್ನೊಂದು ಕಂಪ್ಲೇಂಟ್ ಬರೀತೀನಿ."

ನರ್ಮದಾಳ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲೀಗ ದೈನ್ಯ ಇಣುಕಿತು, "ಹಾಂಗ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ್ರಿ

ಮ್ಯಾಡಮ್, ಅದರ ಬದ್ಲಿ ಆ ಪೇಪರ್ಸು ಕೊಟ್ಟಬಿಡ್ರಿ ಈಗ ಸಧ್ಯಾ, ಒಂದೇ ದಿನದಾಗ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಬರೀತೀನಿ."

"ಈಗ ಸಧ್ಯಾ ? ಅದ್ಹ್ಯಾಂಗ ಸಾಧ್ಯದ ? ಅವು ನಾ ಎಲ್ಲಿಟ್ಟೇನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಹುಡುಕಬೇಕು." ತಾರಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಅಂದಳು. ನರ್ಮದಾಗೆ ಆತಂಕ, ಗಾಬರಿ, "ಮ್ಯಾಡಮ್, ಒಂದೇ ವಾರ ಟೈಮ್ ಕೊಟ್ಟಾರ ಬಾಸ್. ನೀವು ಪೇಪರ್ಸ್ ಯಾವಾಗ ಕೊಡ್ತೀರಿ ?"

"ಈ ವಾರ ನಾ ಭಾಳ ಬಿಝಿ ಇದ್ದೀನಿ. ಮುಂದಿನ ವಾರ ನೋಡೋಣಂತ, ಈಗ ಹೋಗು, ನಿನ್ನ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡು." ತಾರಾಳ ದನಿಯಲ್ಲೂ ಬಾಸ್‌ನ ದನಿಯ ಗಡಸು. ನರ್ಮದಾ ನಿಂತಲ್ಲೇ ಕುಸಿಯುವುದೊಂದು ಬಾಕಿ.

* * * *

ಮಹಿಳಾ ಕಲ್ಯಾಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಎಮ್.ಎ. ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸೇರಿದ್ದ ಶಶಿಕಲಾ ಪಾಟೀಲಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಎಲ್ಲರೂ ಅಭಿನಂದಿಸಿದ್ದರು, ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಒಂದು ಬಹುಮೂಲ್ಯ ಫೆಲೋಶಿಪ್ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಅನಾಥ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ಒಂದು ಸರ್ವೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ದೇಶನದೊಂದಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರದಂತೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಇಲಾಖೆಯು ಆಕೆಗೆ ಫೆಲೋಶಿಪ್‌ನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿತ್ತು. ಇಂಥ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಈ ವಿಭಾಗದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳೆ ಆಕೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇದು ಇಡೀ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಗೌರವವೆಂದು ಶಶಿಕಲಾಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಕೂಡಲೇ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಚೇಂಬರಿನಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಕರೆ ಬಂದಾಗ ಆ ಸಂತೋಷ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಝರ್ರನೇ ಇಳಿದೇ ಹೋಯಿತು.

"ಮಿಸ್ ಪಾಟೀಲ ಅವರೆ, ಈ ಫೆಲೋಶಿಪ್ಪು ನೀವು ತಗೋಬೇಕಂದ್ರ ಕೆಲವು ಪ್ರೊಸೀಜರ್ಸು ಫಾಲೋ ಮಾಡಬೇಕಾಗ್ತದ. ನೀವು ಹಾಂಗ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ನೀವು ಇದಕ್ಕ ಅಪ್ಲಾಯ್ ಮಾಡೋವಾಗ ನಿಮ್ಮ ಸೆಕ್ಶನ್ ಹೆಡ್ ಡಾ. ತಾರಾ ಅವ್ರ ಪರ್ಮಿಶನ್ ತಗೋಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಥ್ರೂ ಅಪ್ಲಿಕೇಶನ್ ಕಳಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಬಿಟ್ಟು ಡೈರೆಕ್ಟಾಗಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಆಫೀಸಿಗೇ ಕಳಿಸೀರಿ. ಇದೆಲ್ಲಾ ರೂಲ್ಸಿಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಅಂತ ಡಾ. ತಾರಾ ಹೇಳ್ತಾರ. ಮತ್ತ ಅವರು ಅನ್ನೋದು ಖರೇ ಅದ."

ಶಶಿಕಲಾ ಸಣ್ಣ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು, "ಸರ್, ನಾನು ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಗೆ ಅಪ್ಲಿಕೇಶನ್ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ, ಅವರು ಅದನ್ನ ಫಾರ್‌ವರ್ಡ್ ಮಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕ

ನಾನೂ ಒಂದು ಅಡ್ವಾನ್ಸ್ ಕಾಪಿ ಕಳಿಸಿದ್ದೆ..."—ಇದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪ್ಪೇನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಆಕೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಿತ್ತು.

"ನೀವು ಅಪ್ಲಿಕೇಶನ್ ತಮಗ ಕೊಟ್ಟೇ ಇಲ್ಲಂತ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳ್ತಾರೇನು ?"

"ಹಾಂಗಲ್ಲ ಸರ್—"

"ಮತ್ತ ಹ್ಯಾಂಗ ? ತಪ್ಪು ಮಾಡ್ತೀರಿ, ಮತ್ತ ಆ ತಪ್ಪು ಬ್ಯಾರೆಯವ್ರ ಮ್ಯಾಲ ಹಾಕ್ತೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸೆಕ್ಶನ್ನ್ಯಾಗ ಈ ಸಲ ಕೆಲಸ ಭಾಳ ಅದ. ಈ ಫೆಲೋಶಿಪ್ ನೀವು ತಗೊಂಡರ ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸದ ಕಡೆ ನಿಮ್ಮ ಅಟೆನ್‌ಶನ್ ಕಡಿಮೆ ಅಗ್ತದಂತ ಡಾ. ತಾರಾ ಹೇಳ್ತಾರ. ಶೀ ಈಜ್ ಯುವರ್ ಸೆಕ್ಶನ್ ಹೆಡ್. ಅವರ ರೆಕಮೆಂಡೇಶನ್ ಇಲ್ಲದೇ ನೀವು ಇದನ್ನ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಬರೂದಿಲ್ಲ. ನೌ ಯೂ ಮೇ ಗೋ."

ಪೆಚ್ಚುಮುಖ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಶಶಿಕಲಾ ಮೌನವಾಗಿ ಹೊರಬಂದಳು. ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಕೆ ಎಂದೂ ಅಲಕ್ಷಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೊಂದಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಆಕೆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾಕೆ ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಗಾಲು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೀ ಅಂತ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಗೆ ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನೇ ತನ್ನ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದುಕೂತಳು. ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ಬಾಸ್‌ನ ಚೇಂಬರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೊಡ್ಡದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಉಳಿದವರೊಂದಿಗೆ ಅಸಹಾಯಳಾಗಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಳು.

'ಇವ್ರೆಲ್ಲಾ ಹಿಂಗೇ ಸರ್, ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲ್ಸಾ ಒಂದಬಿಟ್ಟು ಬ್ಯಾರೇ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಡ್ತೀವಿ ಅಂತಾರ. ಇಲ್ಲೆ ನಮ್ಮ ಸೆಕ್ಶನ್ನಿನೊಳಗs ಕೆಲಸ ತುಂಬೇದ, ಇದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನ ಆ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್ ಸರ್ವ್ಹೇ ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾಡತಾಳ ? ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕ ಅಡೆತಡೆ ಬರಬಾರದು ನೋಡ್ರಿ, ಅದಕ್ಕ ನನ್ನ ತತ್ವದ ಪ್ರಕಾರ ನಾ ಅಂತೂ ಇದಕ್ಕ ಒಪ್ಪಿಗೀ ಕೊಡೂದಿಲ್ಲ, ನೀವೇನಂತೀರಿ ?...'

ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಳ ಧ್ವನಿ ಎಷ್ಟು ಜೋರಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಬಾಸ್ ಏನು ಹೇಳಿದರೋ ಹೊರಗಿದ್ದವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ತತ್ವಪರಿಪಾಲಕಳಾದ ತಾನು ತತ್ವರಹಿತರೆಲ್ಲರ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿಯಲೇಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಳ ಗಮನ ಒಂದು ಸಲ ಆಫೀಸಿನ ಹಿರಿಯ ಮಹಿಳಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವಳ ಕಡೆ ಹರಿಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವಗೆ ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಬಹುಮಾನವೂ ಬಂದಿತ್ತು.

ಇನ್ನೊಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಳಾಗಲಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೌರವವಿತ್ತು. ತನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದ ಈಕೆಯನ್ನು ಒಂದು ಕೈ ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡೋಣ ಅನಿಸಿತು ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್‌ಗೆ. ಪರಿಣಾಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಒಂದು ರಿಪೋರ್ಟ್ ಹೋಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ—'ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವ ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ನ್ಯಾಶನಲ್ ಸೆಮಿನಾರ್ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಹಣ ಅಡ್ವಾನ್ಸ್ ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರವನ್ನೂ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಸಿಲ್ಲ. ಅವರ ಈ ಹೊಣೆಗೇಡಿ ವರ್ತನೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಬಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಖೋತಾ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು.'

ವಿಷಯ ಗಂಭೀರವಾದದ್ದು. ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾಹೇಬರು ಅಪ್‌ಸೆಟ್ ಆದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಖಾಸವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಲೆಕ್ಕಪತ್ರದ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನೂ ಕರೆಸಿದರು. ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರಕೂನರನ್ನು ಸಹ. ವಾರಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆದ ವಾದ-ಪ್ರತಿವಾದ, ಆಪಾದನೆ-ಸಮರ್ಥನೆ ಇತ್ಯಾದಿಯ ನಂತರ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವರು ಸರಿಯಾದ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದರೆಂದೂ, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರೋಸೆಸಿಂಗ್ ಮಾಡುವ ಕಾರಕೂನನು ಅಜಾರಿಯಿದ್ದು ದೀರ್ಘಾವಧಿ ರಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಏರುಪೇರುಗಳಾದವೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂಥದೊಂದು ಆಪಾದನೆಯನ್ನು ಈ ನಿನ್ನೆ-ಮೊನ್ನೆಯ ಹೆಂಗಸು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದಳಲ್ಲ, ಅದೂ ವಿನಾಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ, ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಈ ಸಾಹೇಬರು ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ ನಂಬುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಅಂತ ಬೇಸರವಾಗಿ ಶ್ರೀವಾಸ್ತವ ತಾನಾಗಿ ಬಯಸಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಳು.

* * * *

ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯ ಆ ಕಚೇರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಲೈಬ್ರರಿಯಿತ್ತು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಅಭ್ಯಾಸಾಸಕ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಲೈಬ್ರರಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಹಲವಾರು ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಸಮಾಜ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ತಾರಾ ಮ್ಯಾಡಮ್ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆ ಲೈಬ್ರರಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿ ಬೀಗದ ಕೈಯನ್ನು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಪುಸ್ತಕಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲ 'ಇದೇನು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯೆ ? ಕಂಡವರೆಲ್ಲ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿ ಓದಬೇಕನ್ನುತ್ತೀರಲ್ಲ ? ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕೆಟ್ಟರೆ, ಹಾಳಾದರೆ, ಹರಿದು ಹೋದರೆ,

ಕಳೆದು ಹೋದರೆ, ಯಾರು ಜವಾಬ್ದಾರರು ? ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಲೆಕ್ಟ್ ಮಾಡಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೇಕಾಬಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕವರ ಕೈಗೆ ನಾನು ಕೊಡಲಾರೆ. ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ತತ್ವಕ್ಕೆ ನಾನು ಬದ್ಧಳು"—ಅಂತ ದಬಾಯಿಸಿ ಕಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರತಿದಿನ ಒಬ್ಬ ಪ್ಯೂನ್‌ನಿಂದ ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಧೂಳು ಝಾಡಿಸಿ ಲೈಬ್ರರಿಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ನೆರವು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾಷಣಗಳೇ ಎಲ್ಲರ ಭಾಷಣಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಪರಿಪ್ಲುತವಾಗಿರಲು ಹೀಗೊಂದು ಅವಕಾಶವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಒಳಗೊಳಗೇ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಆಫೀಸಿನ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸೊತ್ತಾಗಲು ಬಿಡದೆ ಜತನವಾಗಿ ಬೀಗಹಾಕಿ ನಾಗರ ಹಾವಿನಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ನಡೆದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ. ತಾರಾ ಪೋಕಳೆಗೆ ಸಾಹೇಬರಿಂದ ಶಾಭಾಸ್‌ಗಿರಿ ಸಿಕ್ಕಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಉಳಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

*　　*　　*　　*

"ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶೋಷಣೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಅತ್ತೆಯಾಗಿ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಾಳೆ. ವಿವಾಹಿತ ಗಂಡಸಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಂದಾಚಾರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಮಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹರಣ ಮಾಡಿ ಕಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣೇ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ವೈರಿಯಾದದ್ದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಮೊದಲು ಇದನ್ನು ನಾವು ಜಾಗೃತ ಮಹಿಳೆಯರು ವಿರೋಧಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ನನ್ನ ತತ್ವ..."—ಮಹಿಳಾ ದಿನಾಚರಣೆಯ ದಿನ ಡಾ. ತಾರಾ ಪೋಕಳೆ ಅವೋಘ ಭಾಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಆದೇಶ ಬಂದಿತ್ತು—ಡಾ. ತಾರಾ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ದೂರುಗಳೂ ಮೂಕರ್ಜಿಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದು ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತ.

*　　*　　*　　*

ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ, ಸರಕಾರಿ ಹಣದ ಅಫರಾತಫರಾ, ಇಲಾಖೆಯ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಲಿನ ಬೇಕಾಯ್ದೇಶಿರ ವಿಲೇವಾರಿ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ—ಈ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗುವ ತನಕ ಡಾ. ತಾರಾ ಪೋಕಳೆಯನ್ನು ಸೇವೆಯಿಂದ ಅಮಾನತ್ತುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ತಡವಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರಿದ ಆಕೆ ದಾರಿ ಕಾಯ್ದು ಊಟವಿಲ್ಲದೆ ಉಪವಾಸ ಹಾಸಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಗಂಡನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು, "ಈ ದೇಶದಾಗ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾಗಿ ತತ್ವನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಕೆಲಸಾ ಮಾಡವ್ರಿಗೆ ಅವಕಾಶನೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ದುಷ್ಟರು, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು, ಅಯೋಗ್ಯರು..." ಆಕೆಯ ತತ್ವಪಾಠ ಕೇಳಲು ಆತ ಎಚ್ಚರವಿರಲಿಲ್ಲ, ಎಂದಿನಂತೆ ಆಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಆಕೆಯ ಲೆಕ್ಚರಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ನಿದ್ದೆಗುಳಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಮರೆವಿನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಜಾರಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ.

(೧೯೯೦)

ದ. ಬ್ರಾ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ

ಆ ಊರು ಒಂದು ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಕಾಲೇಜಿತ್ತು, ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಿತ್ತು, ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳಿದ್ದವು, ಉದ್ಯೋಗ ವಿನಿಮಯ ಕಚೇರಿಯಿತ್ತು, ಪುಢಾರಿ ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರಿದ್ದರು, ಮತ್ತು ದ. ಬ್ರಾ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಸಹ ಇದ್ದ. ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಸಮಕಾಲೀನನೇ ಆಗಿದ್ದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ-ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ 'ಕೆ. ಎಸ್. (ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ) ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ'ಯಾಗಿದ್ದವನು ಈ ಕಾಲು ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 'ದ. ಬ್ರಾ. (ದಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ'ನಾಗಿ ಹೇಗೆ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿದನೆನ್ನುವುದೇ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಕತೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲ ನೋವಿನ ನೆನಪು. ಇಡೀ ಕತೆಯನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡಲು ಆತ ಬಹಳ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಬಿಡಲು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳಂತೂ ತಿರುತಿರುಗಿ ನೆನಪಾಗಿ ಕಾಡಿ ದ. ಬ್ರಾ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದ.ದ.ಬ್ರಾ. (ದಲಿತಾತಿ ದಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

* * * *

ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ತಾಲೂಕಾ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತೆಯ ಕೆಲಸವಿತ್ತು. ಅವನು ಬಿ.ಎ. ಓದಿದ ನಂತರ ಹಲವಾರು ವರ್ಷ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದೂ ಅಲೆದೂ ಸುಸ್ತಾಗಿ, ಲಂಚ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೇ, ಮನಸ್ಸೂ ಇಲ್ಲದೇ, ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಲು ಬಹಳ ಪಾಡುಪಟ್ಟಿದ್ದ. ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕೆಕರೆ ಭೂಮಿ ಟೆನನ್ಸಿ ಕಾಯಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ರೈತರಿಗೆ ಸೇರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಗುಮಾಸ್ತೆಯ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಹೋಗಲಿ, ಇಲ್ಲೇ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟು ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸುಮಾಡಿ ಬಡ್ತಿ ಪಡೆದರಾಯಿತು ಅಂತ ಸಮಾಧಾನ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಅಂತಹ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತ ಬಹಳ

ಭಕ್ತಿಯಿರಿಸಿದ್ದ ಆತನ ವಯಸ್ಸಾದ ತಂಯಿಗೆ ಸ್ವಂತದ್ದಾದ ಒಂದು ಪುಟ್ಟಮನೆ ಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು. ತಾಯಿಯ ಆಸೆ ಪೂರೈಸಲು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸೈಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ತಾನು ನೌಕರಿ ಸುರುಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕನಸು ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಆತನಿಗೆ ಭ್ರಮನಿರಸನವೂ ಸುರುವಾಗಿತ್ತು. ಬರುವ ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಚಟ್ನಿ–ಭಕ್ರಿ ಕಾಣಿಸುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗಿ ಸೈಟು ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸುವುದಂತೂ ದೂರ ವುಳಿಯಿತು, ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತಾಯಿತು. ಸ್ವಭಾವತಃ ಆಶಾವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನೂ ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎದೆಗುಂದತೊಡಗಿದ್ದ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯವನ್ನೂ ಕಾರಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ತೆರೆಮರೆಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಆತನಿಗೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬಡ್ತಿಯೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಮುದುಕಿ ತಾಯಿ ಸ್ವಂತ ಮನೆಯ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಪೆನ್‌ಶನ್ ಆದಕೂಡಲೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಗಳ ಲಗ್ನದ ಬಗೆಗಾಗಲೀ ಮಗನ ಶಿಕ್ಷಣ–ನೌಕರಿಯ ಬಗೆಗಾಗಲೀ ಯೋಚಿಸದೆ, ತನಗೆ ಬಂದ ಗ್ರ್ಯಾಚುಯಿಟಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಹಣವನ್ನು ಸೈಟಿಗಾಗಿ ಹೌಸಿಂಗ್ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ. ಅವರು ಇವತ್ತು ಸೈಟು ಅಲಾಟ್ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ನಾಳೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಕಾಲ ತಳ್ಳಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಔಪಚಾರಿಕತೆಗಳೂ ಮುಗಿದು ಹಣ ಕಟ್ಟಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸೈಟು ಅಲಾಟ್ ಆಗಿ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸೈಟು ಮಾತ್ರ ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರರ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಶಾಕ್ ಆದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಇದೇಕೆ ಹೀಗೆಂದು ಕೇಳಲು ಸೊಸಾಯಿಟಿ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಸಿಕ್ಕದ್ದು ಹಾರಿಕೆಯ ಉತ್ತರ–ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಅಳಿಯ ಹೊಸದಾಗಿ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲೇ ಸೆಟಲ್ ಆಗಲು ಹವಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಅಲಾಟ್ ಆದ ಸೈಟು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಹಿಡಿಸಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹಿಡಿಸಿತೆಂದರೆ ತೀರಿತು, ಅದನ್ನು ಅವನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಅದು ಅವನ ತತ್ತ್ವ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೇನೂ ಇಂಥ ತತ್ತ್ವಗಳಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ಆತ ಕಾಯಬಹುದು. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅದೇ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯವರು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಸೈಟು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆತ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರನ್ನು ಈ ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲುಂಟೆ ? ಸೊಸಾಯಿಟಿಯವರು ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರು. ಕಾಯಿದೆಯೂ ಸರಕಾರವೂ ಈಗ ಎಲ್ಲಾ ಅವರ ಪರ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನೇನಾದರೂ ಬಾಯಿ ತೆರೆದರೆ ಅದು ದಲಿತರ ಮೇಲಿನ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯೆನಿಸೀತು. ಮುಂದೆ ಆತನಿಗೇ ತೊಂದರೆ. ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಆತ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಬದುಕಿ ಬಾಳುವುದು ಬೇಡವೆ ? ಇಷ್ಟು ಹೇಳುವುದು ತಿಳಿದವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಉಳಿದದ್ದು ಆತನಿಗೇ ಬಿಟ್ಟದ್ದು.

ಜೋಲು ಮುಖ ಹಾಕಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಂದ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದ ಮುದುಕಿ ತಾಯಿ ಅದೇ ಹೊಟ್ಟೆಬೇನೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಳು. ಮುಂದೆ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತೂ ಹೋದಳು. ಅದರೊಂದಿಗೇ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ಸೈಟು ಮತ್ತು ಸ್ವಂತ ಮನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಇದ್ದ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಸತ್ತು ಹೋಯಿತು.

* * * *

ಆದರೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವಿತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಆತನ ಕಿರಿಯ ಮಗ ಪ್ರಾಣೇಶ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ. ಯಾವ ಟ್ಯೂಶನ್ನು ಗೈಡು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷಕರ ವಿಶೇಷ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಆತ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.ಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ರ್‍ಯಾಂಕು ಬಂದಿದ್ದ. ಸ್ಥಳೀಯ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯವರು ಆತನ ಫೋಟೋ ಸಹಿತ ಸಂದರ್ಶನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಏನು ? ಅಂತ ಕೇಳಿದಾಗ ತಕ್ಷಣ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹುಡುಗ— ಡಾಕ್ಟರಾಗಿ ಬಡಜನರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು—ಎಂದು. ಈ ಹುಡುಗ ಡಾಕ್ಟರಾಗಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಸರು ತರುತ್ತಾನೆಂದು, ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಭರವಸೆ. ಎರಡನೇ ಪಿ.ಯು.ಸಿ.ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೇಶನಿಗೆ ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ಪರ್ಸೆಂಟ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಸಿಕ್ಕವು. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಪಾಪ, ಬಹಳ ಖುಶಿಪಟ್ಟ. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಪ್ರಾಣೇಶ ಮಾತ್ರ ಭೂಮಿಗಿಳಿದು ಹೋದ. ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ಪರ್ಸೆಂಟಿಗೆ ಮೆಡಿಕಲ್‌ಗೆ ಹೇಗೆ ಸೀಟು ಸಿಗುತ್ತದೆ ? ಅದೂ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಗ್ರೂಪ್‌ಗೂ ಸೇರಲಾರದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಿಗೆ ? ಬರೀ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ದೊರೆತರೆ ಸಾಕು ಅನ್ನುವಂತಿದ್ದರೆ ಕನಿಷ್ಟ ತೊಂಬತ್ತೆಂಟು ಪರ್ಸೆಂಟಾದರೂ ಮಾಡಬಾರದಿತ್ತೆ ಆತ ? ಅದಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಉಳಿದ ಕ್ವಾಲಿಫಿಕೇಶನ್ಸ್ ಬೇಡವೆ ಸೀಟು ಸಿಗಲು ? ಆತ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಹಾಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, ಅದೂ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ಬರೀ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ಗಳ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಸೀಟು ಸಿಕ್ಕೀತೆಂಬ ಕನಸು ಕಾಣುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ ? ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಕೇಳುವಷ್ಟು ಡೊನೇಶನ್ ಕಕ್ಕುವುದಂತೂ ಅಸಾಧ್ಯ ಮಾತು. ಪ್ರಾಣೇಶ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಹುಡುಗ. ಇನ್ನು ನಂತರ ಕನಸುಗಳು ಭಗ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತನ್ನಂಥ ಅನೇಕ ಹುಡುಗರು ತೆಪ್ಪಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆತ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ.ಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡ.

ಆದರೆ ತನಗಿಂತ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷ ಸೀನಿಯರ್ ಆಗಿ ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಕ್ಲಾಸ್‌ಮೇಟಾಗಿ ಸದಾ ದಾದಾಗಿರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಮಗ ಮಾರಪ್ಪ ಐವತ್ತೇ ಪರ್ಸೆಂಟು ಪಡೆದರೂ ಭಾಗ್ಯವು ಬಲವತ್ತರವಾದುದರಿಂದ ಏನಕೇನ

ಪ್ರಕಾರೇಣ ವಿಶೇಷ ಕೋಟಾದಲ್ಲಿ ಸೀಟು ಪಡೆದು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದ್ದು ಪ್ರಾಣೇಶನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗಲೂ ವಿಚಲಿತನಾಗದಷ್ಟು ಆತ ಆಗಲೇ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪ ಮಾತ್ರ ಇಡೀ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಬಹಳ ನೊಂದುಕೊಂಡು ಮೂರು ದಿನ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಬಡಕಲಾದ.

* * * *

ಹಾಗೆ ಬಡಕಲಾಗುತ್ತಲೇ ಹೋದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಸಂಸಾರದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹದಗೆಡುತ್ತಲೇ ನಡೆಯಿತು. ಹೆಂಡತಿ ಪಾಶ್ವ್ರವಾಯುವಿನಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿಸಲೂ ಆತನಿಗೆ ತಾಕತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆತ ಈಗ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ರಮಾಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಇದ್ದೂರಲ್ಲೇ ಕಾಲೇಜಿತ್ತೆಂದು ಆಕೆ ಬಿ.ಎ.ವರೆಗೂ ಓದಿದ್ದಳು. ಫಸ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸೂ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಅಂಚೆಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಬಿ.ಎಡ್. ಸಹ ಮುಗಿಸಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರ ಮನೆತನ, ನೌಕರಿ ಮಾಡುವುದು ಬೇಡ, ವರ ಹುಡುಕಿ ಲಗ್ನ ಮಾಡೋಣ, ಅಂತ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ವರ ಹುಡುಕಿದ ಕೂಡಲೇ ಸಿಗಬೇಕಲ್ಲ ? ಅಷ್ಟರ ವರೆಗೆ ಇದ್ದೂರಲ್ಲೇ ಅನುಕೂಲವಾದ ನೌಕರಿ ಸಕ್ಕರೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಅಂತ ರಮಾ ಹಟಮಾಡಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷ ಒಂದು ಹುಡುಗಿಯರ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲು ಸುರುವಾಗಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಜಾಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಜಾಹೀರಾತಿಗೆ ರಮಾ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ಜಾಹೀರಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ವಿಷಯ-ಅರ್ಹತೆ ಎಲ್ಲಾ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಬಿ.ಎಡ್.ಗೆ ಸಹ ಆಕೆ ಅವರು ಕೇಳಿದ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಒಳ್ಳೇ ಕ್ಲಾಸು ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಭರವಸೆಯಿತ್ತು. ಈಚೆಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೂ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೂ ಒಳಗೊಳಗೇ ಒಂದು ಆಸೆ ಹುಟ್ಟತೊಡಗಿತ್ತು—ಮಗಳಿಗೆ ನೌಕರಿ ಸಿಕ್ಕು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ಆಕೆಯ ಪಗಾರದ ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಇಟ್ಟರೆ ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲೇ ಒಂದಿಷ್ಟು ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಲಗ್ನ ಮಾಡಬಹುದು. ಮಗಳ ಬಾಳು ಸುರಳೀತವಾದರೆ ಸಾಕಲ್ಲ, ಉಳಿದದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ವ್ಯರ್ಥ ಚಿಂತೆ ?

ಆದರೆ ವಿಧಿ ಅಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ರಮಾಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಹತೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಆ ಅರ್ಹತೆಗಳು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬೇರಾವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿನಿಗೂ ಇರದಿದ್ದರೂ, ರಮಾಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿಯರ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕಿಯೇ ಬೇಕೆಂದು ಜಾಹೀರಾತಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದವರೂ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದವರೂ ಹೆಂಗಸರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಆ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ಅರ್ಜಿಯನ್ನೇ ಹಾಕಿರದ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿರದೇ ಇದ್ದ, ಬಿ.ಎಡ್. ಮಾಡದೇ ಇದ್ದ ಗಂಡಸು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ನಂತರ ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಆ ಹುದ್ದೆ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆತ ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಅಣ್ಣನ ಮಗನಾಗಿದ್ದುದು ಆತನ ಏಕಮೇವ ಅರ್ಹತೆ. ಸರಕಾರಿ ರೂಲ್ಸ್ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶೇಷ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಆತನ ನೇಮಕಾತಿಯಾಗಿದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆತ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಡಿಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಸ್ ಪಡೆದಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಬಿ.ಎಡ್. ಏಕೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಯಾವ ವಿಷಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, ಈಗ ಯಾವ ವಿಷಯ ಹೇಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಪ್ರಸ್ತುತ.

* * * *

ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಿಗೀಗ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆ. ದಿನದ ಬಹುಪಾಲು ಒಡುಪಿನ ಹೊತ್ತನ್ನು ಆತ ಊರಾಚೆಯ ನದೀದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಂಜನೇಯನ ಗುಡಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬನೇ ಸುಮ್ಮನೇ ಕೂತು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಡುನಡುವೆ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ 'ಕಾಲ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು' ಅಂತ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ—ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಅವರ ಅಜ್ಜನ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ತನಗೂ ಅಜ್ಜನ ಹೆಸರೇ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರರ ಅಜ್ಜ ಕಲ್ಲ್ಯಾ ತನ್ನ ಅಜ್ಜ ವೇದಾಂತ ಕೇಸರಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಜೀತದಾಳಾಗಿದ್ದನಂತೆ. ಕಾಲ ಬದಲಾಯಿತು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಕಲ್ಲ್ಯಾನ ಮೊಮ್ಮಗ ಸಾಹುಕಾರ ಕಲ್ಲಪ್ಪನಾದ. ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಐವತ್ತೇ ಪರ್ಸೆಂಟಿಗೆ ಮೆಡಿಕಲ್‌ಗೆ ಸೀಟು ಸಿಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಸೈಟು-ಮನೆ ಎಲ್ಲ ಸಿಗುತ್ತದೆ: ಅವನ ಅಣ್ಣನ ಮಗನಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೌಕರಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವೇದಾಂತ ಕೇಸರಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಮೊಮ್ಮಗ ದಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನಾದ. ಅವನಿಗೆ ಹಣ ಕಟ್ಟಿದರೂ ಸೈಟು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮಗನಿಗೆ ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ಪರ್ಸೆಂಟಾದರೂ ಬೇಕಾದ ಕೋರ್ಸಿಗೆ ಸೀಟು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ; ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆತನೇನಾದರೂ ಅಂದರೆ ಪೇಪರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗಲಾಟೆ ಏಳುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿ. ಕಾಯೋಣ. ಇದೆಲ್ಲಾ ಸರಿ ಅಂತಾದರೆ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತೆ ತಿರುವು ಮುರುವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಆಗ ಅದೂ ಸರಿ ಅಂತಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಕಾಲ ಮತ್ತೆ ಬದಲಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವುದೇ ಕಾಲವಲ್ಲವೆ?

ಒಣಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ದಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪನ ಮನದಾಸೆಗಳು ಮೊಮ್ಮಗನ ಕಾಲವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಚಿಗುರತೊಡಗುತ್ತವೆ... (೧೯೯೨)

ಮರೀಚಿಕೆ

"ಟಾಟಾ ಆಂಟಿ", "ಸೂಟಿ ಆದ ಕೂಡ್ಲೆ ಪಿಲೂ—ಸತೀಶ ಇಬ್ರನ್ನೂ ಕಳಿಸಬೇಕು. ಹಾಂ", "ಆಂಟಿ ಟಾಟಾ"—ಅಕ್ಕನ ಮೂರೂ ಮಕ್ಕಳು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಕಿರುಚುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ ಬಸ್ಸು ಒಮ್ಮೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕು ಅನ್ನಿಸಿತು ಆಕೆಗೆ. ಅಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದಾಗಲು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದು ಬಿಟ್ಟು 'ಆಂಟೀನ್ನ ಕಳಿಸ್ಲಿಕ್ಕೆ ನಾವೂ ಬರ್ತೀವಿ' ಅಂತ ಹಟ ಹಿಡಿದು ತಾವೂ ಬಂದಿವೆ; ಅಕ್ಕನಿಗಾದರೂ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಹುರುಪೋ ಏನೋ. ಆವಳಿಗೆ ಯಾತರಲ್ಲೂ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ. ಬಸ್‌ಸ್ಟ್ಯಾಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ರಾತ್ರಿ ಎಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದಳು! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಡಿಸಿದಳು. ತಿರುಗಿ ಆಗಿಂದಾಗ ಊಟದ ಟೇಬಲ್ಲು, ಅಡಿಗೆ ಮನೆ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿದಳು. ಗಂಡನ ಕೂಡ ಎಷ್ಟು ನಗುನಗುತ್ತ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ ಅಕ್ಕ—ಲಗ್ನವಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಸಹ. ಅದೇ ಗಂಡ, ಅದೇ ಮಕ್ಕಳು, ಅದೇ ಮನೆ, ಅದೇ ಕೆಲಸ—ದಿನಾ ಅದೇ ಅದೇ. ಆದರೂ ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನೆ ಲಗ್ನವಾದ ಹುಡುಗಿಯ ಹಾಗೆ ಆಡುತ್ತಾಳೆ ಅಕ್ಕ. ಈ ಎಲ್ಲದರಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ, ತುಸು ಹೊತ್ತಾದರೂ-ಅಂತ ಅವಳಿಗೆಂದೂ ಅನಿಸಿರಲಿಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲವೆ?

"ಮಿನೀ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೊಲ್ಹಾಪುರಕ್ಕ ಬರುವಾಗ ಹೀಂಗ ಒಬ್ಬಾಕಿನೇ ಬರಬ್ಯಾಡ ಹ್ಞಾ, ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನರನ್ನ ಹುಡುಗರನ್ನ ಕರಕೊಂಡ ಬಾ"—ಅಕ್ಕ, "ಅಲ್ಲೇನ್ರಿ?"—"ಹ್ಞಾ, ಹೌದು, ಹೌದು" ಅಂತ ಸೋ ಹಾಕಿದ ಅಕ್ಕನ ಗಂಡ. ಒತ್ತರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬೇಸರ ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಡದೆ ಆಕೆ ಮಾತಾಡಿದಳು, "ನೀವಿನ್ನ ಮನಿಗೆ ಹೋಗ್ರಿ ಅಕ್ಕಾ, ಹುಡುಗರಿಗೆ ನಿದ್ದೆಯ ಹೊತ್ತು." "ಹ್ಞಾ ಹ್ಞಾ ಹೋಗ್ತೀವಿ. ನಿನಗೇನ ಬಸ್ಸಿನೊಳಗ ತ್ರಾಸಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲಲ್ಲ ಮಿನೀ, ಪುಶ್‌ಬ್ಯಾಕ್ ಸೀಟ್ಸ್ ಅವ. ಮಲಕೊಂಡಬಿಡು. ನೀ ಕಣ್ಣ ತಗಿಯೂದ್ರಾಗ ಪುಣೆ ಬಂದಿರ್ತದ."—ಅಷ್ಟಂದು ಅಕ್ಕ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಂಡನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ಬಹಳ ಕಾಳಜಿಯ

ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು, "ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟೆ. ಹಾಲಿನ ಭಾಂಡಿಯು ಮ್ಯಾಲ ಮುಚ್ಚಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಳು ಬೆಕ್ಕು—"

ಹಾಲಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಇರುವ ಕಾಳಜಿ ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಮತ್ಸರವಾಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಹಾಲಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಳಜಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಖರೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಕನ ಹಾಗೆ ತನಗೆಂದೂ ಹೀಗೆ ಆದರ ಸಲುವಾಗಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಕೆಟ್ಟೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೋ.

"ನೋಡ್ರಿ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬೆಕ್ಕು ಹಾಲು ಕುಡದಬಿಟ್ಟಿದ್ದರ ನಾಳೆ ನಸೀಕ್ಲೆ ನೀವು ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗೋದರೊಳಗಾಗಿ ಚಹಾ ಆಗೂದಿಲ್ಲ. ನಾ ಅಂತೀನಿ—ನೀವು ೯ ಗಂಟೇಕ್ಕ ಹೋದರ ಹ್ಯಾಂಗ ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ—

—ಒಮ್ಮೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದೇ ಅಕ್ಕ ಈ ಪುರಾಣ, ಈ ಬಸ್ಸಾದರೂ ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ತಡ ಮಾಡಬೇಕು...

"ಬಸ್ ಬಿಟ್ಟಿತು ಹಿಂದೆ ಸರೀರಿ ಹುಡುಗ್ರಾ. ಮಿನೀ, ಹೋಗಿ ಬರ್ತಿಯಾ ಹಂಗಾರ ?"

"ಆಂಟಿ ಟಾಟಾ—"

ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಆಕೆ ಕಿಡಿಕಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ತೂರಿ ಕೈ ಬೀಸಿದಳು. ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಕೈ ಬೀಸುವುದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೂತು ಉಸ್ಸೆಂದು ಉಸಿರು ಬಿಟ್ಟಳು.

ಥೂ, ಮೂರು ದಿನ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋದವು. ಸಿನೆಮಾ, ತಿರುಗಾಟ, ಪಕ್ವಾನ್ನದ ಊಟ, ಹುಡುಗರ ಧಾಂಧಲೆ—ಛಿಛಿ, ಪುಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗ ಇದನ್ನೆಯೆ ತಾನು ಬಯಸಿದ್ದು ? ಇಂಥದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಯಸಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಮತ್ತೆ ಇಂಥದರಲ್ಲೇ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೇಸರ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

—ಅದ್ಭುತ ಹೆಂಗಸು ಅಕ್ಕ. ಎರಡು ದಿನ ತನ್ನೊಡನೆ ಪುಣೆಗೆ ಬಾ ಅಂದರೆ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಬರಲಿ ಎಂದಳು. ಇವಳಿಗಷ್ಟೇನೆ ಮನೆ ಇರುವುದು ?—ತನಗೂ ಇದೆ. ಅವಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಮನೆ, ಕಾರು, ಅವಳ ಗಂಡನಿಗಿಂತ ಹ್ಯಾಂಡ್‌ಸಮ್ ಗಂಡ, ಎರಡು ಮಕ್ಕಳು—ಎಲ್ಲ ಇದೆ. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇದೆ. ದಿನಾ ಅಡಿಗೆ-ಬಡಿಸುವುದು—ಗಂಡ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನ ಕೋಟಿನ ಬಟನ್ಸ್ ಹಾಕುವುದು—ಆಗ ಅವನು ಮರೆಯದೇ ಇಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಹಣೆ ಮುದ್ದಿಸುವುದು—ಪಿಲೂ, ಸತೀಶ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಟಾಟಾ—ಮದ್ಯಾಹ್ನ ನಿದ್ದೆ, Femina, ವಿವಿಧ ಭಾರತಿ—ಮತ್ತೆ ಸಂಜೆಯ ಚಹಾ-ತಿನಿಸು, ಊಟ—ರವಿವಾರವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಿನೇಮಾ, ಪಿಕ್‌ನಿಕ್, ಪಾರ್ಟಿ, ರಾತ್ರಿ ತಡವಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರುವುದು, 'ನೀ ಇವತ್ತ

ಎಲ್ಲಾ ರಕೀತಾ ಛಂದ ಕಾಣ್ತಿದ್ದಿ ಮಿನಿ' ಅಂತ ಗಂಡನ ಕಾಂಪ್ಲಿಮೆಂಟು, ನಂತರ ಮಲಗುವುದು, ಮಲಗಿ ಮತ್ತೆ ಏಳುವುದು, ಮತ್ತೆ—

ಛೀ, ಇದೇ ಜೀವನವೇ ?

ಮೊನ್ನೆ ಓದಿದ ಒಂದು ಫ್ರೆಂಚ್ ಕತೆ : ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿಯ ಚರ್ಚೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ ಒಬ್ಬ ಐರಿಶ್ ಹೆಂಗಸು, ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಯುವಕ. ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ನಂತರ ಹೊರಬಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಟೆಲ್‌ಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ; ಸಂಜೆ ಒಂದು ಸಭೆಗೆ ; ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ರೆಸ್ಟ್ ಹೌಸಿಗೆ. ಸರಿ, ಮುಂಜಾನೆ ಅವಳು ಪ್ಲೇನ್ ಹತ್ತಿ ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ಬಾಯ್ ಬಾಯ್ ಹೇಳಿ ಆತ ತನ್ನ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾದಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಕತೆ ಮುಗಿಯಿತು.

—ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ನಿದ್ದೆ ಬಾರದೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತನಗೆ ಅನಿಸುವುದು—ಒಮ್ಮೆ ಹೋಗಬೇಕು ರೆಕ್ಕೆ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಈ ಎಲ್ಲ ಗೋಡೆ ದಾಟಿ ಆಚೆ ಕಡೆ ಏನಿದೆಯೆಂದು ನೋಡಬೇಕು. ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ಅಂತ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಿಕ್ಕೀತು ತನಗೂ ಒಂದು ಫೇರೀಲ್ಯಾಂಡ್. ಆದೀತು ಕುದುರೆಯೊಂದಿಗಿನ ರಾಜಕುಮಾರನ ಭೆಟ್ಟಿ—ಆದರೆ ಛೆ, ಇದರರ್ಥ ಬೇರೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಹೀಗಲ್ಲ ತನಗನಿಸುವುದು, ಖಂಡಿತ ಹೀಗಲ್ಲ. ತನಗನಿಸುವುದು ಒಟ್ಟು ಹೀಗೆ : ಏನಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಆಗದೇ ಇದ್ದದ್ದು ಆಗಬೇಕು—ಈ ಎಲ್ಲ ಬೇಸರ ಹೋಗಿಸಿಬಿಡುವಂಥಾದ್ದು ಏನಾದರೂ...

ಬಹಳ ಸಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಳು ಆ ಕತೆ ಓದಿದ ನಂತರ, ರಾತ್ರಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ರೆಸ್ಟ್ ಹೌಸಿಗೆ ಹೋಗದೇ ಹಾಗೇ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೀಳ್ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತೇ ಅವರಿಗೆ ?—ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಆಕೆ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಳು—ಹೌದು, ಖಂಡಿತ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

—ಹೀಗೆ ಜೀವನ ಸುಂದರವಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡೇ ತಾನು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಪುಣೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದು. ಈಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಮೂರ್ಖತನ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅವಕಾಶಗಳೇನು ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಅಕ್ಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆಯೆ ? ತಾನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು. ದೂರ ಹೀಗೇ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು, ದೂರ—ಈ ಹಾಲಿನ ಭಾಂಡಿಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮುಚ್ಚಳದ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ದೂರ...

—ಲಗ್ಝುರಿ ಬಸ್ಸು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಪೀಡಿನಿಂದಲೇ ಓಡುತ್ತಿದೆ. ಬಸ್ ಟರ್ನ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಟಿಕೆಟ್ಸ್ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಕಂಡಕ್ಟರನ ಜೋಲಿ ತಪ್ಪದೇ ಹೆಂಗಸರಿದ್ದ ಸೀಟಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ...

"Excuse me—"

—ಬದಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದ ಗಡಸು ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಆಕೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದಳು. ಆಕೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸೀಟಿಗೆ ಕೂತ ಮನುಷ್ಯ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದ : "Excuse me madam."

ಏನು ಯಾಕೆ ಅಂತ ತಿಳಿಯದೆ ಆಕೆ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡಿದಳು. ಹಿತವೆನ್ನಿಸಿತು. ಆತ ಮಾತಾಡಿಸಿದ್ದೇಕೆ ಅಂತ ಕೇಳುವುದು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಏನೋ ಅಲುಗಾಡಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೊಳೆಯಿತು ಆಕೆಗೆ—ತಾನು ಚಪ್ಪಲುಗಾಲಿನಿಂದ ಆತನ ಪಾದ ಮೆಟ್ಟಿದ್ದು. "Oh Sorry," ಅಂತ ಕಾಲು ಈಚೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಥೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳು. "ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ," ಅಂದ ಆತ ನಸುನಗುತ್ತ. ಅಲ್ಲ ತಾನೆಂಥ ಪೆದ್ದಿ ! ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಿಂದಲೂ ಈತನನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಅಂತನಿಸಿತು. ಈ ಧ್ವನಿ ಎಷ್ಟು ಗಡುತರವಾಗಿದೆ ಸಿನೇಮಾ ದಲ್ಲಿನ ಮಹಾರಾಜನ ಧ್ವನಿಯ ಹಾಗೆ. ಒಂದು ಬದಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಗ್ರೀಕ್ ಯೋಧನ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ...ಆಕೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣ ಕೊನೆಯಿಂದ ಹಲವು ಬಾರಿ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಪೂರಾ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅವನೂ ನೋಡಿದ—ಹೀಗಾದಾಗ ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳಲು ತಾನೇನು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯಲ್ಲವಲ್ಲ ಅಂತ ಆಕೆ ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕಳು. ಆತನೂ ನಕ್ಕ, ಸುಂದರವಾಗಿ ನಕ್ಕ.

ಕತೆ ಸುರುವಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಏನೋ ಅನಿಸಿತು ಆಕೆಗೆ. ಆಕೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆಡೆ ಹೊರಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೌದು, ಆತ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ ಈಗ :

"ನೀವು ಪುಣೇಕ್ಕ ಹೋಗ್ಬೇಕೋ ಅಥವಾ—"

"ಹೌದು ಪುಣೇಕ್ಕ ; ನೀವು ?"

"ನಾನೂ ಅಲ್ಲಿಗೇ. ಬಸ್ಸಿನೊಳಗ ಕೂತು ರಾತ್ರಿ ಕಳೀಲಿಕ್ಕೆ ಬ್ಯಾಸರ ಅಲ್ಲs ?"

"ಹೌದು."

"ಆದರ ಹೀಂಗ ಛಲೋ ಕಂಪನಿ ಸಿಕ್ಕರ ಬ್ಯಾಸರಾಗೂದಿಲ್ಲ."

ಆಕೆ ನಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ.

"ನೀವು ಪುಣೇದಾಗ ಕಲೀತೀರೇನು ?"

"ಅ್ಞ ?" ಏನು ಉತ್ತರಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು, "ಹ್ಞೂ".

ತಾನಿನ್ನೂ ಕಾಲೇಜು ಹುಡುಗಿಯ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವೆನೆಂದು ಆಕೆ ಬಹಳ ಜನರಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರಕಾಶನಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಪರಿಚಿತ

ನಿಂದ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿದಾಗ ಬೇರೆಯೇ ಏನೋ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ—ಈವರೆಗೆ ಎಂದೂ ಅನಿಸಲಾರದ್ದು. ಆಕೆ ಕಾಳಜೀಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಂಗಲ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಬ್ಲೌಜಿನೊಳಗಡೆ ತೂರಿ ಮರೆ ಮಾಡಿದಳು.

"ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರು ?"

"ಮಿನಿ"— ಅಂದಳು ಮಿಸೆಸ್ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಪುಣೇಕರ ಅನ್ನದೆ.

"ಓ, Sweet name."

"ಚಾಕಲೇಟ್ ?"— ಆತ ಕ್ಯಾಡ್‌ಬರೀಸ್ ತುಂಡನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೇಳಿದ. ಆಕೆ ಒಂದನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ, "Sweets to the sweet," ಅಂದ.

ಎಷ್ಟು polished, ಎಷ್ಟು smart, ಇದ್ದಾನೆ...

"ವಿಪರೀತ ಗಾಳಿ," ಅನ್ನುತ್ತ ಕಿಟಕಿಯ ಗಾಜು ಸರಿಸಹೋದಳು ಆಕೆ. ಅರ್ಧ ಸರಿಸಿ ಅವನ ಕಡೆ ನೋಡಿ, "ಬಹಳ ಬಿಗಿ," ಅಂದಳು.

"ಬಿಡ್ರಿ, ನಾ ಹಾಕ್ತೀನಿ," ಅಂದು ಆತ ತನ್ನ ಎಡಗೈಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕಿಟಕಿಯವರೆಗೆ ಚಾಚಿ ಗಾಜು ಸರಿಸಿದ. ಈಗ—ತಾನಾದರೂ ಅರ್ಧ ಇಂಚು ಮುಂದೆ ಬಾಗಬೇಕು, ಇಲ್ಲ ಅವನ ಕೈಯಾದರೂ ಅರ್ಧ ಇಂಚು ಈ ಕಡೆ ಸರಿಯಬೇಕು... ಏನಾಯಿತೋ ಅಂತೂ ಒಟ್ಟು ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮೊಳಕ್ಕೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಅವಳ ಎದೆ ಸವರಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು, 'Oh, Sorry','Oh, it s all right'ಗಳ ನಂತರ ಆಕೆಗೆ ಅನಿಸಿತು—ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಇಂದು ತಾನು ಎಷ್ಟು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ... ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಂತೂ ಮೂದೇವಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಎರಡೇ ವರ್ಷ. ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಯಾರನ್ನೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ ಸಹ, ಹಿಡಿದು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಹತ್ತು ವರ್ಷವಾಯಿತು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿ. ದಿನ ಬೆಳಗಾದರೆ ಅದೇ ರಾಡಿ. ಒಮ್ಮೆ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಲ, ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಗಂಡ, ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ, ಹಾಲಿನ ಭಾಂಡಿ ಎಲ್ಲ ಅವರವರ ಪಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಾಗಿತ್ತು. ಮೂರು ದಿನವಂತೂ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ ಕಳೆದಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ತನಗುಳಿದಿರುವುದು ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆಯ ತನಕದ ಅವಧಿ ಮಾತ್ರ. ಮುಂಜಾನೆ ಆದ ಕೂಡಲೇ ಬರುವುದು ಪುಣೆ. ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಅದೇ. ಈ ಅವಕಾಶ ತಿರುಗಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ... ಈ ನಾಲ್ಕೈದು ತಾಸಿನಲ್ಲೇ ಏನಾದರೂ ಆಗಬೇಕು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಎಲ್ಲೋ ಎರಡೇ ಮಿನಿಟು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದವರಲ್ಲೂ ಏನೇನೆಲ್ಲ ಆಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ adventuresನ ಕತೆಗಳೇ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ನೋಡೋಣ. ತಾನಂತೂ ಬಯಲಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಅನುಭವವೊಂದು ತನಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದರೆ ಬೇಡವೇಕೆ ?

—ಎಲ್ಲೋ ಬಸ್ಸು ನಿಂತಾಗ ಆತ ಮೃದುವಾಗಿ ಕೇಳಿದ :
"ಚಹಾ ತಗೋತೀರೇನು ?"

"ಓ ಯೆಸ್."

ಆತ ಎರಡು ಚಹಾ ತರಲು ಹೇಳಿದ. ಅದು ಬಂದಾಗ ತಾನೇ ಕೈಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ. "ಇಂಥಾ ಥಂಡಿ ಇದ್ದಾಗ ಚಹಾ ಕುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಭಾಳ ಸೇರತದ."

"ನನಗೂ," ಅಂದಳು ಆಕೆ.

ಆಕೆ ಬಿಲ್ ಕೊಡಲು ಪರ್ಸ್ ತೆರೆದಾಗ ಬಹಳ ಆರ್ಜವತೆಯಿಂದ ಅವಳ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ತಡೆದು, "No please, ನನಗೆ ಚಾನ್ಸ್ ಕೊಡ್ರಿ. ಇಂಥಾ ಅವಕಾಶ ನನಗೆಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಿಗಬೇಕು ?" ಎಂದ.

—ಈತನೂ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಅವಕಾಶ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟವನಿರಬೇಕು...

ಆಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದಳು.

"ಏನದು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಪುಸ್ತಕ ?"

"Waiting for Godot."

"ಓ, ಹಂಗಾರ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ likings ಒಂದೇ ಅಂಥಂಗಾತು. ನಿಮಗೇನನಸ್ತದ ಅಂದರ ಬೆಕೆಟ್ ಬಗ್ಗೆ—"—ಆತ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ : ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಹೀಗೇ ಹಲವಾರು ವಿಷಯ. ಆತನ ಬಿಝಿನೆಸ್, ಅದರಿಂದ ಆತನಿಗಾಗುವ ಬೇಸರ—ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗಾದ ಸಂತೋಷ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆಕೆ ಆತನ ಧ್ವನಿಯ ಏರಿಳಿವುಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ನಡುನಡುವೆ ಹ್ಞೂ, ಅನ್ನುತ್ತ ಆತನ ಮೂಗು—ತುಟಿಗಳ ಚಲನೆ ನೋಡುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಯಾಕೋ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಹಗುರಹಗುರವಾದಂತೆ ಅನ್ನಿಸತೊಡಗಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಯಾವಾಗ ನಿದ್ದೆ ಬಂತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ...

"ಮಿಸಿ, ಮಿಸಿ"—ಮೆತ್ತಗಿನ ಧ್ವನಿ ಕಿವಿಯ ತೀರ ಸಮೀಪವೇ ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚರಾದರೂ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ ಆಕೆ. ಏನೋ ಒಂದು ಥರದ ಗಂಡು ವಾಸನೆ ಹತ್ತಿರದಿಂದಲೇ ಬಂದಂತಾಗಿ ಏನಿರಬಹುದು ಅಂತ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವಿಚಾರಿಸಿದಳು. ಮರುಕ್ಷಣ ಕಾರಣ ಹೊಳೆಯಿತು—ತಾನು ಆ ಅಪರಿಚಿತನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೊರಗಿಸಿ ನಿದ್ರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ—ಅಂತ. ಎರಡು ತಾಸೋ ನಾಲ್ಕು ತಾಸೋ. ತಟ್ಟನೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕತೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕತೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ ಅನ್ನಿಸಿತು.

"ಮಿಸಿ, ಏಳ್ತೀರೇನು ? ಪುಣೆ ಬಂತು."— ಆತ ಕಲ್ಲುಗೊಮ್ಮಟನ ಹಾಗೆ ಅಲುಗಾಡದೆ ಕುಳಿತೇ ಮಾತನಾಡಿದ. ಆಕೆ ಹಗುರಾಗಿ ಎದ್ದು ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅಂದಳು : "Oh sorry, ನಿಮಗೆಷ್ಟು ತ್ರಾಸ ಕೊಟ್ನೆಲ್ಲ, ನೀವು ಮೊದಲs ಎಬ್ಬಿಸಬಾರದ್ದಾಗಿತ್ತs ?"

"ನನಗೇನೂ ತ್ರಾಸಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನಾ ಒರಟು ಮನುಷ್ಯ—ನಿಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆ ನೋವಾಗಿರಬಹುದು—"

—ಊಹ್ಞೂ, indecent ಅನ್ನುವಂಥದರ ನೆರಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಆತನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ...

ಎಷ್ಟು ದಿನದಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದೆ ತಾನು ಇಂಥ ಒಂದು ಹಿಂದು ಮುಂದಿಲ್ಲದ, ಆದರೆ ಸ್ವಯಂಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ, ಕಡೆ ತನಕ ನೆನಪುಳಿಯುವ, ಏನಾದರೂ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸೀತು ಅಂತ...ಎಷ್ಟು ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು ಇದಕ್ಕಾಗಿ...ಆದರೆ ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಏನೂ ಆಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈವರೆಗೆ ಆದದ್ದೆಲ್ಲ ತಲೆಬಾಲವಿಲ್ಲದ್ದು. ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು ಇದು—ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು, ಆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕತೆಯ ಕೊನೆಯ ಹಾಗೆ—

"ನಾನು Waiting For Godot ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ ನೀವು ಮಲಗಿಕೊಂಡಾಗ."

"ಙ್ಞ ?" ಆಕೆ ಬಹಳ ಸರಳವಾಗಿ ಅನ್ನುವಂತೆ ಅಂದಳು : "ನಾನು ಎಚ್ಚರಾಗ್ಲಿ ಅಂತ ಕಾಯ್ಕೊಂತ ?"

ಆತ ನಕ್ಕು, ನಂತರ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಂದ : "ನಾವು ಏನೇನೋ ಆಗ್ಲಿ ಅಂತ ಕಾಯ್ತಿರತೀವಿ. ಆದರ ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಿ ಆಗತಾವ ಜೀವನದಾಗ ?"

"ಯಾಕಾಗೂದಿಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರ ?"

"ಅದೂ ಖರೇನs"—ಆತ ಆಕೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದ. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿ ಖಂಡಿತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ—ಅನ್ನಿಸಿತು ಆಕೆಗೆ. ಆತ ತನಗೆ ಏನೋ ಹೇಳಬಯಸಿದಂತಿದೆ. ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ಅಂತ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿರುವಂತಿದೆ. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದ ಮೇಲೆ ಹೇಳೋಣವೇ ಅಂತ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಏನು ಹೇಳುವುದು ಅಂತ ಪ್ಲ್ಯಾನ್ ಮಾಡು ತ್ತಿರುವಂತಿದೆ—ಸಂಜೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಬಾ ಅಂತ ?—ಖರೇನೇ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ತನ್ನ ಕತೆ...

ನಸುಕು. ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಪುಣೆ ಸಿಟಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಯಿತು. ಏನು ಹೇಳಬಹುದು ಆತ ? ತಾನು ಏನೆಂದು ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ? ಛೆ, ಇಷ್ಟು ದಿನ ಎಂದೂ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ತಾನು ?

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಆತ ಕೇಳಿದ : "ನನ್ನ ನೆನಪಿಡುತ್ತೀರಲ್ಲ ?"

ನೇರವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸದೆ ಆಕೆ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದಳು : "ನೀವು ?"

"ನಾನು ಸುಂದರವಾದದ್ದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನಪಿಡ್ತೀನಿ."

"ಓ, ಥ್ಯಾಂಕ್ಸ್."

ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಹಾರಿತು. ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆಗೆ ಸಂಶಯ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

"Waiting ForGodot ಅರ್ಥಕ್ಕೀ ಉಳೀತು" ಅಂದ ಆತ.

ಅಂದರೆ—

ಪುಣೆ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟಿತು.

"ನೀವು ಇದ್ದೀರಿ ಅಂತ ಹೊತ್ತು ಹೋದದ್ದೇ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಥ್ಯಾಂಕ್ಸ್—ಸುಂದರವಾದ ಈ ರಾತ್ರಿಗೆ—ಅಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸುಂದರ companyಗೆ—" ಆತ ಸಾಮಾನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಾತಾಡಿದ.

ಆಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಗಲಿಬಲಿಗೊಂಡಿದ್ದಳು. ಏನಾದೀತು ಈ ಕತೆಯ climax ? ಬಹುಶಃ ಆತ ತನ್ನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಸಂಕೋಚಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರು ಮೊದಲು ಮುಂದುವರಿದರೇನು ? ತಾನೇ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಕೆಲಸ ?

ಕೂಲಿಗಳ ಕಿರುಚಾಟ, ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಇಳಿಯುವ ಗಡಿಬಿಡಿ, ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಜನಸಾಗರ.

ಆತ ಬಸ್ಸಿನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಮೇಲಿನಿಂದ ಸಾಮಾನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

—ದೂರದಲ್ಲಿ-ಪ್ರಕಾಶ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ, ಕಾರು ತಗೊಂಡು. ತನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇನೇನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೇಬಿಡುತ್ತಾನೆ...ಆಕೆಯ ತಲೆ ಚುರುಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. ಪರ್ಸಿನಿಂದ ಆಕೆ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಕಾಗದ-ಪೆನ್ನು ತೆಗೆದಳು. ದುಂಡಾದ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಶ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಳು-ತನ್ನ ಫೋನ್ ನಂಬರು, ಅಡ್ರೆಸ್, "ಸಂಜೆ ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಫೋನ್ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸು. ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ." ಕಾಗದ ಮಡಿಚಿ "Waiting For Godot"ದ ಮೊದಲ ಪೇಜಿನಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟು, ಅಲ್ಲೇ ಆತ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದ ಹ್ಯಾಂಡ್‌ಬ್ಯಾಗಿನ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕ ಇಟ್ಟಳು.

"ಹೋಗಿ ಬರ್ತೀರೇನು ? ನಮಸ್ಕಾರ," ಅಂತ ಆತ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು "ನಮಸ್ಕಾರ," ಅಂತ ಅವಸರದಿಂದ ಹೇಳಿ ಹೊರಟೇಬಿಟ್ಟಳು ಅಲ್ಲಿಂದ.

* *

—ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಎರಡು ಗಂಟೆ. ಆಕೆ ಕೂತಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಾಗದೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾಗದೆ ಚಡಪಡಿಸಿದಳು. ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ತಾಸು. ಏನಂತ ಫೋನ್ ಮಾಡಬಹುದು ಆತ ? ಇಂಥ ಹೋಟೆಲಿಗೆ ಬಾ ಅಂತ ? ಇಂಥ ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗೋಣ ಅಂತ ?

ಅಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಯಿತು ಅಂಶಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಮುಂದೆ ? ಆತ ನನಗೆ ನೀನು ಬೇಕು ಅಂದರೆ—?

—ಅಂದರೇನು ? ತಾನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು : ನಾನು ಬಯಸಿ ಕಾದಿದ್ದ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭವವೊಂದನ್ನು ನನಗೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಋಣಿ. ನನ್ನ

ಜೀವನವನ್ನು ನಿನ್ನ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಸುಂದರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೀಯ. ನಾವು ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ಆಗಲೋಣ. ನನ್ನ ವರ್ತನೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಏನಾದರೂ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಅದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಸಂಸಾರವಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನಪಿಡುವೆ, ಬಾಯ್...

ಕಾಲಿಂಗ್ ಬೆಲ್ ಕೇಳಿ ತಟ್ಟನೆ ನಿಂತಲ್ಲೆ ನಿಂತಳು ಆಕೆ. ಇದೇನು, ಮನೆಗೇ ಬಂದನೇ ಅತ ಅಂತ ಎದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವೇಗವಾಗಿ ಬಡಿದುಕೊಂಡಿತು. ಆತನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸೋರಿಹೋದಂತೆನಿಸಿತು.

ಬಂದವನು ಪ್ರಕಾಶ. "ನೀ ಇವತ್ತ ಊರಿಂದ ಬಂದೀ ಅಂತ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಲೀವ್ ಹಾಕಿ ಬಂದ್ಬಿಟ್ಟೆ. ಸಿನೇಮಾಕ್ಕ ಹೋಗೋಣ ?" ಅಂದ ಅತ, ಅವಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ.

"ಅಂದರ ? ನೀ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಲ್ಲಾ ಮನ್ಯಾಗೇ ಇರ್ತೀಯೇನು ? ಅಂದರ ನೀ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗೋದೇ ಇಲ್ಲೇನು ? ಅಂದರ—?" ಅವಳ ಧ್ವನಿ ಗಂಟಲಲ್ಲೇ ಸಿಲುಕಿತು.

"ಅಂದರ ನಾ ಇವತ್ತ ಬಾಯಿಸಾಹೇಬರ ಹುಕುಮಿನ ಗುಲಾಮ ಅಂತ. ಹಿಂಗ್ಯಾಕಾಗೇದ ನಿನ್ನ ಮಾರಿ ? ಆರಾಮಿಲ್ಲೇನು ?"

"ಏನಿಲ್ಲ, ಹಿಂಗೇ ಸ್ವಲ್ಪ ತಲಿ ತಿರುಗಿಧಾಂಗ—" ಅನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ಕುಳಿತಳು.

"ಹಂಗಾರ ನೀ ಮಲಕೋ, ರಾಧಾಬಾಯೀಗೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ ನಿನಗ ಛಲೋ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಬಿಸೀ ಚಹಾ ಮಾಡಿಕೊಡೂ ಅಂತ. ಡಾಕ್ಟರ್‌ಗೆ ಫೋನ್ ಮಾಡ್ಲೇನು ?" ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಕಾಶ.

"ಬ್ಯಾಡ ಬಾಡ."

"ಮಲಕೋ ನೀನು, ಬಸ್ಸಿನ್ಯಾಗ ಬಂದೀಯಲ್ಲ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ನೋಡು ಇದು. ರೆಸ್ಟ್ ತಗೋ. ಐದ ಮಿನಿಟಿನ್ಯಾಗ ಚಹಾ ಬರ್ತದ," ಅನ್ನುತ್ತ ಆತ ಅಡಿಗೆಮನೆ ಕಡೆ ಹೋದ.

ಹಿಂದಿನಿಂದ ಎತ್ತರವಾದ ಆ ಆಕೃತಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಬಂದವು. ತಾನು ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ, ಮೊದ್ದು ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಈತನಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿದೆ. ಎಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ ತಾನು ! ಇನ್ನು ಒಂದೇ ತಾಸು—ನಂತರ ಎಲ್ಲ ಬಯಲಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗಂಡ, ಮಕ್ಕಳು, ಈ ಮನೆ ಎಲ್ಲ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಫೋನ್ ಎತ್ತುವ ಪ್ರಕಾಶನಿಗೆ ಎಂತಹ ಆಘಾತ ಕಾದಿದೆ...ಆ ಅಪರಿಚಿತ ಎಂಥವನೋ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ಲ್ಯಾಕ್‌ಮೇಲ್ ಮಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯಂತೆ. ತನ್ನ

ಹೆಸರು–ವಿಳಾಸ–ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಸಹಿತ ಅವನ ಕಡೆಗಿದೆ. ಈ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಬೇಕಾದದ್ದು ಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರಕಾಶನಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತೋರಿಸುವ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ ತನ್ನಿಂದ ಹಣ ದೋಚಬಹುದು. ಅಷ್ಟೇ ಆದರೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ?...ತಾನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ತನ್ನ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದರೆ ? ಈ ಮನೆ–ಸಂಸಾರದೊಂದಿಗಿನ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧ ? ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆ ? ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯ ? ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೆ, ಎಂಥ ಹೊತ್ತು ತಂದಿಟ್ಟೆ...ಸಾಹಸ ಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ ತನಗೆ ? ಹಾಲಿನ ಭಾಂಡಿಯ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ, ನೀರಸನೆನಿಸುವ ಗಂಡನಿಂದ, ಯಾಂತ್ರಿಕ ವೆನಿಸುವ ಸಂಸಾರದಿಂದ, ರೋಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಬಿಡುಗಡೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ ?

ಆಕೆಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಳಬೇಕು ಅನ್ನಿಸಿತು...ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ?, ಹ್ಞಾ ಯಾಕಾಗಬಾರದು ? ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟ ಬಾಳು ಬಾಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆ ? ಪ್ರಕಾಶ ಎಷ್ಟು ಅಳಬಹುದು ತಾನು ಸತ್ತರೆ ?—ಆ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು. ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಫೋನ್ ಮಾಡುವ ಅಪರಿಚಿತನಿಗೂ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಆತ ಧಾವಿಸಿ ಬರಹುದು... ಆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕತೆಗಿಂತ ಹತ್ತು ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾಗುತ್ತದಲ್ಲ ತನ್ನ ಕತೆ...ಹೌದು, ಅದೇ ಸರಿ, ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ...

ಆಕೆ ಅಸಹಾಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆ ನೋಡಿದಳು. ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ. ಎಂಥದೋ ಸಂಕಟ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನ ಕರುಳೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅನಿಸಿಕೆ. ಕೈಕಾಲು ಅಲುಗಾಡಿಸಲಿಕೆ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ಭಾರವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವು.

......ಟ್ರಿಣ್ ಟ್ರಿಣ್—

ಆಕೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಳು. ಇದೇನು, ಇಂಥ crisisನಲ್ಲೂ ತನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಬೇಕೆ ಅಂತ ಧಡಾರನೆ ಎದ್ದುಕೂತಳು. ಹೊರಗಿನ ರೂಮಿನಿಂದ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತಾಗಿ ಗಡಿಯಾರ ನೋಡಿದಳು—ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆ. ಇನ್ನು ಮುಗಿಯಿತು ಈ ಜಗದ ಬಂಧ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ–ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗುಡ್‌ಬಾಯ್–

ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಕಾಶನ ಧ್ವನಿಗೆ ಆಕೆ ನಿರ್ಜೀವಳಂತೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಳು : 'ಹಲೋ, ಡಾ. ಮಿಶ್ರಾ ? ನಮಸ್ಕಾರ. ಏನು ಸಂಜೆಯ ಪಾರ್ಟಿಗೇ ? Sorry. ಇವತ್ತು ನನ್ನ ಮಿಸೆಸ್ ಮೈಯಾಗ ಆರಾಮಿಲ್ಲ. ಹ್ಞಾ ಹ್ಞಾ, ನೆನಪದ ಮುಂದಿನ ವಾರ—'

ಮಿನಿ ಹಾಯಾಗಿ ಉಸಿರು ಬಿಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದಳು. ಇನ್ನೇನು ಐದಾರು ಮಿನಿಟಿನ ಅವಧಿ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಬರುವುದು ಆ ಅಪರಿಚಿತನ ಫೋನ್. ಆತ ಬ್ಲ್ಯಾಕ್‌ಮೇಲರ್ ಆಗಿದ್ದು ದುಷ್ಟ ಆಗಿದ್ದರೆ...ಒಂದೋ ತಾನು ಗಂಡ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವನೋ ಲಫಂಗನ ಜೊತೆ—

ಛಿ. ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಿಸಲಾಗದೆ ಆಕೆ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ತಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು.

"ಮಿನಿ," ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೂಗಿದ ಪ್ರಕಾಶ, "ನಿನ್ನ ಕಡೆ ಯಾರೋ ಬಂದಾರ ನೋಡು"

ಏನು ? ಬಂದೇಬಿಟ್ಟನೇ ? ಮಿನಿಯ ಕಾಲಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗುತ್ತಿರುವಂತೆನಿಸಿತು ; ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣ ಅವಳು ಹುಚ್ಚು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಧಡಧಡ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು-ಬಂದದ್ದು ಬರಲಿ, ತಾನು ಎಲ್ಲ ಎದುರಿಸಬಲ್ಲೆ, ತಾನೇನು ಹೇಡಿಯೆ ?

ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದವ ಬಿಳಿಯ ಸಮವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕ. ಬಹಳ ವಿನಯದಿಂದ ಬಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿನ ಪ್ಯಾಕೆಟ್ಟನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಾಚಿದ, "ಬಾಯಿಯವರು ತಮಗ ಕೊಟ್ಟು ಬಾ ಅಂದರು."

ಆಕೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಆತ ಬಗ್ಗಿ ಸಲಾಮ್ ಮಾಡಿ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಗೇ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ನಂತರ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟುಹೋದ. ಪ್ರಕಾಶ ಅಲ್ಲೇ ಪೇಪರೋದುತ್ತ ಕುಳಿತವನು ತಲೆ ಎತ್ತದೆಯೇ ಮಾತಾಡಿದ, "ನಿನ್ನ ಫ್ರೆಂಡ್ ಶಶಿಕಲಾ ಕಳಿಸಿರಬೇಕು—ಏನಾದರೂ ಹೊಸಾ ನಮೂನೆ ಹಲ್ವಾ. ಮತ್ತೇನ ಕೆಲ್ಸ ನಿಮಗ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ—"

ಆಕೆ ಉತ್ತರಿಸದೆಯೆ ವೇಗವಾಗಿ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಬೆಡ್‌ರೂಮಿನ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹಾಸಿಗೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಳು. ಅವಳ ಕೈ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಗುಲಾಬಿ ಬಣ್ಣದ ರ್‍ಯಾಪರ್, ರೇಶಿಮೆಯ ದಾರ—Waiting For Godot, ತಿಳಿ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಕಾಗದ, ತಾನೇ ಬರೆದ ಚೀಟಿ. ಎಲ್ಲ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾಪಸ್.

ಆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕತೆ, ರಾತ್ರಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ಅಪರಿಚಿತ, ಅವನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕ-ಚೀಟಿ ; ಈ ಮನೆ ಸಂಸಾರ, ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದು... ಸಾಹಸ...? ಛಿ, ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸೀಮೆಎಣ್ಣೆ ಸುರಿದು ಬೆಂಕಿಯಿಡಬೇಕು...

ಎದ್ದು ಪಡಶಾಲೆಗೆ ಬರುತ್ತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು, "ನಡೀ ಪ್ರಕಾಶ್, ಸಿನೆಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ."

(ಒಂದು ಹಳೆಯ ಮರಾಠಿ ಕತೆಯ ಆಧಾರ)

(೧೯೭೩)

ಧೈರ್ಯದ ಮನುಷ್ಯ

1945ರ ಕೊನೆಯ ತಿಂಗಳುಗಳು. ಕೆಲವಾರು ವರ್ಷಕಾಲ ಭೀಕರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು, ಹಿರೋಶಿಮಾ-ನಾಗಾಸಾಕಿ ನಗರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಮೇರಿಕೆ ಬಾಂಬು ಹಾಕಿದಕೂಡಲೆ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುಕ್ತಾಯದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ರೆಜಿಮೆಂಟು ಆಗ ಮಲಯಾದಲ್ಲಿತ್ತು. ಬರ್ಮಾ, ಸಿಂಗಾಪೂರ, ಫ್ರೆಂಚ್ ಇಂಡೋಚಾಯನಾ, ಮಲಯಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜಪಾನಿ ಪಡೆಗಳು ಶರಣಾದವು. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಮಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸಾರಿದವು. ಆದರೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತೆಂದು ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಜಾವಾ, ಸುಮಾತ್ರಾ, ಬೋರ್ನಿಯೊ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಳಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಪಾನೀಯರ ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟವಿನ್ನೂ ಸಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲ 'ಶಿಂಟೋಯಿಜಮ್''ನ ಕಟ್ಟಾಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಯುದ್ಧದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡೇ ಎರಡು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿದ್ದವು ; ಒಂದೋ ಅವರು ವಿಜಯಿಗಳಾಗಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ, ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಸಾಯಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಜಪಾನವು ಶರಣಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಮ್ಮ ಪಡೆಗಳು ವಾಯರ್‌ಲೆಸ್ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿದರೂ ಅವರು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಜಪಾನಿನ ಅರಸು ಹಿರೊಹಿಟೋ ಸ್ವತಃ ರೇಡಿಯೋ ಮೂಲಕ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಶರಣಾಗಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ. ಆದರೂ ಅವರು ಇದೇನೋ ಮಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕುತಂತ್ರವಿರಬೇಕು, ಅದು ತಮ್ಮ ಅರಸನ ಧ್ವನಿಯಾಗಿರಲಾರದು, ಆತನೆಂದೂ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂದೇ ನಂಬಿ ಹೋರಾಟ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಫ್ಲಶ್‌ಔಟ್ ಮಾಡಲು ನಮ್ಮ ಪಡೆಗಳು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾದವು. ನೇರ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಇದು ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜಾವಾ-ಸುಮಾತ್ರಾಗಳ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಅಳಿದುಳಿದ ಜಪಾನೀಯರನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಹಾಗೂ ಎದುರಿಸುವುದೆಂದರೆ ಸಾವಿನ ಗವಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಂತೆಯೇ ಎಂದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಅಸಾಧಾರಣ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆ

ಪಡೆದರು. ಹಾಗೆ ಸುಮಾತ್ರಾದ ರಾಜಧಾನಿ ಮೆಡಾನ್ ನಗರವನ್ನು ಜಪಾನಿ ಗೆರಿಲ್ಲಾಗಳ ಹಾವಳಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕದ್ದು ಸೆಕೆಂಡ್ ಲೆಫ್ಟ್‌ನೆಂಟ್ ಪೆರುಮಾಳನಿಗೆ. ಅಂಥವರು ಅನೇಕರಿದ್ದರೂ ಪೆರುಮಾಳ್ ನಮ್ಮ ದೇಶದವನು, ಅದರಲ್ಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದವನು, ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಭಿಮಾನ, ಕೌತುಕವೆನ್ನಿಸಿತ್ತು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ, ಅಂದರೆ ಜಪಾನು ಶರಣಾದ ಕೂಡಲೆ ರಂಗೂನಿನಲ್ಲಿ ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನ್‌ರ ಐತಿಹಾಸಿಕ 'ವ್ಹಿಕ್ಟರಿ ಪರೇಡ್' ನಡೆಯಿತು. ನಾವೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಂಗೂನಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆವು. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ, ನ್ಯೂಝಿಲೆಂಡ್, ಅಮೇರಿಕಾ, ಆಫ್ರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲಂಡ್, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವಾರು ದೇಶಗಳ ಸೈನಿಕ ತುಕಡಿಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ದಕ್ಷಿಣ ಪೂರ್ವ ಏಶಿಯಾದ ಸೈನ್ಯದ ಸುಪ್ರೀಮ್ ಕಮಾಂಡರ್ ಮೌಂಟ್ ಬ್ಯಾಟನರಿಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ವಂದನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಆ ದೃಶ್ಯ, ಆ ವೈಭವೋಪೇತವಾದ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ವಾತಾವರಣ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೈನವಿರೇಳಿಸಿತು. ಅದೊಂದು ನ ಭೂತೋ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಅನ್ನಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭವ.

ವ್ಹಿಕ್ಟರಿ ಪರೇಡಿನ ನಂತರ ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳ ರಜೆ ಮಂಜೂರಾಯಿತು. ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಖುಷಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯುದ್ಧವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ವರ್ಷಾನುಗಟ್ಟಲೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ರಜೆ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುವ ಬಗೆಗೇ ಯಾರಿಗೂ ಭರವಸೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವೂ ಮುಗಿದು ರಜೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಹುಪಾಲು ಜನರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪಡೆದಷ್ಟೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಜೆ ಸಿಕ್ಕು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಲಿರುವವರೆಲ್ಲ ರಂಗೂನಿನ ತೀರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿರುವ ಟ್ರಾನ್ಸಿಟ್ ಕ್ಯಾಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿರುವವರೆಲ್ಲ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಡಗುಗಳು ಬರುವವರೆಗೆ ಕಾಯುತ್ತ ಈ ಕ್ಯಾಂಪುಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಲಿರುವ ಹಡಗು ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ನಾನೂ ಈ ಕ್ಯಾಂಪು ಸೇರಿದೆ.

ಕಳೆದ ಅನೇಕ ದಿನಗಳನ್ನು ಸಾವು-ಬದುಕಿನ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯ, ಸದಾ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾತಾವರಣದ, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನೆದುರಿಸಲು ತುದಿಗಾಲ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ನಮಗೆ ಟ್ರಾನ್ಸಿಟ್ ಕ್ಯಾಂಪಿನ ಮುಕ್ತ ವಾತಾವರಣ ಬಲು ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೆಯ ಊಟ, ಬೇಕಾದರೆ ಬೇಕಾದ ಆಟಗಳನ್ನಾಡುವ ಅನುಕೂಲ ; ಓದಲು ನ್ಯೂಜ್ ಪೇಪರು–ಮ್ಯಾಗಝೀನುಗಳು ; ಕೆಲಸವಂತೂ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಸಂಜೆ ಏಳೂವರೆ–ಎಂಟರೊಳಗಾಗಿ

ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ತಂಬೂಗಳನ್ನು ಸೇರಬೇಕು. ಆದರೂ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಕಾತರಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಈ ಹಾಯಾದ ಜೀವನವೂ ಬೇಸರದ ಬಂಧನವೇ ಅನಿಸಿ, ಅವರು ಇಡೀ ದಿನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಡಗು ಯಾವಾಗ ಬರಬಹುದೆಂದು ಅವರಿವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ, ಸಮುದ್ರದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ದೂರದವರೆಗೆ ಆತಂಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹಡಗು ಬಂದವರು ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ಗಂಟುಮೂಟೆ ಸಹಿತ ಹಡಗನ್ನೇರಿ ತೀರದಲ್ಲಿರುವವರ ಕಡೆ ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕು ಕೈಬೀಸುತ್ತ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಹಡಗಿನ್ನೂ ಬರದೇ ಇದ್ದವರು ನಿರಾಸೆಯಿಂದ ತಂಬೂ ಸೇರಿ ಮರುದಿನದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿದ್ರಿಸಲು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮದೇ ತಂಬೂವಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪೆರುಮಾಳ್ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಮಂದಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದ. ಯಾವಾಗಲೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರನೂ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುವ ಆತ ತಂಬೂದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ. ನಾನಂತೂ ಆತನನ್ನು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾನು ಆತನಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಕಿರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಆತ ಉಳಿದ ಆಫೀಸರರ ಹಾಗೆ ಜರ್ಬು ತೋರದೆ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯನಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೇ ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಸಲ ನಾವು ಯುದ್ಧದ ಬಗೆಗೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಆಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನೇಕ ಗಹನ ವಿಷಯುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯವರೆಗೂ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಹೀಗೆ ಪೆರುಮಾಳನೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದ ಹಲವಾರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅತನ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ–ಮದ್ರಾಸಿನ ಉಪನಗರವೊಂದರಿಂದ ಬಂದ ಆತನಿಗೆ ಆತ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಹಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಅದೇಕೋ ಆತನಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಪತ್ರ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯೋಚನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಆತ ಎದೆಗುಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಫೀಸರರೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳುವಂಥ ಶೌರ್ಯ ತೋರಿದ ಧೀರಯೋಧ. ಅಂತಿಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ವಿಷಯುಗಳಿಗೆ ಎದೆಗುಂದುವನೆ ?—ಹಾಗೆಂದು ಪೆರುಮಾಳ್ ತನ್ನ ಸಾಹಸದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಮೊದಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸಿಂಗಾಪೂರ ದಾಚೆಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆತನೊಬ್ಬನೇ ಜಪಾನೀ ಹಡಗೊಂದನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿದ್ದು ; ಜಾವಾದಲ್ಲಿ ನಲ್ವತ್ತು ಜಪಾನೀ ಸೈನಿಕರಿದ್ದ ಟ್ರೂಪ್‌ಅನ್ನು ಕೇವಲ ಐದೇ ಸಂಗಾತಿ ಗಳೊಡಗೂಡಿ ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿಸಿದ್ದು ; ಎತ್ತರದ ಮರಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಸುಮಾತ್ರದ ಒಳತೀರದಗುಂಟ ಶತ್ರುಸೈನಿಕರನ್ನು ಹಲವಾರು ಮೈಲು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡಿಸಿದ್ದು; ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಿಂದ ಉನ್ನತ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದ ಹಡಗೊಂದಾ ರಂಗೂನಿನ

ಕಡೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದುರುಳಿಸಲಿದ್ದ ಜಪಾನೀಯರ ತಂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಜೀವ ಉಳಿಸಿದ್ದು ; ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಬೆಟ್ಟಕೊಳ್ಳಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ತುರ್ತು ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದ್ದು ; ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವೀರಗಾಥೆಗಳು. ಪೆರುಮಾಳನ ಗಂಡೆದೆಯ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಆತ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕಿರಿಯನಾದ ನಾನು ಬಾಯಿತೆರೆದು ಕಣ್ಣು ಪಿಳುಕಿಸದೆ ಕೇಳುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಶೀಘ್ರವೇ ಆತನಿಗೆ ಬಡ್ತಿ ಸಿಗುವುದೆಂದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದವರೇ ಆದ ಐದಾರು ಜನರಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಂಬೂವಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದಿನಾ ರಾತ್ರಿ ಪೆರುಮಾಳನ ಸುತ್ತ ಕೂತು ರೋಮಾಂಚಕರವಾದ ಆತನ ಸಾಹಸಗಳ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ನಂತರ 'ಎಂಟೆದೆಯ ಬಂಟ'ನೆಂದು ಆತನನ್ನು ಹೊಗಳುವುದು, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿದ ನಂತರವೇ ಮಲಗಲೆಂದು ನಮ್ಮ-ನಮ್ಮ ಹೊರಸುಗಳನ್ನು ಸೇರುವುದು—ಇದು ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ರೂಢಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ರವಿವಾರ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಹಡಗು ಬರಲಿರುವುದೆಂದು ಎರಡುದಿನ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಂದರೆ ಶುಕ್ರವಾರವೇ ನಮಗೆ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. ಆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟದ ನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ಯಾಕಿಂಗ್ ಮಾಡಲು ತಂಬೂವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ವಯಸ್ಸಾದವನಾಗಿದ್ದ ಜಮಾದಾರ ಜೋಗಿಂದರ್‌ಸಿಂಗ್ ಎಲ್ಲರೂ ಗಮನಿಸುವಷ್ಟು ವ್ಯಥಿತನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದ. 'ಕ್ಯಾಹುವಾ ಜೋಗಿಂದರ್ ಭಾಯೀ ?' ಅಂತ ಕೇಳಿದಾಗ ಸದಾ ಮೌನಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಆತ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಗೋಳಿನ ಕತೆ ಹೇಳಿದ : ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಾಗಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಟ, ಹೆಂಡತಿಗೆ ಸದಾ ಅದೇನೋ ಗುಣವಾಗದ ರೋಗ, ಪಂಜಾಬಿನ ಪೂರ್ವದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆತನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ರಾಜಕೀಯ ಒಳಜಗಳಗಳು,ಒಟ್ಟು ಮನಃಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ...ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಸ್ಥಿರ ಬದುಕೇ ಹಾಯಾಗಿತ್ತು...ನಮಗೆಲ್ಲ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಪ ಅನಿಸಿ ಮೌನವಾಗಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಸೂಚಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತೆವು. ಆಗ ಪೆರುಮಾಳ್ ಆತನಿಗೆ ಗಲವು ಮಾತು ಹೇಳಿದ. ಎಂತಹ ಮಾತುಗಳವು !—ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳು ನಾಚಿಕೆಗೇಡು. ಕಷ್ಟಗಳು ಸಾಂಸಾರಿಕವಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಬಾಂಬು ದಾಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರ ಬಹುದು ; ಕಷ್ಟಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಮನುಷ್ಯ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ,

ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ, ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಪಾರಾಗುವ ದಾರಿಯೊಂದು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಧೈರ್ಯವೆಂದರೆ 'ಬಂದದ್ದು ಬರಲಿ, ಅನುಭವಿಸೋಣ, ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ ?' ಎಂಬ ಅನುರಕ್ತಿಯಲ್ಲ ; ಧೈರ್ಯವೆಂದರೆ 'ಆದದ್ದಾಗಲಿ, ನಶ್ವರವಾದ ಈ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಯಾಕೆ ?' ಎಂಬ ವೈರಾಗ್ಯಭಾವವಲ್ಲ ; ಧೈರ್ಯವೆಂದರೆ 'ಇನ್ನೇನಪ್ಪಾ ಗತಿ ? ಈ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪಾರಾಗಲೇಬೇಕು' ಎಂದು ಅರ್ಧ ಭಯದಿಂದಲೂ ಅರ್ಧ ಪಲಾಯನದ ಆಸೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಧೈರ್ಯವೆಂದರೆ ಚಿತ್ತಚಾಂಚಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಂದುದನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಕಷ್ಟಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ವಿಜಯಿಯಾಗಿಯೇ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುವ ಮನೋಭಾವ. ಇಂಥ ಧೈರ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇಕು...ಮಕ್ಕಳ ಲಗ್ನವಾಗದಿದ್ದರೇನು ? ಹೊಲಮನೆ ಬೀಳು ಬಿದ್ದರೇನು ? ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತರೇನು ? ರಾಜಕೀಯ ಪಾರ್ಟಿಗಳು ಸತ್ಯಾನಾಶವಾದರೇನು ? ಜಪಾನೀಯರು ಮತ್ತೆ ದುಪ್ಪಟ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದರೇನು ? ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಈಗಲೇ ಸುರುವಾದರೇನು ? ಈಗಿಂದೀಗ ಬಾಂಬು ದಾಳಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಇಡಿಯ ಕ್ಯಾಂಪೇ ಸುಟ್ಟು ಹೋದರೇನು ? ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧೈರ್ಯವಿರಬೇಕು, ಜೋಗಿಂದರಾಭಾಯೀ, ಧೈರ್ಯ ವಿರಬೇಕು...

—ಪೆರುಮಾಳ್‌ನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದ ಅಮೂಲ್ಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತ ನಾನು ಆ ದಿನವಿಡೀ ಕಳೆದೆ.

o o o o

ಆ ರಾತ್ರಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಪೆರುಮಾಳನ ಸಾಹಸ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಆತುರ, ಮನೆಯನೆನಪುಗಳು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಹೊರಗೆಲ್ಲೋ ಹೋಗಿದ್ದ ಪೆರುಮಾಳ್ ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯಾದರೂ ತಂಬೂಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆ ಎಂಟರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತಾದರೂ ಆತ ಊಟಕ್ಕೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಎಂಟೂವರೆಯೊಳಗಾಗಿ ತಂಬೂ ಸೇರಬೇಕಿತ್ತಾದರೂ ಆತನ ಪತ್ತೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲವಾಗಲೀ ಆಸ್ಥೆಯಾಗಲೀ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಮಲಗುವ ಮುನ್ನ ತುಸುಹೊತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದೆ. ನಂತರ ನಿದ್ರೆ ಹೋದೆ.

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಸುಮಾರು ಒಂದುಗಂಟೆ ಮೀರಿರಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಂಥದೋ ಕಿವಿಗಡಚಿಕ್ಕುವ ಸಪ್ಪಳವಾಯಿತು. ಒಡನೆಯೇ 'ಹಾಯ್, ಮರ್‌ಗಯಾ' ಅಂತಲೂ ಒಂದೆರಡು ಚೀತ್ಕಾರಗಳು ಕೇಳಿಸಿದವು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಗಡಿಬಿಡಿ–ಗದ್ದಲ

ಸುರುವಾದವು. ಅಂದು ಸಂಜೆ ನಾನು ಎಂದಿಗಿಂತ ತುಸು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ರಮ್ ಕುಡಿದಿದ್ದೆ ನಾದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ, ನನ್ನ ನಿದ್ರೆಯ ಮಂಪರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷ ಬಿಟ್ಟು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕೂತು ಕಣ್ಣು ತಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದೆ. ತಂಬೂವಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲ ಬಲ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ಪೆರುಮಾಳನ ಹೊರಸಿನ ಸುತ್ತವೆ ? ಹೌದು. ನನ್ನ ನಿದ್ರೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಟಣ್ಣನೆ ಜಿಗಿದುಹೋಗಿ ನೆರೆದವರನ್ನು ಸರಿಸಿ ಇಣುಕಿ ನೋಡಿದೆ : ಪೆರುಮಾಳನ ದೇಹ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. 'ಕ್ಯಾಹುವಾ ?' ಅಂತ ಕೇಳುತ್ತ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಸುಬೇದಾರ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಳಬಂದರು. ನಡೆದದ್ದೇನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಯಾವ ಹೊತ್ತಿಗೋ ತಂಬೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪೆರುಮಾಳ್ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಹ್ಯಾಂಡ್ ಗ್ರೆನೇಡೊಂದನ್ನು ಎದೆಗೆ ಮೊಣಕಾಲು–ಕೈಗಳಿಂದ ಒತ್ತಿ ಸಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಆತನ ಎದೆಯಿಂದ ಬೆನ್ನವರೆಗೆ ಇಷ್ಟಗಲ ಆರುಪಾರು ತೂತಾಗಿತ್ತು, ಮೊಣಕಾಲು–ತೊಡೆ ಹಾರಿ ಅಷ್ಟುದೂರ ಬಿದಿದ್ದವು. ಸುತ್ತಲೂ ರಕ್ತ ಮಡುಗಟ್ಟಿತ್ತು. ಆತನ ಹೊರಸಿನ ಸನಿಹವಲ್ಲೇ ಮಲಗಿದ್ದ ಇನ್ನಿಬ್ಬರಿಗೆ ಗ್ರೆನೇಡಿನ ಚೂರುಗಳು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಗಾಯಗಳಾಗಿ ಅವರು ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಮೆಡಿಕಲ್ ಸೆಂಟರ್‌ಗೆ ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ಪೆರುಮಾಳನ ದೇಹವನ್ನು ಮೂಟೆಗಟ್ಟಿ ಹೊರಗೊಯ್ಯಲಾಯಿತು.

೦ ೦ ೦ ೦

ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಆತನ ರೆಜಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸಂದೇಶ ಕಳಿಸಲಾಗಿ ಮರುದಿನ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಕಿಟ್ ಇನ್‌ವೆಂಟ್ರಿಗಾಗಿ ಆಫೀಸರುಗಳು ಬಂದರು. ಪೆರುಮಾಳ್‌ನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಿಟ್‌ಬ್ಯಾಗನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೂರು ಹ್ಯಾಂಡ್‌ಗ್ರೆನೇಡುಗಳಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಆತನ ಸಾವಿನ ಕಾರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಡುವಂಥ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಆತನ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ಕ್ಯಾಂಪಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದ, ಮದ್ರಾಸಿನವನೇ ಆದ, ಆತನ ಸಂಗಾತಿಯೊಬ್ಬ ಒಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳಿದ. ಪೆರುಮಾಳನ ಹೆಸರಿಗೆ ಆತನ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನ ಆಡ್ರೆಸಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮನೆಯಿಂದ ಪತ್ರವೊಂದು ಬಂದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತಂದು ಆತ ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಪೆರುಮಾಳನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಅದರಲ್ಲೇನಾದರೂ...ಹೌದು, ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಪತ್ರ ಕಿಟ್‌ಬ್ಯಾಗಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿನ ವಿಷಯ : ಕಳೆದ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕುಟುಂಬದ ಪರಿಚಿತನೊಬ್ಬನೊಡನೆ ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪೆರುಮಾಳನ ಹೆಂಡತಿ ಈತ ಊರಿಗೆ ಬರುವ ವಿಷಯ ತಿಳಿದೊಡನೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಿಯಕರನೊಂದಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು.

ಹಾಗೆಂದು ಪೆರುಮಾಳನಿಗೆ ಆತನ ತಮ್ಮ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದ್ದ. ಬಹುಶಃ ಪೆರುಮಾಳನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಈ ವ್ಯವಹಾರದ ವಾಸನೆ ಕೆಲದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಡಿದಿರಬಹುದು ಅಂತೆಯೇ ಆಕೆಯ ಪ್ರಿಯಕರನನ್ನು ಬಹುಶಃ ಮುಗಿಸಿಬಿಡಲೆಂದೋ ಏನೋ ಆತ ಹ್ಯಾಂಡ್‌ಗ್ರೆನೇಡುಗಳನ್ನು ಅದು ಹೇಗೋ ಕಣ್ತಪ್ಪಿಸಿ ಕಿಟ್ ಬ್ಯಾಗಿನಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಓಡಿಹೋಗಿರುವಳೆಂದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಏನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆನಿಸಿ, ನಾಚಿಕೆ–ನೋವು–ಅವಮಾನದಿಂದಆತ ತಾನೇ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿರಬಹುದು ...ಬಹುದು...

—ಯೋಚನೆ–ತರ್ಕಗಳಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. 'ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಿರಬೇಕು...ನಿಜವಾದ ಧೈರ್ಯವೆಂದರೆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾಗಿಯೇ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುವ ಮನೋಭಾವ. ಇಂತಹ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳು ..' ಪೆರುಮಾಳನ ಗಡಸು ಗಂಭೀರ ಧ್ವನಿ, ಧೈರ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಆತನ ಹಲವಾರು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು, ಆತನ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಸಾಹಸಕತೆಗಳು–ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲಿನ ಪತ್ರ ಅಣಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು...ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಈ ಅಗಾಧ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ವಿಭ್ರಮ ಪಡುತ್ತಲೆ ಮರುದಿನ ನಾನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಹಡಗನ್ನೇರಿದೆ.

(೧೯೮೩)

ಈ ಲೇಖಕಿಯ ಇತರ ಕೃತಿಗಳು

ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳು

೧. ಮುಳ್ಳುಗಳು
೨. ಕೊನೆಯ ದಾರಿ
೩. ಕವಲು
೪. ಹಸಿವು

ಕಾದಂಬರಿಗಳು

೫. ಗಂಡಸರು
೬. ಶೋಷಣೆ, ಬಂಡಾಯ ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನುವಾದ

೭. ಅದೃಷ್ಟ (ಇಂಗ್ಲಿಶ್‌ನಿಂದ, ಕತೆಗಳು)
೮. ನದೀದ್ವೀಪಗಳು (ಹಿಂದಿಯಿಂದ, ಕಾದಂಬರಿ)

ಸಂಪಾದನೆ

೯. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಲೇಖಕಿಯರ ಕತೆಗಳು
೧೦. ಹೊಸಹೆಜ್ಜೆ (ಮಹಿಳಾ ಕಾವ್ಯ)
೧೧. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ
೧೨. ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಪುನರ್ಮೌಲ್ಯೀಕರಣ

'ಬಿಡುಗಡೆ' ಡಾ॥ ವೀಣಾ ಶಾಂತೇಶ್ವರ ಅವರ ಐದನೆಯ ಕಥಾಸಂಕಲನ. ವೀಣಾ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕಥೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಳತೋಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಈ ಸಂಕಲನದ ಕಥೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತನಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿರುವ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಂಘ
ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜ್, ಬೆಂಗಳೂರು